

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Rimavskej Sobote
Tomášikova 1800/14, 979 01 Rimavská Sobota

: 047 - 5631394

e-mail: ruvzrs@uvzsr.sk

IČO 00 611000

Číslo: RÚVZRS/ÚRHgTSÚ/634/2180/2024

V Rimavskej Sobote, 12. marca 2024

PROGRAMY A PROJEKTY ÚRADOV VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA V SR

na rok 2023 a na ďalšie roky

rozpracované na podmienky RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote

odpočet plnenia k 31.12.2023

Mgr. MUDr. Tatiana Majanová
regionálna hygienička

OBSAH

1. Hygiena životného prostredia a zdravia	1
2. Odbor preventívneho pracovného lekárstva a toxikológie	5
3. Odbor hygieny výživy, bezpečnosti potravín a kozmetických výrobkov	13
4. Odbor hygieny detí a mládeže	15
5. Odbor radiačnej ochrany	19
6. Odbor epidemiológie	22
7. Objektivizácia faktorov prostredia (BŽP, MŽP, FF, CHA)	31
8. Lekárska mikrobiológia	42
9. Podpora zdravia a výchova k zdraviu	45

1. HYGIENA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA A ZDRAVIA

1.1 PLNENIE AKČNÉHO PLÁNU PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ZDRAVIE OBYVATEĽOV SLOVENSKEJ REPUBLIKY (NEHAP V.)

Cieľ

Zlepšenie zdravotného stavu obyvateľstva SR prostredníctvom zlepšenia stavu environmentálnych determinantov zdravia; redukcia ochorení súvisiacich s kvalitou vonkajšieho i vnútorného ovzdušia, ochorení súvisiacich s pitnou a rekreačnou vodou, ochorení súvisiacich s nadmerným environmentálnym hlukom, kontaminovanými územiami, nebezpečnými chemickými látkami, UV žiarením a zmenou klímy.

Anotácia

Slovenská republika sa aktívne zúčastňuje na aktivitách organizovaných WHO a EK na podporu environmentálneho zdravia v celoeurópskom kontexte a na plnení záväzkov z toho vyplývajúcich. V roku 2017 sme zatiaľ na poslednej 6. Ministerskej konferencii o životnom prostredí a zdraví v Ostrave pristúpili k Deklarácii ministrov, ktorá bola schválená členskými štátmi WHO/EURO, čím sme prijali politický záväzok implementovať ciele vyjadrené v tomto dokumente na národnej úrovni a presadzovať politiku v oblasti ochrany environmentálneho zdravia v duchu prijatých odporúčaní WHO a ďalších medzinárodných organizácií, ktoré sú dôležitými partnermi v procese. Každá krajina na základe vyhodnotenia situácie v oblasti environmentálneho zdravia v kontexte politiky Zdravie 2020 a Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj stanovila svoje národné ciele a priority a určila nástroje a postupy na ich dosiahnutie.

V kontexte s uvedeným Slovenská republika pripravila nový Akčný plán pre životné prostredie a zdravie obyvateľov SR (NEHAP V.). Predkladaný akčný plán bol v januári 2019 schválený na rokovaní vlády SR uznesením č. 3. V zmysle tohto uznesenia ÚVZ SR pripravil v poradí druhú Správu o plnení úloh vyplývajúcich z Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky (NEHAP V.) za obdobie rokov 2020-2022, ktorá bude predložená do 31. decembra 2022 na rokovanie vlády SR. Ide o prierezový medzirezortný materiál, ktorý vznikol na základe medzirezortnej spolupráce relevantných rezortov, a to: Ministerstvo životného prostredia SR, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Ministerstvo hospodárstva SR, Ministerstvo dopravy a výstavby SR a Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. V roku 2023 sa bude pokračovať v realizácii úloh v rámci jednotlivých cieľov definovaných v NEHAP V..

Zároveň bude v dňoch 5.-7. júla 2023 7. ministerská konferencia o životnom prostredí a zdraví v Budapešti, kde sa budú nastavovať nové ciele na ochranu a podporu environmentálneho zdravia od čoho sa bude odvíjať aj ďalšie smerovanie akčného plánu.

RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nie je riešiteľským pracoviskom

1.2 PROTOKOL O VODE A ZDRAVÍ – NASTAVENIE NOVÝCH NÁRODNÝCH CIEĽOV

Cieľ

Cieľom tohto programu je plniť národné ciele vládou schváleného materiálu *Protokol o vode a zdraví k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992 – Národné ciele SR III* (ďalej len „Protokol“), ktoré sa nastavujú v spolupráci s rezortom životného prostredia a to v súlade s medzinárodným dokumentom *Protokol o vode a zdraví*.

Anotácia

Slovenská republika ratifikovala Protokol v roku 2001 v nadväznosti na *Dohovor Európskej hospodárskej komisie Organizácie spojených národov o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992*, s cieľom podporiť a zlepšiť využívanie vody, zdokonaľiť prístup k informáciám a posilniť komunikáciu s verejnosťou. Podstatou plnenia Protokolu je prijatie legislatívnych a účelových opatrení, ktoré sa osvedčili pri zabezpečovaní potrieb spoločnosti v súvislosti so zdravotne bezpečnou pitnou vodou a sanitáciou. Prijatím opatrení sa vytvoria predpoklady pre zabezpečenie dostatku pitnej vody a sanitácie v potrebnom množstve, kvalite, v požadovanom čase a na požadovanom mieste.

Ustanovenia Protokolu v Slovenskej republike sa týkajú povrchových a podzemných vôd, uzavretých vodných útvarov, vôd na kúpanie, zásobovania pitnou vodou, odkanalizovania a čistenia odpadových vôd. Slovenská republika naposledy aktualizovala národné ciele v roku 2014 a mnohým z nich už skončila platnosť. V priebehu roku 2023 sa v spolupráci s MŽP SR a ďalšími zainteresovanými subjektmi a organizáciami budú aktualizovať a nastavovať nové národné ciele, ktoré budú odzrkadľovať aktuálne problémy a potreby v oblasti vody a zdravia na Slovensku.

Nastavenie nových národných cieľov a zároveň aj ich plnenie zabezpečuje efektívnejšie využívanie a ochranu vôd a vodných ekosystémov, zachovanie biodiverzity a zníženie výskytu ochorení, kde faktorom prenosu je voda. Zároveň sa Protokol môže využiť ako účinný nástroj v boji proti klimatickej kríze.

Informácia o plnení národných cieľov SR III za obdobie od augusta 2018 do augusta 2021 bola predložená na rokovanie vlády v decembri 2021. V apríli 2022 bola do WHO a UNECE zaslaná vypracovaná Súhrnná národná správa o dosiahnutom pokroku v implementácii Protokolu o vode a zdraví k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992.

RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nie je riešiteľským pracoviskom

1.3 ĽUDSKÝ BIOMONITORING – SLEDOVANIE ZÁŤAŽE SKUPÍN OBYVATEĽSTVA VYBRANÝM CHEMICKÝM FAKTOROM V ŽIVOTNOM PROSTREDÍ

Cieľ

- zabezpečiť pokračovanie procesov zameraných na rozvoj ľudského biomonitoringu a jeho metodík vo vzťahu k chemickým rizikovým faktorom zo životného prostredia,
- zvýšiť udržateľnosť odborných kapacít pre HBM v rámci ÚVZ SR a RÚVZ v SR,
- vytvárať podmienky pre zavedenie systémového prístupu k aplikácii HBM na národnej úrovni v kontexte politiky WHO/EURO, EEA a EK.

Anotácia

Biologický monitoring ľudskej populácie (HBM) má jednoznačne preventívne zameranie. Umožňuje sledovať vzťah medzi expozíciou chemickým faktorom zo životného a pracovného prostredia, dávkou, účinkom a poškodením zdravia. Zároveň umožňuje meranie kvantity absorbovaného chemického faktora bez ohľadu na spôsob absorpcie.

V roku 2022 skončil 5 ročný celoeurópsky projekt HBM4EU zameraný na HBM, ktorého partnermi v SR boli ÚVZ SR so Slovenskou zdravotníckou univerzitou v Bratislave (v spolupráci so Slovenskou technickou univerzitou v Bratislave a Univerzitou Konštantína Filozofa v Nitre). Cieľom projektu bolo vyplniť medzeru v dostupnosti údajov o koncentráciách chemických látok v tele človeka, ktoré by spolu s údajmi o koncentráciách chemických látok v rôznych zložkách životného prostredia vytvorili ucelený informačný systém. Podľa odozvy participujúcich krajín, WHO, EEA je predpoklad pokračovania

v harmonizácii údajov a vytvorenia dlhodobého partnerstva a podpory zavedenia ľudského biomonitoringu v jednotlivých krajinách.

ÚVZ SR ako národný koordinátor aktivít v oblasti environmentálneho zdravia bude pri vykonávaní aktivít smerujúcich k napĺňaniu cieľov tejto úlohy spolupracovať s relevantnými partnermi so skúsenosťami potrebnými pre realizovanie biomonitoringu na Slovensku, vrátane NRC pre laboratórnu diagnostiku v oblasti ľudského biomonitoringu.

ÚVZ SR v spolupráci s odbornými kapacitami pre HBM vyvíjal v roku 2021-2022 aktivity na vytvorenie podmienok pre zavedenie systémového prístupu k implementácii HBM na národnej úrovni. V kontexte uvedeného sa ÚVZ SR zapojilo do národného projektu MZ SR "Tvorba nových a inovovaných postupov pre výkon prevencie a ich zavedenie do medicínskej praxe" (2019-2022) financovaného z OP: Ľudské zdroje MPSVR SR (NFP312041R239). Cieľom projektu bolo vypracovať štandardný preventívny postup pre zavedenie ľudského biomonitoringu na národnej úrovni. V rokoch 2020-2022 prebehlo niekoľko expertných pracovných stretnutí v spolupráci s RÚVZ BB, SZU a UKF Nitra. Výsledkom bolo spracovanie návrhu preventívneho postupu, ktorý bol predložený Komisii MZ SR pre PpVP na schválenie. Komisia uvedený postup odporučila ministrovi zdravotníctva SR schváliť a zaradiť ho medzi ostatné štandardné preventívne a inovatívne postupy MZ SR. Následne MZ SR podľa § 45 ods. 1 písm. c) zákona 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vydalo štandardný postup: „Biomonitoring populácie Slovenskej republiky toxickým látkam z prostredia“ s účinnosťou od 15. mája 2021 (revízia 1. júl 2022). Ide o metodický rámec zavedenia ľudského biomonitoringu do praxe.

V roku 2023 sa začnú prípravné práce pre jeho aplikačnú časť.

RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nie je riešiteľským pracoviskom

1.4 MAPOVANIE PRÍTOMNOSTI BAKTÉRIÍ RODU LEGIONELLA V UBYTOVACÍCH ZARIADENIACH

Cieľ

Zistiť výskyt prítomnosti baktérií rodu Legionella v ubytovacích zariadeniach v celej Slovenskej republike. Zameraním sa na uvedené zariadenia a včasnou intervenciou v prípade pozitívneho nálezu môžeme znížiť riziko závažných ochorení spôsobených týmito mikroorganizmami. Zároveň získanými údajmi a skúsenosťami sa môžeme lepšie zamerať na nápravné opatrenia, ktoré sú cieľené na odstránenie, resp. minimalizáciu ich výskytu.

Anotácia

Legionely sú podmienené patogénne baktérie prirodzene sa vyskytujúce vo vodnom prostredí ako sú napr. vodné nádrže, rieky, ale vhodné podmienky na rozmnožovanie sa nachádzajú aj vo vodovodných systémoch či klimatizačných zariadeniach. Tieto baktérie môžu najmä u starších osôb a imunosuprimovaných pacientov vyvolať ochorenie nazývané legionelóza, ktoré sa môže u človeka prejavíť v dvoch formách. Ľahšia forma – Pontiaccka horúčka patrí medzi mierne, chrípke podobné ochorenie a závažná forma – Legionárska choroba spôsobuje vysoko rizikové atypické pneumónie. Prenos legionel sa uskutočňuje inhaláciou alebo aspiráciou kontaminovaného vodného aerosólu.

Cestovateľské legionelózy vznikajú najmä po pobytoch v klimatizovaných hoteloch a iných ubytovacích zariadeniach. Vznik nozokomiálnych legionelóz súvisí najmä s kolonizáciou vodovodného systému legionelami v zdravotníckych zariadeniach. Medzi komunitné legionelózy patria nákazy z ostatných rezervoárov (chladiace veže, klimatizácie, vírivky, vodovodné rozvody budov).

Legionelózy spôsobujú zdravotné komplikácie, zvyšujú úmrtnosť v nemocniciach a predstavujú značnú ekonomickú záťaž. Preto je dôležité zvyšovanie povedomia o tomto vážnom verejno-zdravotníckom probléme, ktorý môže znamenať riziko nielen u imunosuprimovaných pacientov, ale aj u rizikových skupín, seniorov nevynímajúc. Z uvedeného dôvodu je dôležité sledovať kolonizáciu vodovodných systémov legionelami nielen v zdravotníckych zariadeniach, ale aj v bytovacích zariadeniach. Ide o medziodborovú úlohu v spolupráci s krajskými laboratóriami, OOFŽP a NRC pre legionely v životnom prostredí pri ÚVZ SR.

RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nie je riešiteľským pracoviskom

1.5 MAPOVANIE AKTUÁLNEHO STAVU VÝSKYTU PESTICÍDNYCH LÁTOK A MIKROPOLUTANTOV V PITNÝCH VODÁCH

Ciele

- cielené sledovanie výskytu pesticídnych látok a iných mikropolutantov v pitnej vode a v jej zdrojoch na Slovensku,
- získanie údajov o výskyte nových látok v súvislosti so zavedením nových európskych požiadaviek na kvalitu pitnej vody.

Anotácia

Pesticídy tvoria širokú a chemicky rôznorodú skupinu látok určenú najmä na ničenie škodcov, burín a k ochrane rastlín v poľnohospodárstve. Nežiaduce vplyvy samotných účinných pesticídnych látok, ale aj niektorých metabolitov pesticídov na zdravie sú významné a rôznorodé (poškodenie pečene, obličiek, karcinogénne pôsobenie, narušenie hormonálneho a reprodukčného systému a pod). Analýzy pesticídnych látok potvrdzujú len ojedinele prítomnosť účinných látok a metabolitov, a preto vzhľadom k ich preukázaným zdravotným rizikám v minulosti boli zakázané a prípravky s ich obsahom nie sú u nás autorizované.

Získanie nových poznatkov bude nevyhnutné pre aktualizáciu *Odporúčaného postupu pri zisťovaní a hodnotení pesticídov a ich metabolitov v pitnej vode a v jej zdrojoch*, ktorý podrobnejšie upravuje postup pri kontrole, resp. pri potvrdení prítomnosti pesticídov a zároveň obsahuje odporúčaný zoznam látok pre sledovanie vo vodách. Aktualizáciu dokumentu na základe skúseností z monitorovania pesticídnych látok vo vodách zabezpečuje medzirezortná *Pracovná skupina pre aktualizáciu zoznamu pesticídnych látok pre monitorovanie pitnej vody a jej zdrojov* pod záštitou Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky.

Nové požiadavky v oblasti sledovania mikropolutantov zaviedla smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/2184 zo 16. decembra 2020 o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu (prepracované znenie). Jej transpozíciou sa zavedú nové kritériá pre zdravotnú bezpečnosť pitnej vody aj do slovenských aktuálne platných právnych predpisov. K látkam, ktoré bude potrebné vo vode sledovať sa zaradili: Bisfenol A, súčet PFAS, PFAS spolu, beta-estradiol, nonylfenol a mikroplasty, resp. ďalšie látky, ktorých prítomnosť vyplynie z manažmentu rizík. O prítomnosti uvedených kontaminantov vo vodách na Slovensku máme veľmi málo poznatkov.

V rámci projektu sa predpokladá spolupráca s expertmi v oblasti mikropolutantov z iných inštitúcií (VÚVH, SHMÚ, ÚKSÚP, STU Bratislava a pod).

Odpočet plnenia:

Bol zabezpečený odber 3 vzoriek vody na stanovenie pesticídnych látok a 1 vzorka vody na stanovenie liečiv v pitnej vode a ich doručenie do laboratória ÚVZ SR. Vo vzorkách vody odobratých na stanovenie pesticídnych látok sa v dvoch vzorkách (DDaDSS Rimavská Sobota a Úpravňa vody Klenovec) výskyt pesticídnych látok nepotvrdil a vo vzorke odobratej

v DDaDSS Tornaľa bol stanovený výskyt niektorých pesticídnych látok, neboli však prekročené ich limitné hodnoty.

1.6 MANAŽMENT RIZÍK DOMOVÝCH ROZVODNÝCH SYSTÉMOV

Ciele

- získať informácie o domových rozvodných systémoch na Slovensku predovšetkým v prioritných priestoroch,
- zmonitorovanie stavu domových rozvodných systémov,
- predchádzať ochoreniam, ktoré môžu byť spôsobené nevyhovujúcou kvalitou pitnej vody ovplyvnenej zlým stavom a údržbou domových rozvodných systémov.

Anotácia

Začiatkom roka 2023 vstúpi do platnosti novela zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 355/2007 Z. z.“), ktorou sa transponujú požiadavky smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/2184 zo 16. decembra 2020 o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu (prepracované znenie).

Novela zákona č. 355/2007 Z. z. prináša niekoľko nových požiadaviek a povinností. Okrem iného sa zavádza nová povinnosť vykonávať manažment rizík domových rozvodných systémov, ktorý bude pozostávať zo všeobecnej národnej analýzy rizík a z monitorovania vybraných ukazovateľov kvality pitnej vody, ktoré môžu indikovať vplyv domových rozvodných systémov na kvalitu pitnej vody. Monitorovanie sa bude vykonávať prednostne v prioritných priestoroch – priestory, ktoré verejnosť využíva vo zvýšenej miere a môžu znamenať zdravotné riziko (napr. zdravotnícke zariadenia, školy, ubytovacie zariadenia atď.).

Požiadavky na zavedenie manažmentu rizík domových rozvodných systémov boli stanovené v súvislosti so vzrastajúcim výskytom ochorení – legionelózy, ktoré predstavujú v Európskej únii najväčšiu zdravotnú záťaž spomedzi všetkých ochorení prenášaných patogénmi z vody.

Na Slovensku nemáme zatiaľ dostatok údajov a prehľad o tom, v akom stave sa nachádzajú domové rozvodné systémy a v akej miere ovplyvňujú kvalitu vody napr. materiálom, vekom a pod. Získanie údajov v rámci programu môže dopomôcť k lepšej predstave o stave rozvodných systémov a následnému zamedzeniu šírenia ochorení, ktorých faktorom prenosu je voda. V rámci programu sa predpokladá spolupráca s expertmi v oblasti rozvodných systémov aj z iných inštitúcií (STU, TUKE a pod).

RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nie je riešiteľským pracoviskom

2. ODBOR PREVENTÍVNEHO PRACOVNÉHO LEKÁRSTVA A TOXIKOLÓGIE

2.1 ZNIŽOVANIE MIERY ZDRAVOTNÝCH RIZÍK ZAMESTNANCOV Z PRACOVNÉHO PROSTREDIA, PRACOVNÝCH PODMIENOK A SPÔSOBU PRÁCE

Cieľ

Zvýšiť odbornú úroveň hodnotenia pracovného prostredia, pracovných podmienok a spôsobu práce vo vzťahu k zdravotným rizikám zamestnancov. Na hodnotenie využívať odborné usmernenia ÚVZ SR. Pri výkone štátneho zdravotného dozoru (ďalej ŠZD) vykonávaného RÚVZ v SR uplatňovať legislatívne úpravy v oblasti ochrany zdravia pri práci vrátane legislatívnych úprav harmonizovaných s právom Európskych spoločenstiev. Pomocou

kontrolných listov informovanosti zamestnancov overovať poskytovanie informácií zamestnancom v oblasti ochrany zdravia pri práci zo strany zamestnávateľov, zisťovať rizikové faktory práce a výskyt zdravotných problémov u zamestnancov pri podozrení na výskyt choroby z povolania na danom pracovisku. Zvýšiť úroveň údajov o rizikových prácach a zabezpečiť ich efektívne využitie v ochrane zdravia pri práci usmerňovaním činnosti pracovnej zdravotnej služby priamo v podnikoch.

2.1.1 Znižovanie miery zdravotných rizík (rizikové práce)

Anotácia

Viest' evidenciu rizikových prác za príslušný okres, región a SR podľa vyhlášky MZ SR č. 448/2007 Z. z. o podrobnostiach o faktoroch práce a pracovného prostredia vo vzťahu ku kategorizácii prác z hľadiska zdravotných rizík a o náležitostiach návrhu na zaradenie prác do kategórií v znení neskorších predpisov. Prehodnotiť vydané rozhodnutia o určení rizikových prác (resp. profesií) podľa predchádzajúcich legislatívnych úprav. V rámci ŠZD sledovať najmä pracovné podmienky zamestnancov, mieru expozície zamestnancov a realizáciu náhradných opatrení zo strany zamestnávateľov na pracoviskách, kde zamestnanci vykonávajú rizikové práce. V rámci výkonu ŠZD tiež sledovať spôsob zabezpečenia zdravotného dohľadu pre zamestnancov, výsledky a intervaly lekárskeho preventívneho prehliadok vo vzťahu k práci a zaradenie zamestnancov do pracovného procesu na základe posúdenia zdravotnej spôsobilosti na prácu. Uplatňovať databázu rizikových prác obsahovo zosúladenú s platnými právnymi predpismi na ochranu zdravia pri práci.

Odpočet plnenia:

- zisťovanie údajov o počte exponovaných zamestnancov

K 31.12.2023 evidujeme spolu 44 firiem, u ktorých sú vyhlásené rizikové práce (28 v okrese Rimavská Sobota a 16 v okrese Revúca). Počet exponovaných zamestnancov je 985 (404 v okrese Rimavská Sobota 581 v okrese Revúca).

- zisťovanie údajov o počte nových rizikových prác

Rozhodnutie o zaradení činností do rizikových prác „nové rizikové práce“ bolo k 31.12.2023 vydané pre 5 subjektov (3 v okrese Rimavská Sobota, 2 v okrese Revúca).

- zisťovanie údajov o počte a druhu sankcií

Pre subjekty s vyhlásenými rizikovými prácami nebolo v roku 2023 vydané rozhodnutie na uloženie sankcie.

- sledovať vývoj zmien počtu zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce

V porovnaní s rokom 2022 došlo k nárastu evidovaných firiem o 5 (3 v okrese Rimavská Sobota a 2 v okrese Revúca), ale došlo k poklesu počtu exponovaných zamestnancov celkom o 102 (v 3. kategórii pokles o 75 pracovníkov a v 4. kategórii pokles o 27 pracovníkov, v počte žien exponovaných rizikám došlo celkom k poklesu počtu o 10 žien – v 3. kategórii pokles o 7 žien a v 4. kategórii pokles o 3 ženy).

- vkladat' údaje do registra „matric expozície profesií“ podľa usmernenia odboru PPL ÚVZ SR

V roku 2023 nebol zriadený centrálny register matric a ani nebolo doručené žiadne usmernenie, podľa ktorého by mali úrady postupovať.

- viesť údaje o podmienkach práce u prípadov ohrozenia chorobou z povolania a u priznaných prípadov s chorobou z povolania

Ohrozenie chorobou z povolania:

V roku 2023 bolo vykonaných 28 terénnych šetrení pracovných anamnéz, z toho v okrese Revúca 22 a v okrese Rimavská Sobota 6 prešetrenia.

V 53,57 % z prešetrených prípadov zamestnanci pracovali na „rizikových“ pracoviskách, pričom faktory práce, pre ktoré boli kategórie 3/4 prác vyhlásené boli v súvislosti

s prešetrovanými položkami (spolu 15 prípadov, z toho v 14 prípadoch v súvislosti s ochorením horných končatín boli exponovaní jednému alebo dvom faktorom pracovného prostredia - DNJZ/vibrácie a v 1 prípade hluku).

Prehľad uvedených údajov je v tabuľke:

Šetrené položky	Priznaná CHzP - položka	Faktor a kategória práce	Zamestnávateľ	Profesia
28, 29	28-02	vibrácie kat. 3	SLOVMAG, a.s., Lubeník	obrábач kovov- špecialista
28, 29	28-01	vibrácie kat. 4 FZ kat. 4		pomocný robotník na výkonných pracoviskách a obsluha dopravných ciest BP podzem a pomocná obsluha dopravných ciest BP podzem a triedič tehál a brusič tehál (pomocný lamač)
28	28-01	vibrácie kat. 4 FZ kat. 4		lamač a pomocný robotník na výkonných pracoviskách a pomocná obsluha dopravných ciest BP podzem a triedič tehál a brusič tehál (pomocný lamač)
28, 29	28-01	vibrácie kat. 4 FZ kat. 4		vodič VZV + obsluha drviča, pomocný lamač
28, 29	28-03	vibrácie kat. 4 FZ kat. 4		lamač
29	29-02	FZ kat. 3		lisiar - údržbár
28, 29	-	vibrácie kat. 4 FZ kat. 4		lamač a pomocný robotník na výkonných pracoviskách a obsluha dopravných ciest BP podzem a operátor výroby TeP
29	29-04	FZ kat. 3		brusič a triedič tehál
29, 38	29-04	FZ kat. 3		triedič tehál
28, 29	-	vibrácie kat. 4 FZ kat. 3		pomocný robotník na výkonných pracoviskách a pomocná obsluha dopravných ciest BP podzem a operátor výroby TeP (pomocný lamač)
29	29-02	FZ kat. 3		lisiar - údržbár - špecialista
29-2 29-4	-	FZ kat. 3		triedič tehál špecialista a brusič tehál
28, 29	28-03	vibrácie kat. 4		SMZ, a.s., Jelšava
28, 29	29-04	vibrácie kat. 3	lamač	
28, 29, 38	38-00	hluk kat. 3	prevádzkový zámočník	

FZ – fyzická záťaž

Priznané choroby z povolania:

V roku 2023 bolo klinickými pracoviskami hlásených celkom 21 priznaných chorôb z povolania, všetky v okrese Revúca.

V 17 z 21 chorôb z povolania zamestnanci pracovali na „rizikových pracoviskách“ (80,95 %).

Prehľad je uvedený v tabuľke:

CHzP - položka	Riziková práca-faktor, kategória	Zamestnávateľ	Profesia
28-02	vibrácie kat. 3	SLOVMAG, a.s., Lubeník	obrábач kovov - špecialista
28-01	vibrácie kat. 4 FZ kat. 4		pomocný robotník na výkonných pracoviskách a obsluha dopravných ciest BP podzem a pomocná obsluha dopravných ciest BP podzem a triedič tehál a brusič tehál (pomocný lamač)
28-01	vibrácie kat. 4 FZ kat. 4		lamač a pomocný robotník na výkonných pracoviskách a pomocná obsluha dopravných ciest BP podzem a triedič tehál a brusič tehál (pomocný lamač)
28-01	vibrácie kat. 4 FZ kat. 4		vodič VZV + obsluha drviča, pomocný lamač

28-03	vibrácie kat. 4 FZ kat. 4		lamač
29-02	FZ kat. 3		lisiar-údržbár
29-04	FZ kat. 3		brusič a triedič tehál
29-04	FZ kat. 3		triedič tehál
29-02	FZ kat. 3		lisiar - údržbár - špecialista
28-01	vibrácie kat. 4 FZ kat. 4		lamač, pomocný robotník na výkonných pracoviskách (pomocný lamač) a obsluha dopravných ciest banskej prevádzky podzem (výhybkár)
28-01	vibrácie kat. 4		pomocný robotník na výkonných pracoviskách (pomocný lamač) a pomocná obsluha dopravných ciest banskej prevádzky podzem (výhybkár)
29-2	FZ kat. 3		lisiar - údržbár – špecialista
28-03	vibrácie kat. 4	SMZ, a.s., Jelšava	baník-lamač
29-04	vibrácie kat. 3		lamač
38-00	hluk kat. 3		prevádzkový zámočník
29-4	vibrácie kat. 4		lamač /strelmajster
28-01	vibrácie kat. 4		lamač

FZ – fyzická záťaž

Najviac z prešetrovaných prípadov (7) a priznaných chorôb z povolania (9) bolo u zamestnancov pracujúcich v podzemí. Podmienky práce v profesiách spojených s dobývaním magnezitu v podzemí sú limitované charakterom tejto činnosti. Zamestnanci používajú vibračné náradie s vysokou hodnotou vibrácií, ktoré toho času nie je možné nahradiť. Pri práci sa vyskytujú nevhodné pracovné polohy, zamestnanci sú exponovaní vysokej vlhkosti a chladu.

Podmienky práce v profesiách lisiar, triedič a brusič tehál (5 prešetrovaných prípadov a 5 priznaných chorôb z povolania): práca je/bola spojená s ručnou manipuláciou s výliskami, ktorá je vykonávaná na úrovni 3. kategórie fyzickej záťaže. Toho času do rizika je zaradená už len profesia triedič tehál, nakoľko po prijatí opatrení boli z kategórie 3 faktor fyzická záťaž vyradené profesie lisiar a brusič tehál. Prešetrovaní zamestnanci väčšinou pracovali za podmienok, kedy bola práca zaradená v kategórii 3. Zamestnávateľ zabezpečil opatrenia - vybavenie lisov a pracoviska brusičov tehál manipulátormi, používaním ktorých vylúčil fyzickú prácu. V lisovni je tak doteraz 8 z celkom 10 lisov už vybavených manipulátormi. Pri brúskach je k dispozícii jeden manipulátor. V súvislosti s triedením tehál na pracovisku nie sú vykonané opatrenia.

Podmienky práce v profesii obrábač kovov (1 prípad prešetrovaný a zároveň priznaná choroba z povolania): zamestnanci do roku 2020 používali pri narážaní a vyrážaní koncových kokíl pri výrobe foriem do lisov zbíjacie kladivá, s čím súvisela expozícia vibráciám na úrovni kategórie 3. Zamestnávateľ prijal opatrenia – ručné zbíjacie kladivá nahradil pneumatickým zariadením a vylúčil expozíciu zamestnancov vibráciám. Prešetrovaný zamestnanec odpracoval v profesii takmer 40 rokov, preto bola zohľadnená jeho expozícia v riziku vibrácií, napriek tomu, že posledné cca 3 roky sa nejedná o rizikovú prácu.

V jednom prípade bol prešetrovaný prípad v súvislosti s výkonom kumulovanej profesie vodič VZV + obsluha drviča, pomocný lamač, kde posledný rok vykonával zamestnanec ručnú manipuláciu s bremenami v súvislosti s drvením zlomkov – neklasifikované kategórie práce, jedná sa o ručnú manipuláciu s bremenami, kde je predpoklad fyzickej záťaže na úrovni práce v 3 kategórii, predtým pracoval v podzemí v riziku fyzickej záťaže a vibrácií. V tomto prípade bola priznaná choroba z povolania.

V jednom prípade bol prešetrovaný prípad v súvislosti s výkonom profesie prevádzkový zámočník zaradenej v riziku hluku kategórie 3. Riziko nie je možné odstrániť, nakoľko sa jedná o výkon údržby na hlučných prevádzkach závodu. V tomto prípade bola priznaná choroba z povolania.

- **tvoriť databázu údajov o hluku a vibráciách z často používaných strojov, nástrojov a zariadení podľa usmernenia odboru PPL ÚVZ SR**

Databáza nebola vytvorená, nakoľko nie je zriadený centrálny register matric a nebolo vydané usmernenie základných požiadaviek na údaje pre vkladanie do tohto registra.

- **zúčastňovať sa konzultačných porád na RÚVZ v sídle kraja**

V roku 2023 sme sa v počte 2 zamestnancov zúčastnili krajskej porady vedúcich odborov a oddelení PPL na RÚVZ so sídlom v Banskej Bystrici.

2.1.2 Znižovanie zdravotných rizík z látok a zmesí klasifikovaných ako toxické

Anotácia

Uplatňovanie legislatívnych úprav týkajúcich sa expozície chemickým látkam a zmesiam v zákone 355/2007 Z. z. a nariadení vlády SR č. 355/2006 Z. z. o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou chemickým faktorom pri práci v znení neskorších predpisov, harmonizovaných s právom Európskych spoločenstiev, pri výkone ŠZD. Postupovať v súlade so zákonom č. 67/2010 Z. z. a s jednotnou „chemickou“ legislatívou EÚ týkajúcou sa registrácie, hodnotenia, autorizácie, obmedzovania, klasifikácie, označovania a balenia chemických látok a zmesí, ktorá sa vzájomne dopĺňa s legislatívou na ochranu zdravia a bezpečnosti pri práci s chemickými látkami a zmesami. Aktualizovať a zosúladiť terminológiu v príslušných právnych predpisoch. Cielene kontrolovať zabezpečenie ochrany zdravia zamestnancov pri výrobe, skladovaní, predaji a zaobchádzaní s látkami a zmesami klasifikovanými ako toxické (GHS06), ktoré boli doposiaľ klasifikované ako veľmi toxické a toxické látky a zmesi. Zabezpečovať poradenstvo a konzultácie pre zamestnávateľov a zamestnancov. Získavanie údajov o likvidácii obalov a nepoužiteľných zvyškov od látok a zmesí klasifikovaných ako toxické (GHS06) a ďalej sledovať ich používanie podľa aktuálneho „Zoznamu a rozsahu použitia povolených prípravkov na ochranu rastlín a mechanizačných prostriedkov na ochranu rastlín“ vydaného na príslušný rok.

Odpočet plnenia:

- **výkon ŠZD zameraného na plnenie opatrení na ochranu zdravia pri práci s toxickými látkami a zmesami**

K 31.12.2023 evidujeme 32 subjektov s 36 prevádzkami, resp. pracoviskami, kde sa používajú toxické a/alebo veľmi toxické chemické látky a zmesi, čo znamená, že v počte evidovaných subjektov došlo k zvýšeniu o 1. Z celkového počtu 36 pracovísk sa 27 nachádza v okrese Rimavská Sobota a 9 v okrese Revúca. Do evidencie pribudla 1 prevádzka strojárrenskej a gumárenskej výroby v okrese Rimavská Sobota, ktorá v rámci svojho výrobného procesu pri väzbe gúmy s kovom používa prípravok klasifikovaný ako veľmi toxický. Vedúci zamestnanec vlastní osvedčenie o odbornej spôsobilosti pre prácu s toxickými a veľmi toxickými látkami a zmesami a spoločnosť koncom roka 2023 predložila prevádzkový poriadok a posudok o riziku a zároveň požiadala o vydanie rozhodnutia podľa § 13 ods. 4 písm. h) zákona č. 355/2007 Z. z., vydanie ktorého RÚVZ bude riešiť začiatkom roka 2024.

Počet exponovaných zamestnancov na pracoviskách je 182 (82 v okrese Rimavská Sobota a 100 v okrese Revúca). V porovnaní s rokom 2022 došlo k zníženiu počtu exponovaných zamestnancov o 10.

Z celkového počtu 36 evidovaných pracovísk bol k 31.12.2023 vykonaný ŠZD v 10 prípadoch, čo predstavuje 27,77 % skontrolovaných pracovísk. Z výsledkov kontrol vyplynulo, že sú dodržané podmienky ustanovené v nariadení vlády SR č. 355/2006 Z. z. o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou chemickým faktorom pri práci v platnom znení.

- **výkon ŠZD nad chemickou ochranou rastlín**

V priebehu roka 2023 nebol vykonaný ŠZD v prevádzkach poľnohospodárskych subjektov vykonávajúcich chemickú ochranu rastlín. V evidencii k 31.12.2023 nie je vedená prevádzka, ktorá by v rámci chemickej ochrany rastlín používala prípravky klasifikované ako toxické.

2.1.3 Znižovanie zdravotných rizík z karcinogénnych a mutagénnych faktorov vrátane azbestu a z látok poškodzujúcich reprodukciu a narúšajúcich endokrinný systém

Anotácia

Uplatňovanie legislatívnych úprav - nariadenia vlády SR č. 356/2006 Z. z. o ochrane zdravia zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou karcinogénnym a mutagénnym faktorom pri práci v znení neskorších predpisov a nariadenia vlády SR č. 253/2006 Z. z. o požiadavkách na ochranu zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou azbestu pri práci, harmonizovaných s právom Európskych spoločenstiev, pri výkone ŠZD. Vyhľadávať pracovné postupy a technológie s použitím chemických karcinogénov a mutagénov. Zamerať sa aj na vyhľadávanie a posudzovanie expozície látkam poškodzujúcim reprodukciu, ktoré sú podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady 1272/2008/EHS v rámci svojej triedy nebezpečnosti zaradené v kategórii 1A alebo 1B a na látky narúšajúce endokrinný systém. Objektivizovať expozíciu, zavádzať nové meracie a hodnotiace metódy expozície týmto látkam (BET, priame, nepriame). Vytvárať a viesť databázu organizácií, v ktorých sú zamestnanci vystavení karcinogénnym a mutagénnym faktorom a pracovným procesom s rizikom chemickej karcinogenity. Cielene vyhľadávať pracovné procesy súvisiace so zvýšenou expozíciou azbestu (búracie, stavebné činnosti) a nariaďovať účinné opatrenia na minimalizáciu expozície zamestnancov a obyvateľstva a na zvyšovanie uvedomovania si súvisiacich zdravotných rizík a možností účinnej prevencie.

Odpočet plnenia:

- **vedenie databázy organizácií, v ktorých sa pracuje s karcinogénnymi a mutagénnymi faktormi a kde sa vyskytujú pracovné procesy s rizikom chemickej karcinogenity**

Oddelenie PPL vedie databázu organizácií, v ktorých sa pracuje s karcinogénnymi a mutagénnymi faktormi. V databáze je vedených spolu 42 subjektov, vrátane subjektov, ktoré vykonali práce spojené s likvidáciou materiálov obsahujúcich azbest (v okrese Rimavská Sobota 24 subjektov, v okrese Revúca 16 subjektov a 2 subjekty vykonávajúce práce v oboch okresoch).

- **vedenie databázy výkonu búracích prác s expozíciou azbestu**

Oddelenie PPL vedie databázu organizácií, ktoré vykonávajú práce spojené s likvidáciou azbestu. V roku 2023 búracie práce spojené s likvidáciou azbestu vykonalo 12 subjektov.

- **výkon ŠZD na vybraných pracoviskách, vrátane azbestu**

Z celkového počtu 42 evidovaných subjektov s karcinogénnymi/mutagénnymi faktormi, bol vykonaný ŠZD v 9 subjektoch, čo predstavuje 21,43 % skontrolovaných prevádzok z celkového počtu prevádzok.

- **získanie údajov o počtoch zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce s karcinogénnymi a mutagénnymi faktormi podľa kategórií rizika**

Z celkového počtu evidovaných subjektov sú rizikové pracoviská – faktor chemické karcinogény vyhlásené v 5 organizáciách a spoločnostiach, z toho 3 v okrese Rimavská Sobota a 2 v okrese Revúca.

Spolu na rizikových pracoviskách – faktor chemický karcinogén/proces s rizikom chemickej karcinogenity pracuje 42 zamestnancov, z toho 19 žien.

- **o vývoji zmien a trendov v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi**

Oddelenie PPL eviduje 42 prevádzok, v ktorých sú zamestnanci vystavení karcinogénnym/mutagénnym faktorom pri práci. V porovnaní s minulými rokmi evidujeme trend postupného znižovania počtu zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce s karcinogénnymi a mutagénnymi faktormi. Výrazný pokles bol zaznamenaný v roku 2022 (došlo k zníženiu evidovaných subjektov o 11 a k zníženiu počtu exponovaných zamestnancov o 91), v roku 2023 bol pokles mierny (len o 9 zamestnancov oproti roku 2022). Na pracoviskách evidujeme celkom 348 zamestnancov.

- získanie údajov o látkach poškodzujúcich reprodukciu a látkach narúšajúcich endokrinný systém

Oddelenie PPL eviduje 20 subjektov, v ktorých zamestnanci manipulujú s látkami poškodzujúcimi reprodukciu. Údaje sa zisťujú v rámci výkonu ŠZD. Jedná sa o nasledovné látky, resp. zmesi:

- v rámci laboratórnych chemikálií: dusičnan olovnatý, Fischerovo činidlo B, síran kobaltnatý, chlorid kobaltnatý, tetraboritan sodný bezvodý, dvojchróman draselný, test na oxid chloričitý, boritan sodný bezvodý; v 1 prípade sa v laboratóriu testuje carbores P, F112M,
- látky obsiahnuté v reagenčnom aparáte lekární (dvojchróman draselný, oxid olovičitý, dusičnan olovnatý, tiomočovina roztok),
- trhaviny - elektrická rozbuška (DEM-S, PENTRIT, HEXOGÉN, DEP-S, O - S), sypká banská skalná trhavina DAP-K,
- prípravky na chemickú ochranu rastlín (calypso 480 SC, Basta 15, Capalo),
- dezinfekčný prostriedok Ozonit.

2.1.4 Znižovanie zdravotných rizík z biologických faktorov pri práci vrátane nových biologických faktorov, osobitne vírusu SARS CoV-2

Anotácia

Uplatňovanie legislatívnych úprav - nariadenia vlády SR č. 83/2013 Z. z. o ochrane zdravia zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou biologickým faktorom pri práci v znení NV SR č. 333/2020.

Pri činnosti, pri ktorej by mohlo vzniknúť riziko z expozície biologickým faktorom vrátane poranenia alebo nákazy pri vykonávaní zdravotníckych činností, musí zamestnávateľ určiť povahu, stupeň a trvanie expozície zamestnancov týmto biologickým faktorom, aby mohol posúdiť akékoľvek riziko pre zdravie alebo bezpečnosť zamestnancov a prijať potrebné opatrenia. Dôraz sa kladie na pracovné podmienky, organizáciu práce s biologickými faktormi, na bariérovú ochranu zdravia vrátane používania respirátorov, ochranných odevov na celé telo a ďalších OOPP. Uplatňovanie ochranných opatrení a úrovni ochrany zdravia pri práci je nutné realizovať podľa prílohy č. 5. nariadenia vlády SR č. 83/2013 Z. z.

Medzi biologické faktory 3. skupiny, ktoré môžu spôsobiť závažné ochorenie ľudí a predstavujú vážne nebezpečenstvo pre zamestnancov z hľadiska možnosti ich nákazy ako aj riziko rozšírenia v populácii, bol zaradený v roku 2020 nový vírus SARS CoV-2 spôsobujúci chorobu COVID-19. V súčasnosti už je k dispozícii účinná profylaxia v podobe očkovania proti nákaze vírusom SARS CoV-2 a zdokonaľuje sa liečba špecifickými virostatikami proti novým variantom vírusu.

Zamestnávateľ je povinný zabezpečiť pri všetkých činnostiach, pri ktorých je riziko pre zdravie zamestnancov pri práci s biologickými faktormi primeraný zdravotný dohľad a operatívne komunikovať s príslušným orgánom verejného zdravotníctva.

Vybrané úrady verejného zdravotníctva v SR a spolupracujúce zdravotnícke zariadenia sa zapoja do medzinárodne riešených štúdií v záujme prevencie a ochrany zdravia pred ochorením COVID-19.

Odpočít plnenia:

- **vedenie databázy organizácií, kde sa vykonávajú rizikové práce s biologickými faktormi, osobitne so SARS-CoV-2**

K 31.12.2023 oddelenie PPL neeviduje žiadnu organizáciu, kde sa vykonávajú rizikové práce s biologickými faktormi so SARS-CoV-2. V priebehu roka 2023 bolo vydané 1 rozhodnutie pre zdravotnícke zariadenie, ktorým sa zrušili rizikové práce pre Biologické faktory (SARS-CoV-2), ktoré boli vyhlásené v roku 2021 spoločnosti Svet zdravia, a.s., so sídlom Digital Park II, Einsteinova 25, 851 01 Bratislava, v zdravotníckom zariadení Všeobecná nemocnica Rimavská Sobota, Šrobárova 1, Rimavská Sobota.

- **výkon ŠZD na vybraných pracoviskách, vrátane pracovísk s rizikovým faktorom vírusu SARS-CoV-2**

V roku 2023 zamestnanci oddelenia PPL nevykonali ŠZD na pracoviskách s rizikovým faktorom SARS-CoV-2.

- **získanie údajov o počtoch zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce s biologickými faktormi podľa kategórií rizika**

V roku 2023 evidujeme 1 subjekt, v ktorom sú 2 zamestnanci zaradení do kategórie prác 3 pre biologický faktor (tuberkulóza).

- **sledovanie a hodnotenie vývoja zmien a trendov v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi**

K 31.12.2023 pri faktore biologické faktory nedošlo k zmenám v počte pracovníkov oproti predchádzajúcim rokom, t. j. evidujeme naďalej 2 pracovníkov.

2.2 INTERVENCIE NA PODPORU ZDRAVIA PRI PRÁCI

Cieľ

Napomôcť zlepšovaniu zdravotného stavu zamestnancov usmerňovaním realizácie intervenčných programov, vedením informačných kampaní, cieleným poradenstvom pre zamestnávateľov a zamestnancov v oblasti ochrany a podpory zdravia pri práci a spolupráci s PZS.

2.2.1 Zdravé pracoviská

Anotácia

Prispieť k zlepšeniu zdravotného stavu zamestnancov prostredníctvom aktivít poradní zdravia, propagovať u zamestnávateľov intervenčné programy. Zamerať sa na kombinovaný vplyv zdraviu škodlivých faktorov práce, pracovného prostredia a životného štýlu. Osobitne poskytovať poradenstvo malým a stredným podnikom a samostatne zárobkovo činným osobám (SZČO). Realizovať regionálne aktivity zamerané na zvýšenie povedomia o ochrane a podpore zdravia pri práci v spolupráci s mestami, zamestnávateľmi. Vychádza sa z poznatku, že zamestnanec, ktorý je informovaný a vzdelaný o spôsobe a miere rizika, sa správa tak, že miera jeho zdravotného rizika sa významne zníži. Usmerňovať PZS v SR.

RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nie je riešiteľským pracoviskom.

2.2.2 Európska informačná kampaň Európskej agentúry pre BOZP (OSHA Bilbao) zameraná na prevenciu zdravotných a bezpečnostných rizík pri práci

Anotácia

Realizovať informačné aktivity pre zamestnávateľov a zamestnancov, zamerané na prevenciu zdravotných a bezpečnostných rizík pri práci podľa aktuálne vyhlásenej témy kampane.

Aktívne sa zapojiť do Európskeho týždňa bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. V prípade potreby spolupracovať s orgánmi inšpekcie práce a NIP (národné kontaktné miesto OSHA) a realizovať spoločné previerky podľa aktuálnej témy kampane.

Odpočet plnenia:

- **informačné aktivity pre zamestnávateľov a zamestnancov**

V rámci prevencie zdravotných rizík pri práci sa uskutočňuje poradenstvo pre zamestnávateľov a zamestnancov. V roku 2023 vykonali zamestnanci oddelenia PPL 1 120 individuálnych konzultácií a v rámci skupinového poradenstva bola vykonaná 1 prednáška pre zamestnancov činných v chemickej ochrane rastlín s počtom zúčastnených 30.

- **realizáciu spoločných previerok s Inšpektorátom práce (ďalej len IP) podľa pokynov krajského pracoviska a ÚVZ SR**

Spoločná previerka RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote a Inšpektorátu práce Banská Bystrica bola vykonaná na pracoviskách prevádzky TE Connectivity Slovakia s.r.o., so sídlom P. Hostinského 5226/38, 979 01 v Rimavskej Sobote.

- **zapojenie sa do Európskeho týždňa bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci**

Na RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote neboli zabezpečované aktivity v rámci kampane Európskeho týždňa bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

3. ODBOR HYGIENY VÝŽIVY, BEZPEČNOSTI POTRAVÍN A KOZMETICKÝCH VÝROBKOV

3.1 MONITORING PRÍJMU KUCHYNSKEJ SOLI

Cieľ

Dosiahnuť postupné znižovanie príjmu soli v nadväznosti na prijaté úlohy v oblasti rizikových faktorov vo výžive.

Anotácia

Sol' je jedným z hlavných rizikových faktorov vo výžive a jej nadmerný príjem je spojený s výskytom KVO. Ako rizikový faktor je indikovaný vo viacerých dokumentoch (napr. WHO Akčný plán pre výživu a potraviny 2016 – 2020, Viedenská deklarácia pre výživu). V oblasti vládou SR (uznesenie č.117 z 8. 3. 2017) prijatého Akčného plánu pre potraviny a výživu na roky 2017 – 2025 sa bude pokračovať v aktivitách na dosiahnutie cieľa prostredníctvom monitoringu - postupné zníženie príjmu soli na 5 g na deň u dospeléj populácie so zameraním sa na hotové pokrmy, chlieb a pečivo v spoločnom stravovaní so zameraním na uzavretý systém spoločného stravovania napr. zariadenia sociálnych služieb a stravovacie zariadenia v nemocničných zariadeniach.

RUVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nie je riešiteľským pracoviskom

3.2 MONITORING BEZPEČNOSTI PET FLIAŠ Z RECYKLOVANÝCH PLASTOV

Cieľ

Monitoring bezpečnosti PET fliaš vyrábaných s rôznym podielom recyklovaného vstupného materiálu (regranulátu) z hľadiska možnej migrácie látok (monoméry, neúmyselne pridané látky – degradačné, reakčné produkty a nečistoty). Cieľom projektu je kontrola bezpečnosti vstupných surovín (regranulátov) ako aj finálnych výrobkov - PET fliaš vyrábaných v SR, na výrobu ktorých bol použitý recyklovaný vstupný materiál a tým zabezpečenie ochrany zdravia ľudí.

Anotácia

V súlade s celoeurópskym trendom zameraným na zvyšovanie podielu recyklovaných plastov v PET fľašiach, vyplýva povinnosť výrobcov zvyšovať obsah regranulátu vo finálnych výrobkoch. Z prijatej „Európskej stratégie pre plasty v obehovom hospodárstve“ vyplýva povinnosť vyššej miery recyklácie a povinné používanie regranulátu v podiele 25% do roku 2025 a v podiele 30% do roku 2030. Z nariadenia Komisie (ES) č. 282/2008 o plastových materiáloch a predmetoch určených na styk s potravinami vyplýva povinnosť vykonávať audit u výrobcov vstupných surovín (regranulát) ako aj finálnych výrobkov (PET fľaše) za účelom overenia možnej migrácie kontaminantov vyplývajúcich z použitých vstupných surovín ako aj degradačných produktov, reakčných produktov, iných NIAS (neúmyselne pridaných látok) a kontrolu efektivity dekontaminačného procesu tak, aby bola zaručená zdravotná bezpečnosť PET fliaš v súlade s čl. 3 nariadenia EP a Rady č. 1935/2004.

RUVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nie je riešiteľským pracoviskom

3.3 SLEDOVANIE VÝŽIVOVÉHO STAVU KLIENTOV V ZARIADENIACH SOCIÁLNYCH SLUŽIEB

Cieľ

Kontrola dodržiavania zásad zdravej výživy v zariadeniach sociálnych služieb za účelom zabezpečenia ozdravenia výživy klientov v zariadeniach sociálnych služieb, ako sú domovy sociálnej starostlivosti, vrátane domovov dôchodcov, domovov špeciálnej starostlivosti (charitné, hospice a pod.), ktoré nepatria medzi zdravotnícke zariadenia.

Anotácia

Výživa a jej faktory významnou mierou ovplyvňujú zdravie a pohodu každého jednotlivca. Podvýživa, nedostatok stopových prvkov, nadváha a obezita a neprenosné chronické choroby sú bezprostredne spojené s nezdravou stravou a majú vysoké sociálne a ekonomické náklady, individuálne i celospoločenské. Výživa v patogenéze chronických ochorení sa stala zároveň dôležitým faktorom prevencie. Podpora a dostupnosť zdravej a pestrej stravy je hlavným atribútom pre zlepšenie zdravia, pohody a kvality života obyvateľstva, podporuje zdravé starnutie a zníženie nerovnosti v oblasti zdravia. Je preto dôležité naďalej podporovať úsilie o posilnenie zdravých potravín a výživy všetkých skupín obyvateľstva. Významnou je podpora najviac zraniteľných skupín obyvateľov tak, aby mali k dispozícii zdravé potraviny a zdravú výživu a mohli viesť aktívny život.

Odpočet plnenia:

V rámci plnenia úlohy Programov a projektov úradov verejného zdravotníctva SR „Sledovanie výživového stavu klientov v zariadeniach sociálnych služieb“ bola z 5 zariadení sociálnych služieb (ďalej len ZSS) v regionálnej pôsobnosti Regionálneho úradu verejného zdravotníctva so sídlom v Rimavskej Sobote (ďalej len RÚVZ) odobratá celodenná strava na posúdenie energetickej a biologickej hodnoty a vykonaná kontrola výživovej hodnoty pokrmov podľa odporúčaných výživových dávok (ďalej len OVD).

Výsledky boli spracované do tabuľkovej formy, ktorá bola zaslaná na ďalšie spracovanie na ÚVZ SR v požadovanom termíne.

3.4 MONITORING PRÍTOMNOSTI ALERGÉNOV V HOTOVÝCH POKRMOCH PRIPRAVOVANÝCH V ZARIADENIACH SPOLOČNÉHO STRAVOVANIA A V POTRAVINÁCH URČENÝCH PRE DOJČATÁ A MALÉ DETI

Cieľ

Kontrola správnosti označenia potravín s ohľadom na výskyt alergénov pochádzajúcich zo zložiek potravín alebo v rámci procesu výroby a krížovej kontaminácie.

Anotácia

Potravinové alergie a intolerancie sú častým problémom nielen u detí ale aj u dospelých. Povinnosťou prevádzkovateľov potravinárskych podnikov je zabezpečiť, aby informácie o alergénoch boli uvedené na balených aj nebalených potravinách a manipulácia s potravinovými alergénmi bola počas výrobného procesu riadená. V zmysle nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1169/2011 o poskytovaní informácií o potravinách spotrebiteľom v platnom znení, musí byť akákoľvek zložka alebo technologicky pomocná látka uvedená v prílohy II alebo akákoľvek zložku alebo technologickú pomocnú látku odvodenú z látky alebo výrobku uvedeného v prílohe II, ktorá spôsobuje alergie alebo neznášanlivosť a ktorá sa používa pri výrobe alebo príprave potraviny, pričom sa nachádza aj v konečnom výrobku, aj keď v pozmenenom stave.

Odpočet plnenia:

V rámci zabezpečenia plnenia tejto úlohy bola odobratá vzorka potraviny pre malé deti (kukurličné piškóty bezgluténové), vo vyšetrovanej vzorke nebola zistená prítomnosť alergénov (glutén), vzorka bola analyzovaná na ÚVZ SR. Do odberu vzoriek na stanovenie alergénov v hotových pokrmoch pripravovaných v zariadeniach spoločného stravovania sme neboli zaradení.

4. ODBOR HYGIENY DETÍ A MLÁDEŽE

4.1 AKTIVITY PREVENČIE DETSKEJ OBEZITY V KONTEXTE PLNENIA NÁRODNEHO AKČNÉHO PLÁNU V PREVENČII OBEZITY NA ROKY 2015 – 2025 (NAPPO)

Cieľ

Cieľom aktivít je komplexným výkonom štátneho zdravotného dozoru, realizáciou výchovných aktivít v oblasti edukácie matiek cestou materských centier a detí a mládeže cestou zariadení pre deti a mládež prispieť k zníženiu výskytu detskej obezity.

Anotácia

V súvislosti s epidemickým nárastom prevalencie obezity v celosvetovom meradle vláda Slovenskej republiky schválila Národný akčný plán v prevencii obezity na roky 2015 – 2025, ktorého súčasťou sú úlohy a aktivity, zamerané na zníženie výskytu obezity detskej a dorastovej populácie. Zlé stravovacie návyky a nízka fyzická inaktivita predstavujú významné faktory obezity u dospelých, rovnako ako aj u detí a mladých ľudí. Uvedené faktory vedú k nadhmotnosti a obezite a v dôsledku toho sa môžu uplatniť nezávislé rizikové faktory chronických neprenosných ochorení.

Súčasťou projektu je aj získavanie údajov o antropometrických charakteristikách detí vybraných vekových skupín v súvislosti so stúpajúcim trendom výskytu obezity prostredníctvom projektu COSI. V roku 2019 sa zrealizovala druhá etapa tohto projektu v nadväznosti na predchádzajúcu etapu, realizovanú v roku 2015.

a) Podpora zdravého štartu do života

Nakoľko v okrese Rimavská Sobota a Revúca neevidujeme materské centrá, nebolo možné vykonávať edukáciu, ktorá by prispela k zníženiu výskytu detskej obezity.

b) Podpora zdravšieho prostredia v školách

Pri výkone ŠZD sa v školských bufetoch sleduje predávaný sortiment ako aj percentuálny podiel komodít s vysokým obsahom energie a soli. V priebehu roka bolo vykonaných 22 kontrol v školských bufetoch. Problematika školských bufetov je vyhodnotená samostatne v bode 4.2.

Záujem o vyrábané a podávané desiaty zo školskej kuchyne neevidujeme. Dôvodom nezájmu o vyrábané desiaty môže byť zavedenie „obedov zdarma“.

V hodnotenom roku sa zefektívnil výkon štátneho zdravotného dozoru v zariadeniach stravovacích prevádzok určených pre deti a mládež a vo výdajniach stravy. V rámci zavedenia nového informačného systému – „modul KOZV“ sa tieto zaraďujú do ročného plánu OHDM a v hodnotenom roku bolo vykonaných 112 výkonov ŠZD a 50 výkonov ÚKP.

V podmienkach regiónu neevidujeme prípravu a podávanie diétného stravovania pre deti. Diétno stravovanie detí je riešené len individuálnou donáškou stravy.

V rámci výkonu ŠZD sa samostatne kontroluje dodržiavanie pitného režimu pre deti. Pitný režim je zabezpečovaný prevádzkovateľom zariadení a na základných a stredných školách aj donáškou vlastných nápojov z domu. V poslednom roku sa zvýšil počet automatov na pitnú vodu. V školských zariadeniach je celkom prevádzkovaných 8 automatov, z toho 2 automaty pri MŠ a 6 automatov pri ZŠ. Bolo skontrolovaných 5 automatov na pitnú vodu. Energetická a biologická hodnota stravy sa bežne počas výkonu štátneho zdravotného dozoru neposudzuje. V hodnotenom roku bola v 1 prípade posudzovaná energetická a biologická hodnota podávanej stravy spolu s pestrosťou za obdobie 2 mesiacov v Školskej jedálni Sirk na základe podnetu.

V hodnotenom roku sa sledovala aj pestrosť jedálnych lístkov a rešpektovanie legislatívnych zásad ich zostavovania. Pestrosť jedálnych lístkov sa kontroluje len orientačným posúdením vypracovaných jedálnych lístkov v rámci výkonu štátneho zdravotného dozoru.

V rámci výkonu ŠZD sledujeme zapojenie škôl do mliečného programu a programu školské ovocie. Prehľad školských zariadení zapojených do mliečného programu a programu školské ovocie je uvedený v nasledovnej tabuľke.

Zhodnotenie mliečného programu a programu školské ovocie v roku 2023

Druh školského zariadenia	Počet škôl zapojených do školského mliečného programu	Počet škôl zapojených do programu školské ovocie
Materské školy	25	37
Základné školy	21	31
Špeciálne školy	1	1
Reedukačné centrá	1	1
Spolu	48	70

c) Poskytovať nutričné vzdelávanie odborným zamestnancom školského stravovania v rámci projektov profesijných združení

V hodnotenom roku sa nerealizovali školenia pracovníkov školského stravovania, samostatné edukačné aktivity pracovníkov školského stravovania sa vykonávajú pri ŠZD a ÚKP.

d) Podpora pohybových aktivít

Odpočet plnenia:

V hodnotenom roku boli sledované a hodnotené podmienky pre telesnú výchovu na 10 základných školách. V rámci ŠZD sa vykonali kontroly telocviční, vonkajších ihrísk a hracích plôch. Malé formy TV sú využívané na 1. stupni základných škôl. Počet žiakov oslobodených od TV a ich možnosti pohybových aktivít sa nemonitoruje.

e) Monitoring antropometrických ukazovateľov vybraných vekových skupín detí školského veku

V hodnotenom roku sa nerealizoval projekt ani úloha zameraná na meranie telesných parametrov detí a na monitorovanie antropometrických ukazovateľov u detí.

4.2 PREDAJ DOPLNKOVÝCH JEDÁL V ŠKOLSKÝCH BUFETOCH A AUTOMATOCH

Cieľ

Cieľom projektu je regulovať predaj doplnkových jedál vrátane nápojov ponúkaných v bufetoch a automatoch na základných a stredných školách, so zameraním aj na výrobky a nápoje, ktorých predaj má byť zakázaný.

Anotácia

Stravovacie návyky detí a žiakov nepochybne vo významnej miere formuje aj škola, resp. školské zariadenie. Významným prvkom je existencia zariadení školského stravovania (školských jedální), v ktorých je ponúkaná strava prísne kontrolovaná so zameraním na potrebný obsah jednotlivých zložiek a nutrientov. Úplne iná je situácia pri predaji doplnkových jedál v školských bufetoch (ďalej len „bufet“) a školských predajných automatoch (ďalej len „automat“). V ich prípade neexistuje taká prísna regulácia predaja a ponuky jedál a nápojov. Preto je cieľom projektu v rámci výkonu štátneho zdravotného dozoru regulovať predaj doplnkových jedál vrátane nápojov ponúkaných v bufetoch a automatoch, so zameraním aj na výrobky a nápoje, ktorých predaj má byť zakázaný. Ide najmä o zákaz predaja potravín s vysokým obsahom cukrov, nápojov a výrobkov s obsahom alkoholu, kofeínu, chinínu a energetických nápojov. Podľa návrhu zákona sa majú v bufetoch a automatoch umiestnených v školách a v školských zariadeniach predávať najmä zdravé jedlá a zdravé nápoje, ako sú ovocie a zelenina v čerstvom stave, celozrnné výrobky a cereálne výrobky, mlieko a mliečne výrobky so zníženým obsahom tukov a nápoje bez konzervačných prípravkov, pridaného cukru a umelých sladidiel. Rozsah predaja zdravých doplnkových jedál má tvoriť najmenej 2/3 z celkového sortimentu ponuky bufetu alebo automatu.

Odpočet plnenia:

V roku 2023 evidujeme celkovo 21 školských bufetov (12 pri základných školách a 9 pri stredných školách). V zmysle metodiky k realizácii projektu bolo priebežne počas roka v školských bufetoch vykonaných 20 kontrol zameraných na predaj doplnkových jedál vrátane nápojov ponúkaných v bufetoch a automatoch, so zameraním aj na výrobky a nápoje, ktorých predaj má byť zakázaný. Štátny zdravotný dozor nebol vykonaný v 1 školskom bufete, ktorý je dočasne mimo prevádzky z dôvodu rozsiahlej rekonštrukcie a modernizácie strednej školy, kde je bufet zriadený. Pri kontrole sortimentu bufetov bolo zistené, nasledovné:

- nebol zaznamenaný predaj potravín rýchleho občerstvenia ako lángoše, chlieb vo vajičku, praženica, vyprážené jedlá, paštéty alebo hamburgery,
- ani v jednom prípade nebol zaznamenaný predaj zakázaných nápojov a výrobkov s obsahom alkoholu, kofeínu, chinínu, energetických nápojov, tabakových výrobkov či alkoholu,
- v 3 školských bufetoch bol upravený sortiment a rešpektovaný rozsah predaja zdravých doplnkových jedál 2/3 z celkového sortimentu bufetu, v ostatných bufetoch prevláda predaj cukroviniek, slaných výrobkov, pekárenských výrobkov, lahôdkarských výrobkov či už dovážaných od schválených výrobcov alebo vyrábaných priamo v bufete a nealkoholických nápojov s obsahom cukru vyšším ako 5g/100 ml,
- v 3 školských bufetoch boli viditeľne umiestnené informačné plochy – plagáty na podporu zdravého životného štýlu,
- predaj ovocia a zeleniny v čerstvom stave bol testovaný vo viacerých školských bufetoch, ale pre nezáujem zo strany detí sa prestali v sortimente ponúkať, na týchto školách sa nejaví záujem ani o ovocie, ktoré žiaci dostávajú k obedu (zadarmo) a väčšinou toto ovocie končí v „smetnom koši“,

- počas výkonu štátneho zdravotného dozoru boli uložené 2 blokové pokuty v sume 120 € za nerešpektovanie zásad správnej výrobnjej praxe, ohrozenie a porušenie zdravotnej nezávadnosti potravín a hotových pokrmov v školskom bufete a boli vykonané 2 následné kontroly na odstránenie zistených nedostatkov,
 - prevádzkovatelia školských bufetov boli upozorení na úpravu sortimentu ako aj na povinnosť umiestnenia voľne viditeľnej informačnej plochy na podporu zdravého životného štýlu a následné kontroly sa budú realizovať priebežne počas roka 2024.
- Čiastková správa bola gestorovi na ÚVZ SR predložená v požadovanom termíne.

4.3 ÚRAZY U DETÍ V SR

Cieľ

Cieľom projektu je formou spolupráce s NCZI a regionálnymi nemocnicami získať vybrané informácie, týkajúce sa problematiky úrazov detí na Slovensku.

Anotácia

NCZI má v zmysle príslušnej legislatívy v správe Národné registre, medzi ktoré patrí aj Národný register úrazov, vyžadujúci poskytnutie ústavnej zdravotnej starostlivosti s hlásením úrazov detí. Nakoľko klinickí lekári z dôvodu zaneprázdnenosti nehlásia reálny počet úrazov, uzavrela sa dohoda o spolupráci medzi NCZI, Sekciou zdravia MZ SR a ÚVZSR v oblasti zberu vybraných informácií o úrazoch detí v SR.

Odpočet plnenia:

Priebežne počas roka sa zamestnancami RÚVZ odoberalo 95 vyplnených dotazníkov v spolupráci s nemocnicou Svet zdravia, a.s. v Rimavskej Sobote. Údaje z vyplnených dotazníkov boli zadávané do požadovanej excelovskej databázy. Vyplnená databáza bola zaslaná zodpovednej osobe na NCZI e-mailom.

Súbor tvorilo 95 detí vo veku od 0 do 18 rokov (67,37 % chlapcov a 32,63 % dievčat). Najčastejším mechanizmom úrazu bol pád 60,0 %, iné úrazy 24,21 % (uštipnutie, otrava liekmi, otrava hríbmi a užitie rôznych predmetov a pod.) a úder 13,68 %. V hodnotenom roku v rámci daných lokalizácií poranení dominovali:

- končatiny: 49,47 %
- hlava: 30,53 %
- vnútorné orgány: 13,68 %
- hrudník: 7,37 %
- polytraumatizmus: 2,10 %

Z počtu respondentov 95 s uvedením miesta úrazu boli v danom roku zistené nasledujúce údaje:

- doma: 36,84 %
- na ceste: 25,26 %
- na ihrisku: 14,74 %
- doma na dvore: 12,63 %
- škola, škôlka: 4,21 %.

4.4 MONITOROVANIE KVALITY VNÚTORNÉHO PROSTREDIA V PREDŠKOLSKÝCH ZARIADENIACH

Cieľ

Cieľom práce je monitorovanie kvality vnútorného prostredia v školách, stanovenie environmentálno-zdravotných indikátorov a návrh účinných primárne preventívnych opatrení

na dosiahnutie podpory zdravia detí a mladistvých, osobitne v prevencii akútnych a chronických respiračných ochorení.

Úloha je cielená na analýzu poznatkov z výkonu štátneho zdravotného dozoru a na objektivizáciu vybraných zdraviu škodlivých faktorov v predškolských zariadeniach, ktoré majú zabezpečené nútené vetranie z hľadiska posúdenia možných vplyvov na verejné zdravie.

Anotácia

Vnútorne prostredie zariadení pre deti a mládež patrí medzi priority verejného zdravotníctva a je dôležitým environmentálno-zdravotným faktorom, ktorý priamo determinuje zdravie detí ako jednej z najzraniteľnejších skupín populácie.

V SR trávi denne viac ako 200 000 detí najútlejšieho veku podstatnú časť dňa vo vnútornom prostredí predškolských zariadení (materských škôl a iných prevádzkarní pre deti do 6 rokov veku). Nevyhovujúca kvalita vnútorného ovzdušia môže pôsobiť negatívne na pocit pohody, celkovú činnosť, výkonnosť i únavnosť detí počas ich pobytu v zariadeniach pre deti a mládež.

V súlade so súčasnými trendmi modernej energie pri trvalo udržateľnej spotrebe, ako aj v súlade s požiadavkami na zvyšovanie energetickej hospodárnosti budov sa stáva nevyhnutnosťou realizácia systémov umelého riadeného vetrania s rekuperáciou vo všetkých typoch budov, vrátane zariadení pre deti a mládež. Väčšina odborníkov v oblasti technických zariadení budov ho považuje za neoddeliteľnú súčasť moderných, úsporných a zdravých stavieb, podporuje tento systém vetrania a považuje ho za systém budúcnosti.

Riziká, ktoré môžu vzniknúť pri nesprávnej realizácii, prevádzke alebo akomkoľvek zanedbaní starostlivosti o tento systém vetrania môžu byť veľmi vážne. Nedá sa vylúčiť, že takéto vetranie môže predstavovať z hľadiska ochrany zdravia nebezpečenstvo kontaminácie vnútorných priestorov zdraviu škodlivými fyzikálnymi, chemickými, biologickými a inými faktormi. Je úlohou verejných zdravotníkov venovať pozornosť budovám s týmto systémom vetrania z hľadiska posudzovania možných vplyvov na verejné zdravie.

Cieľom práce je analyzovať kvalitu vnútorného prostredia predškolských zariadení využívajúcich systém riadeného núteného vetrania z hľadiska dodržiavania požiadaviek platnej legislatívy (zák. č. 355/2007 Z. z. a vyhl. MZ SR č. 259/2008 Z. z.) na vetranie, tepelno-vlhkostnú mikroklimu a vykurovanie, zároveň preskúmať, či umelé vetranie môže predstavovať nebezpečenstvo kontaminácie vnútorných priestorov zdraviu škodlivými faktormi.

V rámci projektu sa v prvej etape predpokladá realizácia pilotného prieskumu za účelom získania údajov o počte predškolských zariadení, v ktorých sa používa systém umelého vetrania, príp. získanie informácií o skúsenostiach z používania tohto systému.

V druhej etape by sa zapojili vybrané predškolské zariadenia v každom z 8 krajov SR a zrealizovalo by sa meranie vybraných faktorov vnútorného ovzdušia. Navrhnutá metodika bude vychádzať z metodík použitých v štúdiách tohto typu v Európe. Cieľom navrhutej objektivizácie je umožniť sledovanie kvality vnútorného ovzdušia škôl prostredníctvom vybraných chemických, fyzikálnych a biologických faktorov dostupnou prístrojovou technikou.

Získané poznatky môžu byť využité pri tvorbe nových politík v oblasti prevencie vzniku alergických a respiračných ochorení u detí a zároveň na vytvorenie odporúčaní zameraných na zlepšovanie kvality prostredia v školách.

Odpočet plnenia:

V roku 2023 sa realizovala prvá etapa úlohy a to získavanie údajov o počte predškolských zariadení v ktorých sa používa systém umelého vetrania. V našej pôsobnosti nevidujeme predškolské zariadenie v ktorej sa využíva systém umelého vetrania.

5. ODBOR RADIAČNEJ OCHRANY

5.1 SLEDOVANIE A HODNOTENIE VEĽKOSTI OŽIARENIA PACIENTOV Z LEKÁRSKEHO OŽIARENIA

Ciele úlohy

Zhodnotiť veľkosť individuálnych dávok pacientov pri vybraných typoch rádiologických vyšetrení a vyhodnotiť kolektívne dávky obyvateľov z vybraných typov rádiologických vyšetrení vykonávaných v Slovenskej republike. Výsledky štúdie porovnať s platnými národnými diagnostickými referenčnými úrovňami, ktoré sú definované v opatrení MZ SR.

Anotácia

Dávky z lekárskeho ožiarenia sú najvýznamnejším príspevkom k ožiareniu populácie zo zdrojov žiarenia v členských krajinách Európskej únie a ich kontinuálne sledovanie a hodnotenie je jednou zo základných požiadaviek ochrany zdravia obyvateľstva pred ionizujúcim žiarením, ktoré sú zakotvené v základnej zmluve o založení Európskeho spoločenstva pre Atómovú energiu EURATOM a v smernica Európskej komisie č. 2013/59/EURATOM. Štúdie v členských krajinách Európskej únie poukazujú na pretrvávajúci rast ožiarenia obyvateľstva z lekárskeho ožiarenia. Na vysoký nárast ožiarenia zo zdrojov žiarenia používaných v medicíne upozorňujú aktuálne aj mnohé medzinárodné inštitúcie a organizácie – IAEA, ICRP a UNSCEAR.

Ochrana zdravia obyvateľstva pred ionizujúcim žiarením je jednou zo základných úloh úradov verejného zdravotníctva v oblasti radiačnej ochrany. Optimalizácia rádiologických vyšetrovacích postupov z hľadiska radiačnej ochrany je jedným zo základných postupom pre znižovanie ožiarenia populácie so zdrojov žiarenia a môže zabrániť zbytočnému ožiareniu pacientov a tým znížiť riziko vzniku radiačných poškodení zdravia vyvolaných ionizujúcim žiarením.

Úloha bude zameraná na sledovanie a hodnotenie ožiarenia pacientov pri vybraných rádiologických vyšetreniach v diagnostickej rádiológii a v nukleárnej medicíne v Slovenskej republike. Kontinuálne pokračovanie v úlohe, ktorá začala v roku 2020.

Etapa 1:

Navrhnuť postup a metodiky pre hodnotenie veľkosti ožiarenia pacientov v rádiológii, vypracovať štandardné postupy pre zber údajov na jednotlivých pracoviskách, uskutočniť sledovanie a hodnotenie dávok pri jednotlivých röntgenových výkonoch v rámci celej Slovenskej republiky na pracoviskách diagnostickej rádiológie s cieľným zameraním na: mamografické pracoviská s klasickými aj s digitálnymi röntgenovými zariadeniami, na klasické diagnostické rádiologické pracoviská ako aj na sledovanie aktivity rádiofarmák aplikovaných pacientom pri diagnostických vyšetreniach metódami nukleárnej medicíny.

Etapa 2

Spracovať výsledky meraní a hodnotenia veľkosti kolektívnych dávok pacientov z vybraných rádiologických diagnostických výkonov, vykonávaných v rámci poskytovania zdravotnej starostlivosti na úrovni jednotlivých krajoch a v Slovenskej republike a porovnať výsledky získané v rámci štúdie s národnými diagnostickými referenčnými úrovňami pre lekárske ožiarenia ustanovenými v opatrení MZ SR s účinnosťou od 1.4.2018 a s výsledkami obdobných štúdií v iných krajinách Európskej únie.

5.2 CIELENÉ VYHLADÁVANIE OPUSTENÝCH A NEPOUŽÍVANÝCH RÁDIOAKTÍVNYCH ŽIARIČOV A RÁDIOAKTÍVNEHO MATERIÁLU NEZNÁMEHO PÔVODU A VYPRACOVANIE POSTUPOV NA RIEŠENIE KRÍZOVÝCH SITUÁCIÍ SÚVISIACICH S NELEGÁLNYM NAKLADANÍM S RÁDIOAKTÍVNYM MATERIÁLOM

Ciele úlohy

Uskutočniť cielenú kampaň na vyhľadávanie opustených a nepoužívaných rádioaktívnych žiaričov a rádioaktívneho materiálu neznámeho pôvodu a vypracovanie postupov na riešenie krízových situácií súvisiacich s podozrením na nelegálne nakladanie, alebo potvrdeným nelegálnych nakladaním s rádioaktívnym materiálom alebo s nálezom rádioaktívneho materiálu neznámeho pôvodu.

Anotácia

Orgány štátneho dozoru v radiačnej ochrane podľa zákona č. 87/2018 Z. z. o radiačnej ochrane a o zmene a doplnení niektorých zákonov môžu uskutočňovať kampane na vyhľadávanie nepoužívaných rádioaktívnych žiaričov alebo rádioaktívneho materiálu.

V uplynulých rokoch sa na území Slovenskej republiky vyskytli desiatky udalostí, pri ktorých došlo k záchytu rádioaktívnych žiaričov alebo rádioaktívne kontaminovaných predmetov neznámeho pôvodu (napr. náhradné súčiastky na poľnohospodárske stroje a pružinová oceľ). Na riešenie týchto udalostí boli zavedené v rutinej praxi určité postupy, ktoré vychádzali z medzinárodne odporúčaných prístupov. Naďalej však zostávajú rezervy v koordinácii činností jednotlivých úradov verejného zdravotníctva a ďalších zainteresovaných rezortov a inštitúcií (napr. Ministerstva vnútra).

V mnohých prípadoch súvisiacich s podozrením alebo zistením nelegálneho nakladania s rádioaktívnym materiálom, nálezom rádioaktívneho materiálu pri preprave a vo verejných alebo iných priestoroch je nevyhnutné vykonať opatrenia na ochranu zdravia osôb a ochranu majetku a životného prostredia pred rádioaktívnou kontamináciou.

Na zníženie rizika nelegálneho nakladania s rádioaktívnymi materiálmi a ich možným zneužitím na teroristické účely, je potrebné ich aktívne vyhľadávanie a ďalej je potrebné vypracovať postupy, ktorých cieľom je prevencia, včasná detekcia a rýchla reakcia na prípady nelegálneho nakladania s rádioaktívnymi materiálmi a ich následné zabezpečenie, aby nedošlo k ohrozeniu zdravia obyvateľov alebo k ich zneužitiu na teroristické účely.

Etapu 1

Uskutočniť novú informačnú kampaň zameranú na identifikáciu možných rádioaktívnych materiálov neznámeho pôvodu u prevádzkovateľov zberných druhotných surovín a spracovateľov železného šrotu a pripraviť informačné materiály. Pripraviť a realizovať cielenú kampaň na vyhľadávanie nepoužívaných žiaričov najmä v priemyselných prevádzkach, ktoré ukončili svoju činnosť alebo sú v likvidácii a v subjektoch, ktoré sa venujú zberu a spracovaniu železného šrotu. Upozorniť a informovať prevádzkovateľov zdrojov žiarenia na nevyhnutnosť zabezpečenia včasnej likvidácie nepoužívaných žiaričov.

Vypracovať jednotné postupy pri náleze rádioaktívneho materiálu neznámeho pôvodu, opustených rádioaktívnych žiaričov a nepoužívaných rádioaktívnych žiaričov a postupov na riešenie krízových situácií súvisiacich s podozrením na nelegálne nakladanie, alebo potvrdeným nelegálnych nakladaním s rádioaktívnym materiálom alebo s nálezom rádioaktívneho materiálu neznámeho pôvodu, vrátane spolupráce s policajným zborom.

Etapu 2

V rámci rezortu zdravotníctva pripraviť systém vzájomnej spolupráce úradov verejného zdravotníctva pri riešení mimoriadnych situácií a vypracovať systém koordinovaného postupu úradov a ich zastupiteľnosti v jednotlivých prípadoch nálezov rádioaktívneho materiálu alebo pri podozrení na nelegálne nakladanie s nimi.

V spolupráci s Ministerstvom vnútra a ďalšími dotknutými štátnymi orgánmi vypracovať štandardný postup v prípade mimoriadnej alebo krízovej situácie pri náleze rádioaktívnych žiaričov, rádioaktívnych materiálov a jadrových materiálov neznámeho pôvodu a pre prípad mimoriadnu situáciu pri podozrení na nelegálne nakladanie s rádioaktívnym materiálom, alebo jeho zneužitia na teroristické účely. Cieľom tohto postupu bude efektívnejšie koordinovať činnosť jednotlivých zložiek pri riešení mimoriadnej situácie a najmä spôsob

komunikácie a spolupráce s príslušníkmi policajného zboru pri podozrení na nelegálne nakladanie s rádioaktívnym materiálom, alebo jadrovým materiálom.

RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nemá vytvorené pracovisko

6. ODBOR EPIDEMIOLOGIE

6.1 NÁRODNÝ IMUNIZAČNÝ PROGRAM SR (NIP SR)

Cieľ

1. Rozvoj a skvalitnenie prevencie ochorení preventabilných očkovaním, očkovania a monitorovania indikátorov imunizácie.
2. Príprava stratégií a opatrení pre NIP SR a odporúčaní na ich vykonávanie.
3. Zhromažďovanie údajov, monitorovanie ochorení preventabilných očkovaním.
4. Zlepšenie informovanosti a poznatkov populácie o problematike imunizácie.
5. Odstránenie rozdielov v zaočkovaní, ktoré existujú najmä v ťažko dostupných marginalizovaných skupinách obyvateľstva (rómske komunity, migranti).
6. Surveillance a kontrola ochorení preventabilných očkovaním v súlade s odporúčaniami ECDC a WHO, (eliminácia osýpok, rubeoly, eradikácia poliomyelitídy).
7. Aktivity zamerané na udržanie vysokej zaočkovanosti detskej i dospeljej populácie prostredníctvom výchovy odborných pracovníkov na všetkých úrovniach, laickej verejnosti, najmä mladých rodičov a médií.
8. Aktívna činnosť „Poradní očkovania“.
9. Príprava Národného registra očkovania.

Anotácia

Pravidelné povinné očkovanie sa v Slovenskej republike vykonáva proti desiatim prenosným ochoreniam a to proti detskej obrne, záškrtu, tetanu, čiernemu kašľu, invazívnym hemofilovým nákazám, vírusovej hepatitíde B, osýpkam, mumpsu, ružienke a pneumokokovým invazívnym infekciám. Očkovacie schémy sú súčasťou očkovacieho kalendára na rok 2023, vypracovaného v súlade so zákonom č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia, vyhláškou MZ SR č. 585/2008 Z. z. v znení neskorších predpisov a odporúčaniami WHO, určených na povinné očkovanie detí. Cieľom špecifickej prevencie je podstatná redukcia, eliminácia až eradikácia výskytu vybraných ochorení preventabilných očkovaním, a tým zlepšenie kvality života pri udržaní minimálne 95 % zaočkovanosti na celoslovenskej, krajskej a okresnej úrovni. Dôležité informácie overujúce účinnosť realizovaného očkovania a úroveň hladín protilátok proti jednotlivým infekčným pôvodcom ochorení preventabilných očkovaním vo všetkých vekových kategóriách poskytujú viacúčelové imunologické prehľady. Ostatné imunologické prehľady boli realizované v SR v roku 2018. Vzhľadom na aktuálnu epidemiologickú situáciu a na vlnu vojnových utečencov z Ukrajiny ako aj z iných krajín sa predpokladá výkon tejto úlohy v päťročných intervaloch. Národný imunizačný program je súčasťou „Národného plánu kontroly infekčných ochorení v Slovenskej republike“.

Odpočet plnenia:

V roku 2023 sa pri vykonávaní a kontrole očkovania postupovalo v súlade s očkovacím kalendárom na rok 2023 pre povinné pravidelné očkovanie osôb, ktoré dosiahli určený vek platný od 1.1.2023, ktorý bol vypracovaný ÚVZ SR v súlade s § 5 zákona č. 355/2007 Z.z. a §5 až §6 vyhlášky MZ SR č. 585/2008, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení v znení neskorších predpisov.

Kontrola povinného očkovania detskej populácie v okresoch Rimavská Sobota a Revúca sa uskutočnila v mesiacoch september - október 2023 a bola vykonaná v zmysle

usmernenia hlavného hygienika SR zo dňa 24.7.2023 pod značkou ÚVZSR/OI/2460/22666/2023 za obdobie od 1.9.2022 do 31.8.2023.

Zaočkovanosť detskej populácie v rámci povinného očkovania v okrese Rimavská Sobota (15 obvodov) a Revúca (8 obvodov) v sledovanom období neklesla pod 95 %. Pri jednotlivých druhoch očkovania sa zaočkovanosť pohybovala v okrese Rimavská Sobota v rozpätí 96,15 % - 100 % a v okrese Revúca v rozpätí 95,62 % - 100 %. Z iných druhov očkovania u detí do 15 rokov života bolo v okrese Rimavská Sobota najviac detí zaočkovaných proti HPV infekcii – 407, proti rotavírusovým infekciám – 326 a proti vírusovej hepatitíde typu A – 153, v okrese Revúca proti HPV infekcii – 165, proti rotavírusovým infekciám – 157 a proti vírusovej hepatitíde typu A – 71. V súvislosti s pandémiou COVID - 19 neboli v okresoch Rimavská Sobota a Revúca deti očkované proti uvedenému ochoreniu v sledovanom období. V okrese Rimavská Sobota sme zaznamenali 74,68 % zaočkovanosť pri očkovaní proti chrípke u osôb umiestnených v zariadeniach sociálnych služieb, v rovnakých zariadeniach v okrese Revúca bolo vakcinovaných 62,06 % klientov proti chrípke. V súvislosti s odporúčaným očkovaním proti Covid-19 sa v kontrolovanom období klienti uvedených zariadení v okresoch Rimavská Sobota a Revúca nevakcinovali, prevažná väčšina je však zaočkovaná 3 dávkami podanými v predchádzajúcich kontrolných obdobiach.

Výskyt ochorení v populácii, ktoré podliehajú povinnému očkovaniu

V roku 2023 sme zaznamenali jeden prípad akútnej hepatitídy B s dg. B16.9 v okrese Revúca, chronická hepatitída typu B nebola hlásená. V súvislosti s nosičstvom VH B hláseným pod dg. Z22.5 v tomto roku evidujeme 10 prípadov v okrese Rimavská Sobota a 3 v okrese Revúca. V uvedenom roku boli hlásené 3 prípady s dg. J 13 zápal pľúc vyvolaný Streptococcus Pneumoniae (2x v okrese Rimavská Sobota, 1x v okrese Revúca) a 2 prípady s dg. A 37.0 pertussis zapríčinený Bordetella pertussis (1x v okrese Rimavská Sobota, 1x v okrese Revúca). V súvislosti s dg. tuberkulózy evidujeme v uplynulom roku 2 sporadické prípady v okrese Revúca a 13 prípadov v okrese Rimavská Sobota (1 epidemický výskyt v lokalite s nízkym hygienickým štandardom a 3 sporadické ochorenia). V súvislosti s dg. mumps, rubeola a osýpky neevidujeme žiadne ochorenia v roku 2023.

Európsky imunizačný týždeň (EIW)

Odborní zamestnanci RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote počas Európskeho imunizačného týždňa v dňoch 23.4. – 29.4.2023 vykonali nasledovné aktivity:

1. Článok o efektívnosti očkovania pre zdravotníckych pracovníkov a laickú verejnosť uverejnený na webových stránkach RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote a 5 regionálnych informačných serveroch.
2. Nástenka s témami: povinné očkovanie v SR, očkovanie proti chrípke, vírusovej hepatitíde typu A, B a kliešťovej encefalitíde umiestnená na RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote.
3. V rámci vakcinačnej poradne poskytnutie informácie laickej verejnosti (telefonicky – 10x) v súvislosti s povinným očkovaním v SR a o možnostiach vakcinácie pred cestou do zahraničia.
4. V rámci prebiehajúcej epidémie VHA v okrese Revúca bola v rámci vakcinačnej poradne zabezpečená poradenská činnosť v súvislosti s očkovaním proti VHA (10x zdravotníckimi pracovníkmi, 50x rómska komunita).

Od 1.1.2012 bola na RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote zriadená Poradňa očkovania

V rámci vakcinačnej poradne sa poskytovali informácie v roku 2023 zdravotníckym pracovníkom aj laickej verejnosti.

6.2 SURVEILLANCE INFEKČNÝCH OCHORENÍ

Cieľ

1. Znižovanie chorobnosti, úmrtnosti a následkov po prekonaní prenosných ochorení a tým dosiahnutie zlepšenia kvality života.
2. Skvalitnenie surveillance prenosných ochorení.
3. Edukácia obyvateľstva v problematike prenosných ochorení.

Dosiahnutie cieľa si vyžaduje dostatočnú pripravenosť, koordinovaný, odborne podložený a dobre zdokumentovaný postup a epidemiologický informačný systém.

Anotácia

Infekčné ochorenia sú závažným zdravotným, ekonomickým i sociálnym problémom. V súlade s Akčným programom Spoločenstva v oblasti zdravia je potrebné zabezpečiť vysokú úroveň ochrany pred infekčnými ochoreniami s dodržaním etických hodnôt a neporušovaním existujúcich kódexov správania. Veľkú pozornosť si vyžaduje možné ohrozenie zdravia našich obyvateľov zvonku, teda importovanými nákazami prostredníctvom prisťahovalcov a zvyšujúcim sa cestovným ruchom, ako aj hrozba ochorení vyvolaných novými alebo „staronovými“ patogénnymi mikroorganizmami. Skvalitnenie epidemiologického dohľadu, zhromažďovania údajov, monitorovania, kontroly a hlásenia prenosných ochorení, zlepšenie laboratórnej spolupráce a monitorovanie rezistencie na ATB sú dôležité pre ochranu našich občanov a zvyšujú schopnosť vysporiadať sa s prenosnými ochoreniami. Ochrana pred infekčnými ochoreniami musí byť zabezpečená na všetkých úrovniach za účasti národných, regionálnych a miestnych orgánov v súlade s vnútroštátnymi predpismi. Pre rozvoj verejného zdravotníctva v oblasti infekčných ochorení je potrebné zlepšiť informovanosť verejnosti a odstrániť všetky rozdiely, aby mali občania SR rovnaký prístup k zdravotníckej starostlivosti bez ohľadu na pohlavie, vek, etnický pôvod, vzdelanie alebo miesto bydliska.

Významným nástrojom na plnenie tejto úlohy je prijatie Národného plánu kontroly prenosných ochorení v Slovenskej republike a k nemu vypracovaných akčných plánov.

Odpočet plnenia:

Dlhodobé trendy výskytu hlásených prenosných ochorení podľa jednotlivých diagnóz sa spracúvajú formou výročných správ osobitne za okresy Rimavská Sobota a Revúca.

Prenosné ochorenia, ktoré podliehajú hláseniu v zmysle platnej legislatívy v SR boli monitorované priebežne cestou portálu epidemiologického informačného systému EPIS s mesačnou analýzou, v súlade s diagnostickými možnosťami v oblasti patogénnych mikroorganizmov v okresoch Rimavská Sobota a Revúca. V roku 2023 bolo celkovo hlásených 1 317 prenosných ochorení z okresu Rimavská Sobota a 435 z okresu Revúca.

V súvislosti s pandémiou COVID-19, ktorá bola vyhlásená WHO v marci 2020 pre potvrdené ochorenia vyvolané novým typom koronavírusu SARS-CoV-2 vo svete sme v roku 2023 zaevidovali s dg. U07.1 COVID-19 potvrdený PCR testom alebo antigénovým testom – 605 ochorení (431xRS, 174x RA).

Informovanosť zameraná na „individuálnu“ prevenciu obyvateľov okresov Rimavská Sobota a Revúca v oblasti prenosných ochorení bola zabezpečená prostredníctvom odborných zamestnancov oddelenia epidemiológie pri vyšetrení jednotlivých prípadov v ohnisku nákazy telefonicky alebo priamo v teréne.

6.3 INFORMAČNÝ SYSTÉM PRENOSNÝCH OCHORENÍ

Cieľ

1. Posilnenie surveillance a kontroly infekčných ochorení na Slovensku.
2. Posilnenie kontroly zaočkovanosti populácie proti prenosným chorobám v SR.
3. Harmonizácia surveillance infekčných ochorení v SR s európskou sieťou surveillance TESSy (EÚ).

4. Integrácia hlásenia prenosných ochorení s IS E-Health – E Zdravie (hlásenie podozrení a výskytu prenosných ochorení z ambulantných ako aj lôžkových ZZ vrátane, nozokomiálnych nákaz, hlásenia pozitívnych výsledkov z oddelení klinickej mikrobiológie, zber údajov o očkovaní.
5. Integrácia na E Health pre vytváranie registra očkovaných osôb (úloha je prepojená s . plnením úlohy 6.1.
6. Vytvorenie redizajnovanej verzie IS EPIS v rámci projektu Integrovaný systém úradov verejného zdravotníctva v SR spoločnom prostredí pre OPEVS.
7. Testovanie redizajnovanej verzie IS EPIS.
8. Uvedenie redizajnovanej verzie IS EPIS do praxe.
9. Skúšobná prevádzka redizajnovanej verzie IS EPS.

Dosiahnutie cieľov si vyžaduje dostatočnú pripravenosť, koordinovaný odborne podložený a dobre zdokumentovaný postup a vytvorenie špecializovaných pracovných skupín, ktoré budú sledovať kvalitu hlásených údajov vybraných skupín prenosných ochorení. Zodpovední za činnosť jednotlivých pracovných skupín budú určení zamestnanci odborov/oddelení epidemiológie vybraných RÚVZ.

Pre dosiahnutie cieľov je potrebné pokračovať v príprave dokumentu „Štandardné postupy pre manažment prípadov infekčných ochorení“ v záväznom právnom formáte pre verejné zdravotníctvo.

Anotácia

Surveillance a kontrola infekčných ochorení na Slovensku bude posilnená používaním redizajnovaného epidemiologického informačného systému EPIS, v rámci projektu OP II. Súčasťou redizajnu je aj nasadenie nových integrácií okrem iného na NCZI, ktoré umožnia priame preberanie hlásení z eHealth. EPIS poskytuje centrálnu databázu individuálne hlásených prípadov prenosných ochorení, centrálnu databázu prípadov chrípky, chrípke podobných ochorení a hromadne hlásených akútnych respiračných ochorení, centrálnu databázu vyšetrení vykonaných v súkromných i štátnych laboratóriách a v NRC vo verejnom zdravotníctve ako aj databázu hlásení v systéme rýchleho varovania.

Súčasťou redizajnovaného IS EPIS je nový modul Register očkovania, ktorého funkciou je budovanie Národného registra očkovaní.

Tento projekt úzko súvisí s akčným plánom Národného plánu kontroly infekčných ochorení v Slovenskej republike – Funkčná sieť národných databáz pre zber a analýzu dát.

Odpočet plnenia:

Od 3.5.2023 je celoplošne zavedený nový epidemiologický informačný modul zameraný na monitorovanie výskytu prenosných ochorení podliehajúcich hláseniu - EPIS (od 1.3.2023 prebiehala skúšobná prevádzka na RÚVZ v SR, ktorej sa zúčastnil aj náš RÚVZ v Rimavskej Sobote). Od uvedeného dátumu sa monitoruje výskyt všetkých prenosných ochorení, vrátane pravidelného týždenného hlásenia akútnych respiračných a chrípke podobných ochorení, nozokomiálnych nákaz ako aj mimoriadne epidemiologické situácie len prostredníctvom nového informačného programu.

6.4 NOZOKOMIÁLNE NÁKAZY

Cieľ

1. Zvyšovanie bezpečnosti pacientov v nemocničných zariadeniach.
2. Obnovenie incidenčného a prevalenčného sledovania NN podľa štandardných protokolov ECDC na princípe dobrovoľnosti a anonymity so spätnou väzbou k poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti.
3. Zabezpečenie distribúcie výsledkov sledovaní zapojeným nemocniciam , ako aj relevantným odborným spoločnostiam, MZ SR

4. Získanie údajov jednotnou metodikou v rámci krajín EU s cieľom možnosti porovnania s inými krajinami a v rámci nemocníc.
5. Posilnenie edukácie zamestnancov odborov/oddelení epidemiológie a klinických zdravotníckych pracovníkov v problematike surveillancie nozokomiálnych nákaz, v oblasti intervenčnej epidemiológie pri výskyte NN vyvolaných závažnými nemocničnými patogénmi.

Dosiahnutie cieľov si vyžaduje dostatočnú pripravenosť, koordinovaný odborne podložený a dobre zdokumentovaný postup, dobrú medzi odborovú spoluprácu odborníkov verejného zdravotníctva a zdravotníckej starostlivosti, zdokonalenie a rozpracovanie legislatívy v oblasti nemocničnej epidemiológie zdravotníckych zariadení, vytvorenie štandardných pracovných postupov pre výkon štátneho zdravotného dozoru v zdravotníckych zariadeniach, zintenzívnenie edukačných pregraduálnych a postgraduálnych programov.

Anotácia

Požiadavky na posilnenie surveillancie a kontroly závažných nozokomiálnych nákaz na rizikových lôžkových oddeleniach zdravotníckych zariadení (chirurgické smery, OAIM, JIS), realizácia výstupov prevalenčných sledovaní NN v zdravotníckych zariadeniach sú v súlade s Akčným programom Spoločenstva v oblasti zdravia a odporúčaním Rady Európy o bezpečnosti pacientov vrátane prevencie a kontroly infekcií vzniknutých v súvislosti so zdravotnou starostlivosťou (2009/C 151/01). Skvalitnením surveillancie a kontroly NN, kontroly hygienicko-epidemiologického režimu a bariérovej ošetrovateľskej techniky, manažmentu závažných NN a spätnej väzby k ošetrovateľom, ako poskytovateľom údajov o NN, môžeme významne ovplyvniť výskyt NN a zvýšiť bezpečnosť pacientov. Sledovanie mikrobiálnej rezistencie na ATB a biocídy, kontrola endemického osídľovania nemocníc nemocničnými polyrezistentnými kmeňmi, aplikácia správnych režimových opatrení, zlepšenie laboratórnej spolupráce, využitie existujúcich programov EÚ a edukácia odborníkov na kontrolu nemocničných infekcií sú neoddeliteľnou súčasťou všetkých programov zaoberajúcich sa zlepšením bezpečnosti pacientov v zdravotníckych zariadeniach. Významným nástrojom na plnenie tejto úlohy je prijatie Národného plánu kontroly infekčných ochorení v Slovenskej republike ak nemo vypracovaných akčných plánov: AP 6: Epidemiologické pracoviská pre prevenciu a kontrolu prenosných ochorení, AP 9: Prevencia nozokomiálnych nákaz v SR, Národný akčný plán antimikrobiálnej rezistencie v SR.

Odpočet plnenia:

Hlásené nozokomiálne nákazy zo zdravotníckych zariadení v okrese Rimavská Sobota a Revúca evidujeme prostredníctvom epidemiologického informačného portálu EPIS. Trendy výskytu hlásených nozokomiálnych nákaz sa spracúvajú formou mesačných analýz a výročných správ osobitne za okresy Rimavská Sobota a Revúca.

Do programu EÚ HELICS - SSI bola za náš RÚVZ zaradená Všeobecná nemocnica v Rimavskej Sobote, chirurgické oddelenie, kde sa podľa predloženého manuálu a dotazníka vyhodnotili zo zdravotnej dokumentácie cholecystektómie vykonané v uvedenom zdravotníckom zariadení za obdobie január až jún roku 2022 so zameraním sa na sledovanie vzniku nozokomiálnych nákaz v mieste chirurgického výkonu po cholecystektómii. Za uvedené obdobie bolo na chirurgickom oddelení Všeobecnej Nemocnice v Rimavskej Sobote vykonaných 50 takýchto operačných zákrokov, kde nebola zistená ani jedna nozokomiálna nákaza po cholecystektómii. Údaje boli spracované prostredníctvom programu HELICS SSI. V programe budeme pokračovať aj v budúcom roku.

V roku 2023 sme pokračovali v incidenčnom sledovaní CDI zameranom na sledovanie výskytu *Clostridium difficile* vo Všeobecnej nemocnici v Rimavskej Sobote.

V gestorstve RÚVZ so sídlom v Trenčíne sa v dňoch 7.3.2023 a 23.3.2023 uskutočnili celoslovenské online pracovné stretnutia v súvislosti s vykonaním III. bodového prevalenčného sledovania nozokomiálnych nákaz a užívanie antibiotík vo vybraných

nemocniciach SR poskytujúcich akútnu zdravotnú starostlivosť (BPS), ktorých sa zúčastnili aj 3 odborní zamestnanci oddelenia epidemiológie z RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote. Prevalenčná štúdia vo vybranom zariadení spádového územia RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote bola vykonaná podľa manuálu a štandardizovaných dotazníkov v dňoch 29.5. – 6.6.2023 vo Všeobecnej nemocnici v Rimavskej Sobote. Pri vyhodnocovaní bolo zistených 6 prípadov infekcie spojenej s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v uvedenom zariadení (1x pneumónia, 1x infekcia operačnej rany, 3x infekcia močových ciest, 1x infekcia horných dýchacích ciest). Údaje boli spracované prostredníctvom informatizačného programu Helics WinNet.

Odborné informácie v zmysle NPKIO a následnej implementácie Národného programu hygieny rúk zlepšiť compliance hygieny rúk u zdravotníckych pracovníkov a zvýšiť spotrebu alkoholovej dezinfekcie v litroch/počet lôžko-dní v SR sú súčasťou aj každoročnej kampane WHO „Save Lives: Clean Your Hands“ („Umývaj si ruky – zachrániš život“), ktorá je na Slovensku vyhlasovaná v súlade s programom WHO „First Global Patient Safety Challenge - Clean Care Is Save Care“. RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote sa na uvedenej kampani podieľa uverejňovaním článkov na webovej stránke a ďalšími podpornými aktivitami zameranými na šírenie informácií v tejto oblasti do všetkých zdravotníckych zariadení v okresoch Rimavská Sobota a Revúca.

Pokračovali sme v sledovaní a zabezpečovaní protiepidemických opatrení pri kolonizácii nemocníc polyrezistentnými kmeňmi, ktoré sme aj v roku 2023 zaznamenali v zdravotníckych zariadeniach.

6.5 MIMORIADNE EPIDEMIOLOGICKÉ SITUÁCIE

Cieľ

1. Ochraňovať občanov pred mimoriadnymi epidemiologickými situáciami.
2. Zabezpečiť pripravenosť, rýchlu a koordinovanú reakciu na mimoriadne epidemiologické situácie (hrozby a naliehavé situácie) a ich udržateľný priebeh.
3. Podporovať medzirezortnú spoluprácu.
4. Skvalitniť pripravenosť na pandémiu chrípky a ďalšie vysoko nebezpečné nákazy (Ebola, MERSCoV, vtáčia chrípka, SARS), COVID-19, import osýpok, iné epidemiologicky závažné ochorenia prenášané článkonožcami, atď.).
5. Rozvíjať stratégiu spoločnej krízovej komunikácie.

Dosiahnutie cieľov si vyžaduje dostatočnú pripravenosť, koordinovaný postup odborne podložený a dobre zdokumentovaný, komunikáciu na národnej a medzinárodnej úrovni.

Anotácia

Rýchla a koordinovaná reakcia na mimoriadne epidemiologické situácie, hrozby a naliehavé situácie, ktoré môžu vzniknúť v súvislosti s uvoľnením biologických látok týkajúcich sa prenosných ochorení, v súvislosti s očakávanou pandémiou chrípky, epidemiologickou situáciou počas prebiehajúcej pandémie ochorenia COVID-19 a v súvislosti so závažnými cezhraničnými ohrozeniami zdravia ako aj s utečeneckou vlnou vojnových utečencov z Ukrajiny, si vyžaduje dostatočné kapacity v oblasti ľudských zdrojov, materiálneho zabezpečenia a vedomostného potenciálu. Na úrovni EÚ, ale aj na národnej, krajských a okresných úrovniach, svoju nezastupiteľnú úlohu zohrávajú stratégie spoločnej krízovej komunikácie, pripravenosť zdravotníctva, medzirezortná spolupráca, risk assesment a risk manažment. Prioritami sú plány na podporu všeobecnej pripravenosti a vhodnej reakcie na ohrozenie zdravia v prípade potreby. V oblasti verejného zdravotníctva dôležitú úlohu zohráva aj informovanosť obyvateľov. Všetky činnosti na ochranu pred zdravotnými ohrozeniami obyvateľov SR sú koordinované s ECDC a EK. Na úrovni EÚ je rozhodnutím EK zriadený Systém včasného varovania a reakcie (EWRS) na vydávanie varovaní v

súvislosti so závažnými cezhraničnými ohrozeniami zdravia. SR ako členský štát EÚ implementovala predmetné rozhodnutie do svojej vnútroštátnej politiky.

V súvislosti s Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2371 z 23. novembra 2022 o závažných cezhraničných ohrozeniach zdravia, ktorým sa zrušuje rozhodnutie č. 1082/2013/EÚ pre členské štáty viacero dôležitých úloh. Jednou z najdôležitejších je povinnosť predložiť do EÚ Národný plán pripravenosti, prevencie a odpovede na závažné cezhraničné ohrozenia zdravia, **termín stanovila EÚ do 27.12.2023.**

Odpočet plnenia:

V roku 2023 bol aktualizovaný štatút a rokovací poriadok protiepidemickej komisie zriadenej na RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote, vrátane aktualizácie členov uvedenej komisie a ich kontaktných údajov.

V prípade výskytu mimoriadnej epidemiologickej udalosti sa využíva hlásenie v systéme rýchleho varovania v informačnom programe EPIS, kde k 31.12.2023 boli zaznamenané nasledovné mimoriadne situácie: 2 prípady SARI (1 prípad v okrese Rimavská Sobota, 1 prípad v okrese Revúca), epidemický výskyt enterovírusovej vezikulárnej stomatitídy s exantémom – choroba rúk, nôh a úst u detí v Tornali (13 ochorení), 15 prípadov TBC (2 sporadické ochorenia v okrese Revúca, 13 prípadov v okrese Rimavská Sobota, kde evidujeme 1 epidemický výskyt s 10 ochoreniami v lokalite s nízkym hygienickým štandardom), 12 prípadov vírusovej hepatitídy typu A (2 prípady v okrese Rimavská Sobota a 10 prípadov v okrese Revúca, kde evidujeme 1 epidemický výskyt s 9 ochoreniami v lokalite s nízkym hygienickým štandardom).

V roku 2023 nebolo potrebné riešiť mimoriadnu situáciu hrozby úmyselného vypustenia biologických a chemických látok.

Akútne respiračné a chrípke podobné ochorenia boli hlásené pravidelne za každý kalendárny týždeň v priebehu celého sledovaného ročného obdobia. Zvýšený výskyt akútnych respiračných a chrípke podobných ochorení sme zaznamenali v okresoch Rimavská Sobota a Revúca v mesiacoch január a december 2023 (hlavne u detí školského a predškolského veku). Protiepidemická komisia v uvedenej záležitosti nezasadala.

V rámci pripravenosti RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote v súvislosti s výskytom mimoriadnych situácií sú zabezpečené účinné OOPP (jednorázové kombinézy, štíty, ochranné okuliare s bočnými stenami typu B, jednorázové návleky, jednorázové rukavice, gumové čičmy, respirátory FFP3 a FFP2, jednorázové rúška), vrátane dezinfekčných prostriedkov na dekontamináciu.

V súvislosti s pandémiou COVID-19 bolo hlásených 606 prípadov potvrdených metódou RT-PCR alebo antigénovými testami, z toho 175 v okrese Revúca a 431 v okrese Rimavská Sobota. Monitoring vírusu SARS-CoV-2 u populácie v oboch okresoch a protiepidemické opatrenia nariaďované pozitívnym osobám, vrátane telefonickej komunikácie ako aj objednávanie na odbery prostredníctvom RT-PCR testov bolo zabezpečené kontinuálne do 20.4.2022 (až do vydania Vyhlášky č. 33/2022 V.v. SR, Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, ktorou sa nariaďujú opatrenia pri ohrození verejného zdravia k izolácii osôb pozitívnych na ochorenie COVID-19 a karanténe osôb, ktoré prišli do úzkeho kontaktu s osobou pozitívnou na ochorenie COVID-19). Od uvedeného dátumu, ako aj v roku 2023 boli nariaďované protiepidemické opatrenia formou rozhodnutia už len pri výskyte uvedeného ochorenia v zariadeniach sociálnych služieb. Dňa 21.1.2023 v súvislosti s COVID-19 bola nariadená služobná pohotovosť vedúcej oddelenia epidemiológie v rámci priebehu referenda o možnosti skrátenia volebného obdobia v SR referendum alebo uznesením Národnej rady Slovenskej republiky. Po zrušení mimoriadnej situácie pre pandémiu COVID-19 v SR s účinnosťou od 15.9.2023 boli zrušené všetky usmernenia nariadené ÚVZ SR, týkajúce sa zabezpečenia protiepidemických opatrení zameraných na predchádzanie šírenia vírusu SARS-CoV-2 v populácii.

6.6 ENVIRONMENTÁLNA SURVEILLANCE POLIOMYELITÍDY A SLEDOVANIE VDPV

6.6.1 Environmentálna surveillance poliomyelitídy

Cieľ

Monitorovanie cirkulácie divých a vakcinálnych kmeňov poliovírusov vyšetrením odpadových vôd s osobitným zreteľom na sledovanie tzv. VDPV (Vaccine Derived Polio Viruses).

Monitorovanie cirkulácie vakcinálnych kmeňov poliovírusov vyšetrením odpadových vôd zameraných na rozšírenie siete odberových miest s osobitným zreteľom na sledovanie tzv. VDPV (Vaccine Derived Polio Viruses) v súvislosti s výskytom VDPV na Ukrajine a s utečeneckou vlnou vojnových utečencov z Ukrajiny ako aj z iných krajín.

Anotácia

Po úspešnej eradikácii poliomyelitídy v Slovenskej republike je potrebné naďalej pokračovať vo všetkých aktivitách surveillance poliomyelitídy, ku ktorým patrí aj vykonávanie pravidelného virologického vyšetrenia odpadových vôd na zistenie prítomnosti poliovírusov a iných enterovírusov vo vonkajšom prostredí. Sledovanie cirkulácie poliomyelitických vírusov a iných enterovírusov vyšetrením odpadových vôd sa začalo v rámci surveillance poliomyelitídy vykonávať vo vybraných lokalitách Slovenska v roku 1970. Environmentálna surveillance spočíva vo virologickom vyšetrení odpadových vôd vykonávanom celoslovensky podľa nariadenia hlavného hygienika Slovenskej republiky. Vzorky sa odoberajú systematicky najmä vo väčších mestách a v utečeneckých táboroch a to v mieste vyústenia odpadových vôd do čističky odpadových vôd.

6.6.2 Environmentálna surveillance iných vybraných epidemiologicky významných patogénov v zmysle požiadaviek EK

Cieľ

Monitorovanie cirkulácie epidemiologicky významných patogénov vyšetrením odpadových vôd s osobitným zreteľom na odporúčania EK.

Anotácia

Počas pandémie COVID-19 sa preukázala environmentálna surveillance SARS-CoV-2 ako nákladovo efektívny, rýchly a spoľahlivý zdroj informácií o šírení SARS-CoV-2 v populácii, prispievajúci ku genomickému a epidemiologickému dohľadu. V SR je vybudovaná sieť odberových miest geograficky rozložená na území SR, ktorá poskytuje reálny pohľad na cirkuláciu vírusu SARS-CoV-2 v celej krajine. Sieť je možné podľa epidemiologickej situácie použiť na zisťovanie iných epidemiologicky významných patogénov.

Odpočet plnenia:

V roku 2023 boli odobrané vzorky odpadových vôd v rámci sledovania:

- cirkulácie divých a vakcinálnych kmeňov poliovírusov - 6x (31.1., 21.3., 30.5., 25.7., 19.9., 21.11.), výsledky boli negatívne rovnako ako v predchádzajúcich 5 rokoch,
- cirkulácie vírusu SARS-CoV2 - 29x (27x boli výsledky pozitívne a 2x negatívne).

Sledovanie sa zabezpečuje odberom vzoriek na ČOV Rimavská Sobota odborným zamestnancom oddelenia epidemiológie nášho RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote. Za vyhodnocovanie výsledkov zodpovedá akreditované laboratórium RÚVZ so sídlom v Banskej Bystrici.

6.7 PREVENCIA HIV/AIDS

Cieľ

HIV/AIDS je vážnym zdravotníckym a celospoločenským problémom. Narastajúci počet osôb s HIV/AIDS a nevyliciteľnosť tohto ochorenia zdôrazňujú skutočnosť, že prevencia je najúčinnjším prostriedkom v zabránení šírenia HIV/AIDS v populácii. Základným cieľom Národného programu prevencie HIV/AIDS v Slovenskej republike je obmedzovať šírenie vírusu HIV v SR a zmierňovať dopady nákazy HIV a AIDS v tých častiach spoločnosti, ktorých sa to najviac dotýka. Národný program je zameraný na celú populáciu SR s dôrazom na ohrozené skupiny obyvateľstva, medzi ktoré patria aj mladí ľudia. Dôslednou realizáciou vzdelávacích aktivít v rámci plnenia úlohy sa očakáva zmena postojov a správania sa mladých ľudí v možných rizikových situáciách. Za kľúčové sa z pohľadu WHO považuje okrem kontinuálnej edukácie verejnosti a to najmä mladej generácie, vyhľadávanie pozitívnych v čo najskorších štádiách infekcie a pozitívnym zabezpečenie včasnej antiretrovírusovej liečby.

Anotácia

Vzhľadom na stále dospievajúcu novú generáciu je potrebné opakovane vykonávať preventívno – edukačné aktivity spojené s ich vzdelávaním a výchovou, aby boli mladí ľudia dostatočne informovaní o tom, čo je HIV/AIDS a ako majú chrániť seba a svojich najbližších. I napriek dostupnosti informácií, ktoré sú v dnešnej dobe k dispozícii, sa počet HIV pozitívnych stále zvyšuje.

Pri realizácii úlohy je možné využiť edukačné aktivity charakteru teoretického výkladu napríklad formou prednášky, besedy, resp. panelovej diskusie k stanoveným tematickým blokom so zameraním na témy dospievanie, výchova k zodpovednému partnerstvu, manželstvu a rodičovstvu, zdravý životný štýl, prevencia sexuálne prenosných ochorení vrátane infekcie HIV/AIDS, význam Poradne prevencie HIV/AIDS (ostatné dve menované témy s určením pre starších žiakov a študentov). Uvádza sa, že zdravý životný štýl dokáže ovplyvniť výsledné zdravie približne z 50 percent. Nad zdravím máme o mnoho vyššiu kontrolu, ako sa všeobecne predpokladá. Je potrebné budovať testovacie kapacity a priblížiť sa čo najviac k rizikovým populáciám.

Odpočet plnenia:

V roku 2023 sa vykonali odbornými zamestnancami oddelenia epidemiológie aktivity, ktoré sú súčasťou Národného programu prevencie HIV/AIDS v SR a k svetovému dňu AIDS. Aktuálne informácie k „Svetovému dňu AIDS“ boli zverejnené na nástenke a webovej stránke RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote. Aktivity sú vykonávané spoločne s oddelením OPZ.

6.8 PORADNE OČKOVANIA

Cieľ

Posilnenie informovanosti laickej verejnosti o význame očkovania v prevencii závažných prenosných ochorení, ktorým je možné predchádzať očkovaním. Zvýšenie vedomostí budúcich rodičov o ochoreniach preventabilných očkovaním, o rizikách súvisiacich s ich priebehom, možnými komplikáciami a následkami, o možnostiach a význame účinnej prevencie očkovaním za účelom udržania vysokej úrovne zaočkovanosti v Slovenskej republike.

Rozšírenie vedomostí o očkovaní ako aj o ochoreniach preventabilných očkovaním u žiakov stredných zdravotníckych škôl. Doplnenie vzdelávacieho programu v rámci predmetu preventívne lekárstvo o aktuálne informácie v oblasti vakcinológie.

Anotácia

Očkovanie patrí k významným a účinným spôsobom prevencie infekčných chorôb. Tvorí mimoriadne dôležitú súčasť zdravotnej starostlivosti o obyvateľstvo. V krajinách, kde je zaočkovanosť nízka, t. j. nie je dostatočná kolektívna imunita, dochádza k epidemickým výskytom mnohých, očkovaním preventabilných ochorení. ÚVZ SR a regionálne úrady

verejného zdravotníctva v SR zaznamenávajú nárast antivakcinačných aktivít. Správna informovanosť o očkovaní má jednoznačne pozitívny vplyv na podporu zaočkovanosti populácie. Významným nástrojom na plnenie tejto úlohy je prijatie Národného plánu kontroly infekčných ochorení v SR a k nemu vypracovaných akčných plánov.

Odpočet plnenia:

Od 1.1.2012 bola na RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobotě zriadená Poradňa očkovania.

V rámci Poradne očkovania sa poskytovali v priebehu roku 2023 informácie zdravotníckym pracovníkom aj laickej verejnosti. Zdravotnícki pracovníci konzultovali predovšetkým problémy súvisiace so zabezpečovaním dodržiavania termínu povinného očkovania detskej a dospeléj populácie v okresoch Rimavská Sobota a Revúca a kontraindikácie vakcinácie. Laická verejnosť sa zaujímalá predovšetkým o očkovanie pred cestou do zahraničia a očkovanie proti COVID-19.

V roku 2023 sme zaznamenali aj odmietnutia povinného očkovania: 45 v okrese Rimavská Sobota a 16 v okrese Revúca. Odmietnutia sa riešili zaslaním stanoviska zákonných zástupcov elektronickou formou. Prípady sú v štádiu vyšetovania.

6.9 OPTIMALIZÁCIÁ VEREJNEJ SPRÁVY V OBLASTI EPIDEMIOLOGIE

Cieľ

Optimalizovať procesy výkonov verejnej správy vo verejnom zdravotníctve v oblasti epidemiológie.

Anotácia

Projekt pre oblasť epidemiológie je zameraný na optimalizáciu procesov výkonu štátneho zdravotného dozoru, úpravu epidemiologického informačného systému s možnosťou zakomponovania nových požiadaviek na všetky časti systému vrátane analytických nástrojov a výstupov. Súčasťou projektu je vybudovanie Národného registra očkovaných osôb, ktorý bude súčasťou aktualizácie programu EPIS.

Odpočet plnenia:

V rámci projektu úradov verejného zdravotníctva v SR „Optimalizácia verejnej správy vo verejnom zdravotníctve“ sme sa v oblasti epidemiológie podieľali na optimalizácii všetkých procesov, ktoré boli centrálné zavedené.

7. OBJEKTIVIZÁCIA FAKTOROV PROSTREDIA (BŽP, MŽP, FF, CHA)

7.1 MONITORING KVALITY VÔD VYBRANÝCH LOKALÍT

Projekt vychádza z Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky, regionálny cieľ: Chrániť ľudské zdravie pred nepriaznivými účinkami kontaminovanej vody. Zabezpečuje sa najmä sledovanie kvality vôd na kúpanie a vôd určených na výrobu pitnej vody vo vodárenských nádržiach.

Cieľ

- monitorovanie výskytu rias, cyanobaktérií a vodných kvetov vo vybraných vodách na kúpanie a biokúpaliskách,
- monitorovanie výskytu cyanobaktérií vo vodárenských nádržiach v súvislosti s prítomnosťou mikrocystínov v upravenej pitnej vode,
- zisťovanie akútnej toxicity a prítomnosti cyanotoxínov v biomase cyanobaktérií (vo vodných kvetoch) a vo vode,
- zisťovanie súvislostí medzi biologickým oživením vôd a celkovou kvalitou vody

- v prípade potreby zisťovanie osídlenia vodných plôch makrofytmami v súvislosti s premnožením cyanobaktérií,
- v súvislosti s možným výskytom dermatitíd u ľudí po kúpaní zisťovanie výskytu vodných slimákov vo vodách na kúpanie ako vektorov cercárií,
- sledovanie mikrobiologického osídlenia vôd so zreteľom na patogénne mikroorganizmy a vybraných chemických ukazovateľov v súvislosti s premnožením cyanobaktérií
- včasné varovanie obyvateľstva pred možnými zdravotnými rizikami

Anotácia

Prírodné vodné plochy a biokúpaliská sú miestami oddychu a regenerácie síl obyvateľstva. Kvalitu ich vôd významne ovplyvňuje vodná biocenóza citlivá na zásahy človeka. Zhoršenie kvality vody môže ohroziť ľudské zdravie. Z uvedeného dôvodu sa vo vodách na kúpanie vykonáva monitorovanie a determinácia druhového zloženia rias, cyanobaktérií a vodných kvetov, ich kvantifikácia a mikrobiálne oživenie. Zvýšená pozornosť sa venuje sledovaniu výskytu invázných druhov cyanobaktérií v súvislosti s novými cyanotoxínmi. S cieľom zníženia zdravotného rizika pri využívaní vôd obyvateľstvom sa stanovujú cyanotoxíny a akútna ekotoxicita, sleduje sa osídlenie prírodných kúpalísk makrofytmami a vodnými slimákmi. Cyanobaktérie, vodné kvety a relevantné ukazovatele sa monitorujú vo vybraných vodárenských nádržiach ohrozovaných ich zvýšeným výskytom v súvislosti s možným výskytom cyanotoxínov v pitnej vode.

Lokality

Vody vybraných vôd na kúpanie v SR a vodárenských nádrží. Ďalšie lokality podľa aktuálnej situácie a požiadaviek RÚVZ.

7.2 KVALITA VODY A PROSTREDIA ZDRAVOTNÍCKYCH ZARIADENÍ UMELÝCH KÚPALÍSK A INÝCH PRIORITNÝCH PRIESTOROV

Projekt vychádza z:

- Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky, regionálny cieľ: Zabezpečiť prístup k vyhovujúcej a zdravotne bezpečnej pitnej vode, k sanitácii, a tiež zabezpečiť sledovanie kvality vôd na kúpanie
- Národného plánu kontroly infekčných ochorení v Slovenskej republike: Inovácia systému surveillancie nozokomiálnych nákaz - Dekontaminácia prostredia - štandardizácia monitorovania hygienickej kvality nemocničného prostredia.

Cieľ

- sledovanie kvality vody a prostredia v zdravotníckych zariadeniach a v iných prioritných priestoroch (napr. zariadenia sociálnej starostlivosti), v umelých kúpaliskách vrátane bazénov v ubytovacích zariadeniach mikrobiologickými, biologickými, ekotoxikologickými a chemickými skúškami
- monitoring výskytu legionel, améb a iných patogénnych organizmov v určených prioritných priestoroch vrátane kontrolných vyšetrení po realizovaných opatreniach
- vypracovanie jednotného postupu pri odbere a interpretácii sterov z nemocničného prostredia

Anotácia

Kvalita vody a prostredia môže do značnej miery ovplyvniť zdravie ľudí. V poslednom období sú stále častejšie evidované prípady ochorení, ktorých príčinou môžu byť legionely, prípadne iné patogénne organizmy. V zariadeniach, ktoré navštevujú imunodeficitní ľudia, ale aj široká verejnosť, je potrebné získať informácie o prítomnosti týchto potenciálne patogénnych baktérií a ich asociácie s amébami vo vodách.

Okrem mikrobiologického a biologického rizika vo vodách môžu na zdravie ľudí vplývať aj chemické látky používané na dezinfekciu vody. Tieto látky môžu po prehltnutí vody

spôsobovať tráviace problémy, a keďže sa môžu nachádzať aj v ovzduší týchto zariadení, extrémne dráždia oči, nos, hltan a priedušky. Za účelom monitoringu uvedených mikroorganizmov a chemických látok sa vykonávajú odbery vzoriek vôd, sterov a odbery vzoriek vnútorného ovzdušia. Získanie údajov v tejto oblasti je nevyhnutné pre úpravu príslušnej legislatívy na preventívnu ochranu zdravia obyvateľstva.

Jedným z účinných nástrojov prevencie nozokomiálnych nákaz je sledovanie mikrobiálneho osídlenia nemocničného prostredia. Za účelom šandardizácie odberov a interpretácie laboratórneho vyšetrenia bude pripravený návrh na jednotný postup pri odbere sterov.

7.3 MATERSKÉ MLIEKO

Projekt vychádza z Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky, regionálny cieľ IV.: Zameranie na zníženie rizika ochorení a poškodenia zdravia v dôsledku účinku nebezpečných chemických látok a biologických látok v období detstva.

Cieľ

- sledovanie nutričnej kvality materského mlieka monitorovaním biopozitívnych látok (obsahu bielkovín, tuku, sacharidov, vápnika, železa a medi),
- zisťovanie obsahu chemických kontaminantov, t.j. bionegatívnych látok v mlieku ako odozvu na životné prostredie matiek (prítomnosť ťažkých kovov- kadmium, olovo, ortuť),
- sledovanie kvality nepasterizovaného mlieka ako odozvu na zdravotný stav matky a spôsob manipulácie s mliekom,
- sledovanie účinnosti pasterizácie materského mlieka porovnávaním mikrobiologickej kvality pred a po jeho pasterizácii
- zisťovanie prítomnosti patogénnych mikroorganizmov v nepasterizovanom a pasterizovanom mlieku a stafylokokového enterotoxínu v pasterizovanom mlieku ako prevenciu proti ohrozeniu zdravia novorodencov podávaním kontaminovaného mlieka.

Anotácia

Kvalita materského mlieka závisí od fyziológie matky, od kvality životného prostredia, jej stravovacích návykov, zodpovednosti pri manipulácii s mliekom a spôsobom úpravy a uchovávanía mlieka v laktáriu do jeho použitia. Predmetom riešenej problematiky je cieleá mikrobiologická a chemická kontrola materského mlieka zbieraného od dalkýň do laktária a po pasterizácii podávaného novorodencom.

7.4 REZIDUÁ PESTICÍDOV V PITNÝCH VODÁCH A POTRAVINÁCH NA VÝŽIVU A VÝŽIVOVÉ PRÍPRAVKY PRE DOJČATÁ A MALÉ DETI

Projekt vychádza z Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky, regionálny cieľ IV., názov aktivity: Kontrola a monitoring cudzorodých látok v potravinách.

Cieľ

- monitoring obsahu rezíduí pesticídov v pitných vodách a potravinách na výživu dojčiat a malých detí a následných výživových prípravkoch pre dojčatá a malé deti v obchodnej sieti
- ochrana zdravia detskej populácie
- plnenie prijatých opatrení v rámci dohovoru s krajinami EÚ nad kontrolou obsahu rezíduí pesticídov v potravinách na výživu dojčiat a malých detí a následných výživových prípravkoch pre dojčatá a malé deti, zavádzanie nových metód stanovenia rezíduí pesticídov

Anotácia

Participácia na monitoringu krajín EU v nadväznosti na prijaté opatrenia v oblasti kontroly prítomnosti a obsahu rezíduí pesticídov v potravinách na výživu dojčiat a malých detí a následných výživových prípravkoch pre dojčatá a malé deti a potravinový dozor nad kvalitou potravín na výživu dojčiat a malých detí a následných výživových prípravkov pre dojčatá a malé deti z hľadiska obsahu rezíduí pesticídov v rôznych druhoch dojčenskej a detskej výživy na báze mlieka, ovocia, zeleniny, mäsa a cereálií a ich kombinácií.

7.5 NADSTAVBOVÁ DIAGNOSTIKA VÝZNAMNÝCH MIKROORGANIZMOV V ŽIVOTNOM PROSTREDÍ

Projekt vychádza z

- Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky, regionálny cieľ IV., názov aktivity: Realizovať kontrolu zoonóz a pôvodcov zoonóz v Slovenskej republike.
- Národného plánu kontroly infekčných ochorení v Slovenskej republike
- Z aktuálnych úloh protiepidemických opatrení

Cieľ

- zavádzanie nových diagnostických postupov, metód molekulárnej biológie a inej nadstavbovej diagnostiky významných mikroorganizmov a vírusov
- spolupráca na medzinárodnej úrovni pri vývoji nových metód s európskymi referenčnými laboratóriami (EU-RL) a s inými národnými a medzinárodnými inštitúciami

Anotácia

V mikrobiologickej analýze vzoriek životného prostredia je dôležité rýchle a spoľahlivé odhalenie zdroja mikrobiálnej kontaminácie, prípadne jej šírenia a určenia potenciálneho environmentálneho zdroja pri epidemiologických šetreniach. Súčasný výskum sa zameriava na metódy molekulárnej biológie, ako aj iných rýchlych metód pri diagnostike patogénnych mikroorganizmov. Tieto metódy majú rozhodujúce zastúpenie pri detekcii patogénnych mikroorganizmov a vírusov v potravinách z hľadiska ich kvality a bezpečnosti, vo vzorkách zo životného prostredia i v klinickom materiáli.

Súčasťou projektu je aj národný monitoring odpadových vôd za účelom detekcie prítomnosti vírusu SARS-CoV-2 v odpadových vodách ako súčasť environmentálnej surveillancie pre hodnotenie epidemickej situácie v rámci SR.

7.6 BIOMONITORING ŤAŽKÝCH KOVOV V PRACOVNOM A ŽIVOTNOM PROSTREDÍ

Projekt vychádza z Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky, regionálny cieľ: Zameranie na zníženie rizika ochorení a poškodenia zdravia v dôsledku účinku nebezpečných chemických látok

Cieľ

- sledovanie hladiny ťažkých kovov v biologickom materiáli po profesionálnej a neprofesionálnej expozícii, príp. vytypovanie profesií s rizikom poškodenia zdravia alebo využitie údajov biomonitoringu na profylaktické účely.

Anotácia

Ťažké kovy patria medzi základné skupiny kontaminujúcich látok, ktoré majú zväčša nežiaduce toxické účinky a kontaminujú životné prostredie. Z tohto dôvodu je potrebné sledovať ich hladiny v biologickom materiáli a hodnotiť ich riziko pre bežnú populáciu, resp. exponovaných zamestnancov.

V súčasnosti existuje ešte veľa výrobných činností, pri ktorých v menšej alebo väčšej miere dochádza k expozícii zamestnancov ťažkými kovmi. Preto je potrebné najmä

z profylaktických dôvodov vykonávať u osôb s potenciálom pracovnej expozície ťažkým kovem odpovedajúce biologické expozičné testy. Ťažké kovy majú rôzne cesty vstupu a rôznu distribúciu do tkanív ľudského organizmu. Nebezpečné pôsobenie ťažkých kovov môže nastať po akútnej aj chronickej expozícii, kedy môžu spôsobiť závažné poškodenie zdravia, napr. olovo vplýva na centrálny nervový systém, tráviaci trakt, ľadviny, srdcový a cievny systém.

K expozícii ťažkým kovem dochádza aj vplyvom znečisteného životného prostredia, i keď v tomto prípade nebývajú hladiny ťažkých kovov také vysoké ako v prípade profesionálnej expozície. Vzhľadom k ochrane zdravia je však potrebné v odôvodnených prípadoch, najmä u citlivých osôb ako deti, tehotné ženy a pod. vykonávať biomonitring ťažkých kovov aj po expozícii zo životného prostredia.

Cieľom projektu je sledovanie hladín ťažkých kovov v krvi, v moči, resp. vo vlasoch bežnej populácie aj zamestnancov vykonávajúcich profesie, pri ktorých dochádzajú s ťažkými kovmi do styku. Vyhodnotenie pracovnej expozície sa bude vykonávať v súlade s aktuálnou legislatívou.

V prípade vyšetrenia ťažkých kovov u bežnej populácie po neprofesionálnej expozícii budú výsledky porovnávané s údajmi z odbornej literatúry.

7.7 KVALITA VNÚTORNÉHO OVZDUŠIA V ZDRAVOTNÍCKYCH ZARIADENIACH A V ZARIADENIACH PRE DETI OD 0 DO 6 ROKOV VEKU

Cieľ

- monitorovanie kvality vnútorného ovzdušia v zdravotníckych zariadeniach podľa vyhlášky č. 553 MZ SR z 15. augusta 2007, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o požiadavkách na prevádzku zdravotníckych zariadení z hľadiska ochrany zdravia v znení č. 192/2015 Z. z.
- monitorovanie kvality vnútorného ovzdušia v zariadeniach pre deti predškolského veku podľa vyhlášky č. 259 MZ SR z 18. júna 2008 o podrobnostiach o požiadavkách na vnútorné prostredie budov a o minimálnych požiadavkách na byty nižšieho štandardu a na ubytovacie zariadenia v znení neskorších predpisov.

Anotácia

Všeobecne kvalita vnútorného ovzdušia môže vo veľkej miere ovplyvniť zdravie ľudí, zvlášť tých najzraniteľnejších, najmä detí v predškolských zariadeniach a pacientov v zariadeniach zdravotnej starostlivosti.

V zdravotníckych zariadeniach sa priebežne kontroluje dodržiavanie hygienicko – epidemiologického režimu, a to odoberaním vzoriek vo forme sterov. Najnovšie výsledky výskumu ale ukazujú, že mikroorganizmy detegované z pevných povrchov nie sú vždy totožné s mikroorganizmami pozorovaných v ovzduší. Človekom inhalované však môžu byť iba mikroorganizmy zo vzdušného aerosólu. **Mikroorganizmy** sú často prichytené na prachových časticách, pričom ovzdušie slúži najmä na ich šírenie. Takéto znečistenie nepriaznivo ovplyvňuje hojenie rán a rekonvalescenciu pacientov. Infikovaný prach môže v ranách spôsobovať rôzne zápalové procesy, v organizme blokovať činnosť lymfatického systému a tiež nepriaznivo ovplyvňovať stav slizníc, mäkkých tkanív a respiračného systému. Z toho dôvodu často dochádza k predĺžovaniu doby hospitalizácie a zároveň sa zvyšujú aj finančné náklady na liečenie.

Z vyššie uvedených dôvodov sú v interiéroch veľmi často používané rôzne technické zariadenia, ktoré majú slúžiť okrem iného aj na zníženie koncentrácie prachových častíc a mikroorganizmov z ovzdušia. Nikde inde ako v zdravotníckych zariadeniach nie je filtrácia vzduchu dôležitejšia. Pri nedostatočnej starostlivosti sa však tieto zariadenia môžu naopak

stáť rezervoárom, v ktorom sa mikroorganizmy môžu kumulovať a pri vhodných mikroklimatických podmienkach i rozmnožovať. Takto sa potom uvoľňujú do vnútorného prostredia, kde sa môžu vyskytovať aj v koncentráciách niekoľkonásobne vyšších než je ich koncentrácia vo vonkajšom ovzduší.

Deti strávia väčšiu časť dňa v jasliach, škôlke, škole alebo domácom prostredí. Dýchajú väčší objem vzduchu v pomere k ich telesnej hmotnosti ako dospelý jedinec, ich imunitný systém nie je dostatočne zrelý na to, aby odolával znečistenému prostrediu, a preto sú oveľa viac náchylnejšie na jeho nežiadúce vplyvy. Alarmujúca je aj tá skutočnosť, že počet astmatických a respiračných ochorení u nich z roka na rok stúpa hlavne v strednej a východnej Európe.

7.8 VEDĽAJŠIE PRODUKTY DEZINFEKCIE A KVALITA PITNEJ VODY

Projekt vychádza z Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky, regionálny cieľ I.: Zabezpečiť prístup k nezávadnej zdravotne bezpečnej pitnej vode a k sanitácii, názov aktivity: Zlepšovanie zdravotnej bezpečnosti pitnej vody.

Cieľ

- zvýšenie zdravotnej bezpečnosti pitnej vody a ochrana verejného zdravia pred nežiaducimi účinkami vedľajších produktov dezinfekcie
- použitie ekotoxikologických metód ako skriningového nástroja na detekciu prítomnosti vedľajších produktov dezinfekcie vo vytipovaných zdrojoch hromadného zásobovania pitnej vody a príslušných verejných vodovodoch pred a po dezinfekciu
- monitorovanie kvality vody vybranými chemickými, mikrobiologickými a biologickými ukazovateľmi
- vyhodnotenie kvality pitnej vody v súvislosti so vznikom vedľajších produktov dezinfekcie počas hygienického zabezpečenia vody prostriedkami na báze chlóru a v skúšobnej prevádzke pri obmedzení, resp. vynechaní dezinfekcie

Anotácia

Úprava pitnej vody chlóróm a jeho zlúčeninami patrí v SR k najrozšírenejším spôsobom jej hygienického zabezpečenia. Tento spôsob dezinfekcie pitnej vody, nie je úplne neškodný, vzhľadom k tomu, že pri tomto procese môžu vznikať tzv. vedľajšie produkty dezinfekcie. Toxikologické štúdie potvrdili, že tieto látky majú karcinogénne účinky a nepriaznivo vplyvajú na reprodukciu a vývoj ľudského organizmu, a pri chronickej expozícii môžu mať nepriaznivý dopad na zdravie človeka. V súčasnosti je známych viac ako 600 vedľajších produktov dezinfekcie, z ktorých najväčšiu skupinu tvoria trihalometány a haloacetové kyseliny. Platná európska legislatíva (Smernica č. 98/83/ES o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu) čiastočne rieši problematiku sledovania vzniku vedľajších produktov dezinfekcie v požiadavke na zisťovanie prítomnosti celkovej sumy špecifikovaných trihalometánov. Pripravovaná revízia smernice obsahuje návrhy na sledovanie ďalších významných látok (kyseliny halogenoacetové), ktorých prítomnosť v pitnej vode súvisí s používaním dezinfekčných prostriedkov na báze chlóru.

Keďže laboratórne stanovenie celého spektra chemických látok, ktoré môžu vznikať v dôsledku dezinfekcie pitných vôd je prakticky nerealizovateľné, hľadajú sa iné spôsoby, ako identifikovať ich prítomnosť v pitnej vode. Jednou z možností je použitie ekotoxikologických testov, ktoré umožňujú odhaliť všeobecné znečistenie vody, a to aj bez poznania jej chemického zloženia. Preto sa ekotoxikologické skúšky môžu použiť ako skriningový nástroj na testovanie vzniku vedľajších produktov dezinfekcie, čo umožní znížiť počet vyšetřovaných chemických látok pri sledovaní kvality vody. Táto úloha je súčasťou projektu Kvalita pitnej vody a vedľajšie produkty dezinfekcie, na ktorom budú spolupracovať ÚVZ SR, RÚVZ podľa vybraných verejných vodovodov a príslušné vodárenské spoločnosti v Slovenskej republike.

7.9 MONITORING VÝSKYTU VIBRIÍ S CIEĽOM OCHRANY VEREJNÉHO ZDRAVIA

Projekt vychádza z:

- Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky, regionálny cieľ: Zabezpečiť prístup k vyhovujúcej a zdravotne bezpečnej pitnej vode, k sanitácii, a tiež zabezpečiť sledovanie kvality vôd na kúpanie
- Národného plánu kontroly infekčných ochorení v Slovenskej republike

Cieľ

- monitoring výskytu vibrií v povrchových vodách na kúpanie a bazénových vodách, v ktorých sa predpokladá zvýšené riziko výskytu týchto baktérií
- zhodnotiť riziko výskytu patogénnych vibrií v potravinách
- overiť možnosti molekulárno-biologickej subtypizácie týchto mikroorganizmov s použitím metód založených na PCR a možnosti identifikácie s použitím nových metód (MALDI-TOF)

Anotácia

S prihliadnutím na prirodzené vlastnosti vibrií je dôvod predpokladať výskyt patogénnych a potenciálne patogénnych druhov tohto rodu v povrchových vodách i v mineralizovaných termálnych bazénových vodách. Riziko ich výskytu v prírodných vodách sa aktuálne zvyšuje s prebiehajúcimi klimatickými zmenami a otepľovaním atmosféry.

Zároveň moderné trendy v stravovaní (konzumácia sushi, ustríc, surových, polosurových a sušených rýb, darov mora a iných) prinášajú častejší kontakt populácie s potravinami, kde sa patogénne vibriá prirodzene nachádzajú a môžu byť zdrojom rôznych gastrointestinálnych ochorení.

V súvislosti s týmito predpokladmi sa zhodnotí riziko výskytu baktérií z čeľade *Vibrionaceae* vo vodách na kúpanie a v rizikových potravinách. Z izolátov bude vytvorený reprezentatívny zbierkový súbor. Tento súbor sa bude ďalej analyzovať z hľadiska toxinogenity a virulencného potenciálu genotypovými a fenotypovými metódami a overí sa na ňom použiteľnosť niektorých metód molekulárnej epidemiológie/molekulárnej biológie.

Získané výsledky prispesjú k poznaniu rizika osídlenia vôd patogénnymi a podmienene patogénnymi vibriami aj vzhľadom na klimatické zmeny a zhodnotia riziko výskytu vibrióz z potravín v súvislosti s modernými trendmi v stravovaní.

Cielená genotypová a fenotypová analýza prispeje k exaktnej identifikácii vybraných problémových species, ako aj k poznaniu ich dôležitých vlastností s cieľom ochrany verejného zdravia.

7.10 MONITORING BIOLOGICKÝCH ALERGÉNOV V OVZDUŠÍ (PEĽOVÁ INFORMAČNÁ SLUŽBA - PIS) A ALERGÉNOV ROZTOČOV VO VNÚTORNOM PROSTREDÍ

Anotácia

Polinózy patria medzi najčastejšie alergické ochorenia, ktorými trpí viac ako tretina populácie. V rámci prevencie je pre alergológov i alergikov dôležitá dostupnosť presných a včasných informácií o výskyte peľu v ovzduší. V Slovenskej republike bola v roku 2006 vybudovaná funkčná sieť monitorovacích staníc PIS pod gestorstvom verejného zdravotníctva. Ich hlavnou úlohou je identifikácia a kvantifikácia peľových zrn a spór húb (plesní) v ovzduší. Dostupnosť aktuálnych hlásení o peľovej situácii v regiónoch a čo najrozsiahlejšia medializácia peľových správ je dôležitá pre alergikov a lekárov. Presným určením najvhodnejšieho termínu začiatku liečby, a tiež jej ukončenia po sezóne, je okrem

minimalizácie až dočasnej eliminácie zdravotných problémov alergika, je možné vďaka cielenej diagnostike i správne načasovanej liečbe ušetriť značné finančné prostriedky.

Na vzniku respiračných alergií sa vo veľkej miere podieľajú aj alergény vnútorného prostredia (roztoče, zvieracie alergény, plesne). Roztoče sú podľa najnovších štúdií až v 50 % pôvodcami respiračných alergií, ktoré často prechádzajú do ťažkých astmatických stavov. V prevencii treba predchádzať alergizácii organizmu najmä u ľudí s alergickou dispozíciou, ktorí nemajú klinické prejavy alergickej choroby, ale sú v alergizujúcom prostredí. Profylaktickými opatreniami treba chrániť alergikov pred vplyvom špecifického alergénu najmä úpravou prostredia. Prevencia a profylaxia pri liečbe respiračných alergií patria do problematiky verejného zdravotníctva.

Cieľ

- monitoring biologických alergénov v ovzduší ako súčasť prevencie zameranej na znížovanie výskytu chronických neinfekčných ochorení
- zmonitorovať aktuálny stav výskytu alergénov roztočov v prachu z vnútorného prostredia budov so zameraním najmä na ubytovacie zariadenia rôznej kategórie určené pre verejnosť, domovy sociálnych služieb, spoločné zariadenia pre deti a mládež, bytové priestory
- medializácia peľového spravodajstva a jeho využitie na zlepšenie životných podmienok a kvality života dotknutých skupín obyvateľstva vrátane jeho použitia pri diagnostike a správnom načasovaní liečby polinóz
- skvalitnenie diagnostiky zavedením nových molekulárno-biologických metód na stanovenie vybraných skupín peľových alergénov a alergénov roztočov
- spolupráca na projekte COST Action CA18226 „New approaches in detection of pathogens and aeroallergens“ (Adopt)
- riešiť možnosti eliminácie najvýznamnejších alergénov (výsadba vhodnej zelene, udržiavanie a kosenie trávnych porastov, eliminácia neudržiavaných plôch ako rezervoára invázií a alergologicky významných druhov)
- využitie výsledkov monitorovania na hodnotenie zdravotného rizika a pri aktualizácii platnej legislatívy

7.11 MONITORING CELKOVÉHO ORGANICKÉHO UHLÍKA V PRÍRODNÝCH A UMELÝCH KÚPALISKÁCH

Cieľ

Monitoring celkového organického uhlíka v prírodných a umelých kúpaliskách podľa vyhlášky č. 308 MZ SR z 1. októbra 2012 o požiadavkách na kvalitu vody, kontrolu kvality vody a o požiadavkách na prevádzku, vybavenie prevádzkových plôch, priestorov a zariadení na prírodnom a na umelom kúpalisku

Anotácia

Celkový organický uhlík (TOC – Total Organic Carbon) je parameter uvádzaný pri vodách, ktorý ukazuje množstvo organických látok prítomných v danej vzorke. Z pohľadu skupinového ukazovateľa TOC je nutné povedať, že jeho vysoká koncentrácia vo vodách je pre človeka veľmi negatívny jav, lebo takto znečistené vody nielen že nie sú vhodné k použitiu ako zdroj pitnej vody, ale ani nie je možné ich využívať na rekreačné účely. Monitorovanie TOC ako preventívne opatrenie v súvislosti s fyzikálno-chemickými úpravami a dezinfekciou v bazénových vodách.

7.12 EPIDEMIOLOGICKÁ PREVENIA RIZIKA KARCINOGENITY V POPULÁCIÍ

Cieľ

- definovať epidemiologicky najvýznamnejšie okruhy karcinogénnych faktorov v prostredí, výžive a životnom štýle populácie a onkochorobnosť vo východoslovenskom regióne
- diferencovať biologicky účinné a epidemiologicky významné karcinogénne a genotoxické rizikové a životosprávne faktory pomocou klinických cytogenetických vyšetrení a anamnestických analýz aj v profesijne neexponovanej populácii a v korelácii s epidemiologickým sledovaním onkochorobnosti v regióne
- využiť genetickú toxikológiu v hygienickej praxi nielen pre primárnu prevenciu nádorových ochorení v pracovnom a životnom prostredí, ale aj pre objektivizáciu genotoxických účinkov širokého spektra životosprávnych rizík

Anotácia

Od roku 1986 vykonávajú pracoviská genetickej toxikológie v hygienickej službe na Slovensku objektivizáciu reálnych genotoxických účinkov na chromozómy u ľudí exponovaných rizikovým faktorom v pracovnom a životnom prostredí. Objektivizácia, skrining a monitoring reálnych genotoxických účinkov sa vykonáva pomocou cytogenetických a anamnestických vyšetrení. Tieto umožnili v doteraz kontrolovanom pracovnom a životnom prostredí udržiavať vplyv prítomných genotoxických faktorov na organizmom tolerovateľnej úrovni a chrániť tak kontrolovanú časť populácie pred vznikom nádorových ochorení pôsobením faktorov prostredia. Cytogenetické a anamnestické analýzy vykonané u niekoľkých tisícov osôb exponovaných aj kontrolných skupín populácie za obdobie 26 rokov jasne ukázali, že je tu ďalšia významná sféra rizikových faktorov a vplyvov osobnej životosprávy jednotlivca, ktorá je však zatiaľ mimo dosah hygienickej a medicínskej primárnej prevencie. Podľa doterajších výsledkov generujú rizikové faktory životosprávy aj niekoľko násobne vyššie riziko mutagenity ako faktory pracovného a životného prostredia. To je dôvod pre využitie genotoxikologického skriningu a monitoringu aj pri objektivizácii a diferenciálnej diagnostike účinkov personálnych životosprávnych rizík.

Pri pokračujúcom monitorovaní možných karcinogénnych rizík z pracovného prostredia alebo životosprávnych rizík sa pre podporu presadzovania politiky z Národného onkologického programu pre prevenciu vzniku rakoviny zameriame na edukačnú činnosť so všetkými respondentmi zaradenými do tohto projektu. OGT robí preventívne zamerané vyšetrenie na monitorovanie mutagénnych rizík zo ŽP a PP, pri ktorom zaradí pracovníkov z monitorovaných pracovných prevádzok s rizikom karcinogenity do poradne zdravia genetickej toxikológie pre prevenciu rakoviny.

7.13 ANALÝZA CELKOVÉHO ARZÉNU V POTRAVINÁCH

Projekt vychádza z ODPORÚČANIA KOMISIE (ÉU) 2015/1381 z 10. augusta 2015 o monitorovaní arzénu v potravinách na účely zberu informácií do jednotnej databázy.

Cieľ

Monitoring obsahu celkového arzénu v potravinách, s dôrazom na potraviny určené pre dojčatá a malé deti, pre potraviny určené na osobitné lekárske účely a výživové doplnky.

Anotácia

Arzén sa ubikvitárne vyskytuje v životnom prostredí. Jeho prirodzeným zdrojom v životnom prostredí je vulkanická činnosť, erózia pôdy a podobné prírodné procesy. Je prítomný v pôde, podzemných vodách aj v rastlinstve. Antropogénnym zdrojom arzénu je predovšetkým spaľovanie fosílnych palív, hutnícky a ťažobný priemysel (vyskytuje sa ako prímies v mnohých rudách). Arzén a jeho zlúčeniny sa využívajú aj v poľnohospodárstve ako súčasť pesticídov. V životnom prostredí nedegraduje, značná časť sa ukladá do vodných sedimentov a ľahko bioakumuluje v potravinovom reťazci. Arzén je mutagénna a karcinogénna látka. Najvyššie koncentrácie arzénu sa vyskytujú v ryži, listovej zelenine a morských plodoch. V potravinách sa môže vyskytovať v anorganickej a organickej forme. Pričom organický

arzén je menej toxický ako anorganický, toxicita závisí na oxidačnom stupni, As III je toxickejší ako As V. Dlhodobý príjem anorganického arzénu má negatívny vplyv na ľudský organizmus, spôsobuje výskyt kožných lézií, rakoviny, vývojovej toxicity, neurotoxicity, kardiovaskulárnych ochorení, poruchy glukózového metabolizmu a cukrovky.

V zmysle NARIADENIA KOMISIE (EÚ) 2016/582 z 15. apríla 2016, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 333/2007, pokiaľ ide o analýzu anorganického arzénu, olova a polycyklických aromatických uhl'ovodíkov a určité kritériá účinnosti analýzy podľa bodu C.3.2. Všeobecné požiadavky sa uvádza: Metódy analýzy pre celkový obsah arzénu sú vhodné na skríningové účely pri kontrole hladín anorganického arzénu. Ak je celková koncentrácia arzénu nižšia ako maximálna hladina pre anorganický arzén, nevyžadujú sa ďalšie skúšky a vzorka sa považuje za vzorku, ktorá je v súlade s maximálnou hladinou pre anorganický arzén. Ak sa celková koncentrácia arzénu rovná maximálnej hladine pre anorganický arzén alebo je vyššia, vykonajú sa následné skúšky s cieľom stanoviť, či je koncentrácia anorganického arzénu vyššia ako maximálna hladina pre anorganický arzén.

Existujú analytické metódy, ktoré umožňujú stanoviť jednotlivé formy arzénu, v našich podmienkach môžeme stanoviť celkový obsah arzénu.

Predmetom riešenej problematiky je analytické stanovenie celkového arzénu v potravinách vhodnou metódou a monitorovanie obsahu celkového arzénu vo vzorkách potravín určených pre dojčatá a malé deti, ako aj v potravinách určených na osobitné lekárske účely a výživové doplnky. Zúčastnené laboratória budú môcť participovať na medzilaboratórnej porovnávacej skúške, ktorú zorganizuje NRC pre organizovanie MPS v oblasti potravín na RÚVZ Prešov.

7.14 MONITORING ENERGETICKEJ A BIOLOGICKEJ HODNOTY STRAVY SPOJENÝ S ANALÝZOU VYBRANÝCH KONTAMINANTOV V STRAVE V ZARIADENIACH SPOLOČNÉHO STRAVOVANIA PRE DETI MŠ A ZŠ.

Cieľ

Cieľom projektu je monitorovanie energetickej a biologickej hodnoty stravy, hodnotenie rizík expozície vybraným kontaminantom spojených s konzumáciou jedál v zariadeniach spoločného stravovania pre deti MŠ a ZŠ. Monitoring sa bude realizovať pomocou odberu vzoriek stravy za účelom laboratórnych analýz zameraných na zistenie obsahu tukov, bielkovín, sacharidov, sušiny, soli, vápnika, dusitanov, dusičnanov, olova, kadmia a ortuti v podávanej strave. Získané laboratórne výsledky sa následne využijú pre zhodnotenie energetickej a biologickej hodnoty, odhadu expozície vybraným kontaminantom, ako aj zmapovanie stravovacích zvyklostí vo vybranej vekovej skupine populácie detí.

Anotácia

Správna výživa zohráva od útleho veku významnú úlohu v prevencii vzniku rôznych poškodení zdravia, prejavujúcich sa často až v dospelosti. Je dôležité, aby si deti už v detstve vytvorili správne stravovacie zvyklosti, podľa ktorých sa budú riadiť celý život.

Z hľadiska správnej výživy konzumácia jedál v zariadeniach spoločného stravovania pre deti MŠ a ZŠ by mala priaznivo pôsobiť na zdravie, rast a vývin organizmu, vytvárať podmienky na dosiahnutie ich harmonického a všestranného rozvoja; v súlade s požiadavkami ustanovenými v zákone č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia v znení noviel a vyhláske MZ SR č. 533/2007 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na zariadenia spoločného stravovania v znení noviel a v Potravinovom kódexe SR. V súčasnosti u nás medzi najčastejšie nedostatky vo výžive detí a mládeže patrí zvýšený energetický príjem, nadbytočný príjem tukov, cukrov, často s obsahom nevhodných polysacharidov, soli a taktiež riziko expozície vybraným kontaminantom, spojené s konzumáciou jedál v zariadeniach spoločného stravovania.

Strava, ktorá svojim množstvom a zložením nezodpovedá veku dieťaťa a vedie k stúpajúcemu výskytu obezity a výrazne zvyšuje riziko kardiometabolických ochorení.

V zariadeniach spoločného stravovania pre deti MŠ a ZŠ sa realizuje projekt, ktorého výstupy zo získaných laboratórnych výsledkov a analýz výživových faktorov bude možné využiť pri hodnotení naplňovania odporúčaných výživových dávok pre jednotlivé vekové skupiny detí a následne pri ovplyvňovaní kvality stravy podávanej deťom v zariadeniach pre deti MŠ a ZŠ ako intervenčných opatrení v rámci výkonu štátneho zdravotného dozoru v zariadeniach spoločného stravovania pre deti a mládež, ako aj využiť pre hodnotenie možného nežiadúceho vplyvu expozície sledovaným vybraným kontaminantom.

7.15 MONITORING OBSAHU ŤAŽKÝCH KOVOV V POTRAVINÁCH PRE DOJČATÁ A MALÉ DETI

Cieľ

Minimalizovať riziká vyplývajúce zo životného prostredia a chrániť tak zdravie ľudí, najmä detí.

Anotácia

Ťažké kovy sú prvky, ktoré vo forme svojich zlúčenín alebo v elementárnej forme vykazujú toxické účinky. Mechanizmus týchto účinkov spočíva v inhibícii metabolicky významných enzýmov, ktorá je dôsledkom interakcie toxického prvku s molekulou enzýmu.

Výskyt toxických prvkov v potravinách súvisí okrem iného so znečistením životného prostredia. K najdôležitejším toxickým prvkom patrí Cd, Pb, Hg a As.

7.16 MONITORING OBSAHU DUSITANOV A DUSIČNANOV V POTRAVINÁCH PRE DOJČATÁ A MALÉ DETI

Cieľ

Minimalizovať riziká vyplývajúce zo životného prostredia a chrániť tak zdravie najmä detí.

Anotácia

Dusičnany sú soli kyseliny dusičnej, ktoré sa do potravín dostávajú ako kontaminanty prevažne z pôdy a vody. Bežne sú dusičnany a dusitany prírodné komponenty životného prostredia. V živom organizme i v potravinách môžu tvoriť s inými zlúčeninami toxické látky ako methemoglobín alebo nitrozamíny. Dusičnany v nízkych koncentráciách a v neredukujúcom prostredí nie sú nebezpečné, pretože sú pomerne rýchlo odstránené v obličkách. Nemožno preto hovoriť o ich primárnej toxicite. Za prípustnú dennú dávku (ADI), ktorá ani pri dlhodobom príjme nevyvoláva žiadne poruchy na zdraví, bolo organizáciou FAO/WHO stanovené denné množstvo dusičnanov zodpovedajúce 5 mg NaNO₃ na 1kg telesnej hmotnosti. Potencionálna toxicita vyššej hladiny dusičnanov spočíva v tom, že za určitých podmienok sa môžu redukovať na dusitany. Dusitany sa za normálnych podmienok v zdravých rastlinných produktoch prakticky nevyskytujú. Ak však nastanú chyby pri uskladňovaní alebo ďalšom technologickom spracovaní, môžu vzniknúť vyššie koncentrácie dusitanov. K redukcii dusičnanov mikrobiálnou cestou pôsobením enzýmov nitrátreduktáz dochádza exogénne alebo endogénne. Prvý prípad nastáva napr. pri transporte, uskladňovaní a spracovávaní poľnohospodárskych produktov a potravín. Ako mimoriadne nebezpečné sa z tohto hľadiska ukazuje nevhodné uskladňovanie hotových zeleninových pokrmov s vyšším obsahom dusičnanov, najmä ak sú dlhší čas udržiavané v teplom stave. Endogénne vznikajú dusitany v tráviacej sústave alebo už v ústnej dutine. Ich toxicita spočíva v tom, že blokujú prenos kyslíka v krvi - vzniká tzv. methemoglobínemia. Je nebezpečná najmä pre dojčatá v prvých 2 - 4 mesiacoch života. Avšak aj u starších detí a dospelých môže vyvolať nepríjemné zdravotné ťažkosti. Nitrozamíny samotné sa v poľnohospodárskych surovinách normálne

nevyskytujú. Za určitých podmienok však dusitaný, ktoré vznikajú v ústnej dutine z dusičnanov, sa môžu v žalúdku zlučovať s amínmi z potravín na nitrozamíny. Väčšina týchto látok má karcinogénne účinky.

7.17 MONITORING OBSAHU HISTAMÍNU V POTRAVINÁCH A NÁPOJOCH

Cieľ

Minimalizovať riziká vyplývajúce intoxikácie histamínom.

Anotácia

Bežnou intoxikáciou prejavujúcou sa ako alergia je intoxikácia histamínom, vyvolaná konzumáciou niektorých rýb alebo fermentovaných výrobkov.

Histamín je biogénny amín, ktorý spoločne so sérotonínom, endogénnymi polypeptidmi, prostaglandínmi a leukotriénmi zaraďujeme medzi tzv. autakoidy (gréč. autos = vlastný a akos = liečivo). Dnes je používaný na označenie telu vlastných látok, ktoré sa zúčastňujú na hormonálnych reakciách. Nedá sa zaradiť ani medzi hormóny, ani medzi neurotransmitery, ale pretože pôsobí blízko miesta svojho vzniku, bývajú niekedy označované ako lokálne hormóny.

Histamín vzniká z histidínu ako produkt dekarboxylácie histidíndekarboxylázou. Mikroorganizmy použité v štartovacích kultúrach ako aj mikroorganizmy v spracovávanej surovine, vyskytujúce sa v potravinách ako ryby, fermentované syry a mäso, fermentovaná zelenina, fermentované produkty sóje, produkujú biogénne amíny.

7.18 MONITORING VEDĽAJŠÍCH PRODUKTOV DEZINFEKČIE VODY V PITNÝCH VODÁCH

Cieľ

Hodnotenie kvality pitnej vody z pohľadu prítomnosti vedľajších produktov dezinfekcie vody prostriedkami na báze chlóru

Anotácia

Od 50-tych rokov je najpoužívanejším dezinfekčným prostriedkom pitnejchlór. Výhodou je ľahká aplikácia a nízka cena. Posledné roky bol predmetom širokej diskusie venovanej analýze jeho vedľajších účinkov, obzvlášť vo vodách obsahujúcich organické látky. Môžu spôsobiť zhoršenie chuti a vône a tiež môže dochádzať k vzniku vedľajších produktov, ako sú **trihalometány** (THM).

V posledných desaťročiach sa v procese zdravotného zabezpečenia vody stal významným dezinfekčným činidlom oxid chloričitý. Jeho postupné zavádzanie si vynútilo venovať sa tejto zlúčenine a preskúmať jej výhody a nevýhody voči doteraz najpoužívanejšiemu spôsobu dezinfekcie vody chlórrom. K nevýhodám jeho použitia patrí tvorba **chlorečnanov** a **chloritanov**, ako vedľajších produktov dezinfekcie.

Kyseliny haloctové (HAA) sú ďalším nežiadúcim vedľajším produktom dezinfekcie. Chlór z procesu dezinfekcie vody môže reagovať s organickými látkami a malým množstvom bromidu prítomného vo vode, za vzniku rôznych HAA.

Sledovanie prítomnosti chloritanov, chlorečnanov, trihalometánov a haloctových kyselín, ako vedľajších produktov dezinfekcie vody je dôležitou súčasťou monitorovania kvality pitnej vody.

RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nemá vytvorené pracovisko

8. LEKÁRSKA MIKROBIOLOGIA

8.1 DIFERENCIÁLNA DIAGNOSTIKA RESPIRAČNÝCH OCHORENÍ

Cieľ

Cieľom projektu je laboratórna diagnostika respiračných ochorení vírusového a bakteriálneho pôvodu pomocou kultivačných, sérologických a molekulárno-biologických metód.

Anotácia

Metódou izolácie vírusov na bunkových kultúrach sa budú vyšetřovať vzorky biologického materiálu na prítomnosť vírusu chrípky. Izolované kmene budú identifikované na úroveň typov, subtypov a variantov, čím bude monitorovaný výskyt kolujúcich kmeňov vírusu chrípky v populácii. Metódou polymerázovej reťazovej reakcie (RT-PCR) sa bude vykonávať laboratórna diagnostika vírusu chrípky typu A (A/H3, A/H1pdm09), typu B, vírusu parachrípky sérotypov 1 a 3, adenovírusu a Respiračného syncyciálneho vírusu. Sérologickými metódami bude vykonávaná diagnostika špecifických protilátok v sérach pacientov proti vírusu chrípky typu A, vírusu chrípky typu B, Respiračnému syncyciálnemu vírusu, vírusu parachrípky sérotypov 1, 2, 3, adenovírusu, vírusu lymfocytárnej choriomeningitídy ako aj proti nevírusovým agensom: *Chlamydia psittaci*, *Coxiella burnetii* a *Mycoplasma pneumoniae*.

Metódou bakteriálnej kultivácie a molekulárnej biológie sa budú vyšetřovať *Bordetella pertussis* a *Bordetella parapertussis*, hemofilové, streptokokové, stafylokokové, pneumokokové respiračné ochorenia a *Pneumocystis carinii*.

8.2 SURVEILLANCE INVAZÍVNYCH PNEUMOKOKOVÝCH OCHORENÍ

Cieľ

Cieľom projektu hodnotenie dopadu celoplošného očkovania na výskyt invazívnych pneumokokových ochorení v populácii a zastúpenia sérotypov u týchto ochorení pomocou sledovania zastúpenia sérotypov *S. pneumoniae* spôsobujúcich invazívne pneumokokové ochorenia pomocou klasických (Neufeldova reakcia), ale aj molekulo-biologických metód (PCR metóda, PFGE- pulsed field gel electrophoresis, Multiplex PCR) u kmeňov, ktoré sú izolované priamo v NRC pre pneumokokové nákazy alebo zasielané z iných pracovísk.

Anotácia

Invazívne pneumokokové ochorenia ohrozujú všetky vekové kategórie populácie, no osobitě rizikové skupiny tvoria deti do 2 rokov života a osoby staršie ako 65 rokov. Sú obzvlášť závažné, môžu byť život ohrozujúce, no sú preventabilné vakcináciou.

Z týchto dôvodov sa v roku 2009 zaviedlo povinné očkovanie detí proti pneumokokom 7-valentnou vakcínou (Prevenar 7). Neskôr, v roku 2010, bol tento typ vakcíny nahradený 13-valentnou vakcínou (Prevenar 13) a existuje aj možnosť očkovania 10-valentnou vakcínou (Synflorix). Vzhľadom na fakt, že existuje riziko replacementu vakcinačných sérotypov inými sérotypmi, ktoré nie sú obsiahnuté vo vakcíne, je potrebné sledovať, ktoré sérotypy spôsobujú invazívne pneumokokové ochorenia, a zároveň, či tieto sérotypy nespôsobujú ochorenia u zaočkovanej populácie.

8.3 SURVEILLANCE BORDETELLA PERTUSSIS

Cieľ

Cieľom projektu je v súlade s najnovšími odporúčaniami ECDC (EU PertstrainGroup) poukázať na nevyhnutnosť skvalitnenia surveillance pertussis a na zosúladenie diagnostiky tohto agens na všetkých úrovniach. Najdôležitejším cieľom projektu je monitorovanie cirkulácie kmeňov *B. pertussis* v populácii ako aj sledovanie séroprevencie IgG anti-PT *B. pertussis*.

Anotácia

V súvislosti so stúpajúcou incidenciou pertussis v mnohých krajinách sveta sa pozornosť sústreďuje aj na vakcináciu proti pertussis. V súčasnosti je vypracovaných mnoho štúdií zaoberajúcich sa účinnosťou vakcinácie ale aj skúmaním genetickej príbuznosti resp. odlišnosti izolovaných kmeňov z jednotlivých epidémií a vakcinálnych kmeňov. Je preto nevyhnutné najmä pre potreby NRC a surveillance pertussis v SR zaviesť do diagnostiky metódu PFGE, slúžiacu na zisťovanie genetickej príbuznosti resp. odlišnosti kmeňov. Väčšina prípadov pertussis v SR, hlásená do EPIS-u, je diagnostikovaná pomocou sérologických metód dôkazu protilátok. Laboratórna diagnostika pertussis musí byť smerovaná k rýchlemu odhaleniu pôvodcu pomocou priamych diagnostických metód. Na prvom mieste je teda potrebné myslieť na kultiváciu a PCR. Sérológia by mala byť v prípade pertussis využívaná najmä ako metóda konfirmačná. Vzhľadom na vysoký počet vyšetrení pertussis pomocou sérologických metód v SR je potrebné zmeniť prístup k diagnostike tohto agens tak u odbornej ako aj u laickej verejnosti.

8.4 DIAGNOSTIKA EXANTÉMOVÝCH OCHORENÍ

Cieľ

Cieľom projektu je diagnostika exantémových ochorení spôsobených vírusom osýpok, vírusom rubeoly a parvovírusom B19.

Anotácia

Stanovený cieľ WHO dosiahnuť elimináciu osýpok v európskom regióne do konca roka 2015 je stále aktuálny. V súlade s tým je potrebné vykonávať dôslednú surveillance osýpok a rubeoly v SR a plniť úlohy vyplývajúce z Akčného plánu na udržanie stavu eliminácie osýpok a kongenitálneho rubeolového syndrómu a eliminácie rubeoly v SR. Dôležitá je úzka spolupráca medzi lekármi, epidemiológmi a laboratórnymi pracovníkmi. Prínosom projektu je, že umožňuje monitorovať výskyt exantémových ochorení v populácii. Vykonávanie dôslednej surveillance exantémových ochorení má celospoločenský prínos. Laboratórna diagnostika osýpok, rubeoly a parvovírusu B19 sa bude vykonávať dôkazom špecifických protilátok v sérach pacientov metódou ELISA. Budú vykonávané testy avidity IgG protilátok. Vo vzorkách biologického materiálu s podozrením na suspektné osýpky a rubeolu sa bude v NRC pre morbilli, rubeolu a parotitídu vykonávať nadstavbová diagnostika, ktorá sa opiera o vyšetrovacie metódy na báze molekulovej biológie (RT-PCR) a metódu izolácie uvedených vírusov na bunkových kultúrach. V spolupráci s Regionálnym referenčným laboratóriom WHO pre osýpky a rubeolu na Inštitúte Roberta Kocha v Berlíne sa NRC bude podieľať na bližšej identifikácii izolovaných kmeňov z hľadiska genotypovej príslušnosti.

8.5 TYPIZÁCIA ROTAVÍRUSOV

Cieľ

Cieľom projektu je typizácia rotavírusov pomocou molekulárno-biologických metód (RT-PCR), ktorá umožňuje sledovať prirodzené cyklické striedanie jednotlivých sérotypov ako aj kontrolu prevalencie vakcinačných a non-vakcinačných sérotypov, ako aj distribúciu sérotypov v jednotlivých vekových skupinách infikovaných detí.

Anotácia

Metódami molekulárnej biológie – RT-PCR sa budú vyšetrovať rotavírusy z patientských vzoriek stolíc, ktoré boli v predchádzajúcom vyšetrení imunochromatografiou pozitívne na rotavírusy. Metódou RT-PCR budú určované najčastejšie sa vyskytujúce typy rotavírusov v európskom regióne – G1, G2, G3, G4, G9, P8, P4. Vzorky stolíc budú zabezpečované prostredníctvom odboru epidemiológie RÚVZ Trenčín od detí s laboratórne potvrdenou dg.

rotavírusová gastroenteritída, vykonanou na oddelení klinickej mikrobiológie FN TN. Ide o sentinelové sledovanie detí z územia s ročnou kohortou cca 2000 detí, ktoré pokrýva spádom FN v Trenčíne. Toto umožní získať kompletne reálne výsledky o chorobnosti detí v sentinelovej skupine, účinnosť očkovania u nich a prevalenciu jednotlivých sérotypov rotavírusov a umožňuje ich porovnanie a pokrytie vakcínami. Výsledky bude možné extrapolovať na celú detskú populáciu SR. Sentinelová surveillancie rotavírusových gastroenteritíd u detí > 5 r. sa kontinuálne vykonáva už 10 rokov a je porovnateľná s inými krajinami EU.

RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nemá vytvorené pracovisko

9. PODPORA ZDRAVIA A VÝCHOVA K ZDRAVIU

9.1 ZDRAVOTNÉ UVEDOMENIE A SPRÁVANIE SA OBYVATEĽOV SR

Cieľ

Cieľom prieskumu je sledovať úroveň a vývoj zdravotného uvedomenia a správania sa občanov Slovenskej republiky.

Anotácia

Úrad verejného zdravotníctva SR realizuje pravidelné sledovanie ukazovateľov zdravotného stavu a zdravotného uvedomenia obyvateľov Slovenskej republiky s cieľom zvyšovať informovanosť a zdravotné uvedomenie občanov, navodzovať postupnú zmenu postoja obyvateľov k vlastnému zdraviu, preventívne chrániť ich zdravotný stav, ako aj získať informácie napríklad o stravovacích zvyklostiach občanov, o intenzite ich pohybovej aktivity a postupne dosahovať znižovanie rizikových faktorov ovplyvňujúcich zdravie.

RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote nie je riešiteľským pracoviskom

9.2 NÁRODNÝ AKČNÝ PLÁN V PREVENCII OBEZITY NA ROKY 2015 – 2025

Cieľ

Zámerom Národného programu prevencie obezity je vytvoriť spoločensky prospešný systém, ktorý povedie k zníženiu incidencie a prevalencie nadhmotnosti a obezity v populácii a eliminuje epidemický výskyt nadhmotnosti a obezity, zníženie počtu nových prípadov ochorení súvisiacich s nadhmotnosťou a obezitou, zníženie výskytu a vplyvu ostatných modifikovateľných rizikových faktorov týchto ochorení. Národný akčný plán v prevencii obezity na roky 2015 – 2025 bol schválený vládou SR 2. septembra 2015.

Anotácia

Obezita sa stala celosvetovou pandémiou a v súčasnosti sa považuje za hlavnú hrozbu zdravotného problému. Obezita je zodpovedná za 2 – 8 % všetkých výdavkov na zdravotníctvo a 10 – 13 % úmrtí v rôznych častiach európskeho regiónu a počet tých, ktorí sú postihnutí kontinuálne narastá do alarmujúcich rozmerov. Na základe uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 10 z 9. januára 2008 ÚVZ SR vypracoval a dňa 20. decembra 2010 na rokovanie vlády predložil „Správu o plnení Národného programu prevencie obezity v Slovenskej republike za roky 2008 - 2010“. Oblasti realizovaných aktivít: *Spoločná oblasť* (výchova a vzdelávanie, médiá a komunikácia, zdravotníctvo, socioekonomické faktory prostredia), *Pohybová oblasť* (budovanie športovísk, dopravná infraštruktúra), *Výživa* (poľnohospodárska politika, trh a marketingové stratégie).

Odpočet plnenia:

Pri príležitosti „Svetového dňa obezity“ sme sa aktívne zapojili do realizácie viacerých aktivít. V rámci vyhlásenej celoslovenskej výtvarnej súťaže pre žiakov základných škôl, ktorej predmetom bolo vytvorenie projektu k téme obezita a životný štýl. Elektronicky sme oslovili všetky základné školy a špeciálne základné školy v okrese Rimavská Sobota (74) s podmienkami zapojenia sa do súťaže a tiež so zaslaním propagačných materiálov. Po vyhodnotení regionálneho kola súťaže sme víťazné kresby zaslali na krajský RÚVZ so sídlom v Banskej Bystrici. Ďalšie aktivity sme zamerali na dospelú populáciu, zverejňovaním informačného materiálu webovej stránke úradu postupne počas jedného pracovného týždňa (korene obezity siahajú hlboko, ako predchádzať detskej obezite, faktory vplývajúce na riziko vzniku obezity, chôdza je základom pohybu-5x).

V mesiaci november sme zaslali plagát „Pohybom k lepšiemu zdraviu“ všetkým základným školám a špeciálnym základným školám v okrese Rimavská Sobota a Revúca (74) ohľadne zdravotných benefitov pravidelnej pohybovej aktivity. V rámci celoročných aktivít zameraných na zvýšenie pohybovej aktivity dospelých sme si pripravili celkom 13 prednášok na tému „Pohyb prospieva zdraviu“ a „Pohybová aktivita ako prevencia civilizačných ochorení“. Počet edukovaných 125.

V rámci pohybových aktivít prospešných pre zdravie bol pre všetkých zamestnancov RÚVZ organizovaný „Športový deň“ spojený s turistickou vychádzkou z Dobšinej na sedlo Besník, ktorej sa zúčastnilo 20 zamestnancov. V decembri mali opäť zamestnanci športový turnaj v bowlingu (32).

9.2.1 VYZVI SRDCE K POHYBU - Celonárodná medzinárodne koordinovaná kampaň na zvýšenie pohybovej aktivity dospelaj populácie

Cieľ

Zlepšiť zdravotný stav obyvateľov Slovenska – znížiť chorobnosť a úmrtnosť na chronické neinfekčné ochorenia elimináciou jedného z najvýznamnejších rizikových faktorov - pohybovej inaktivity

Anotácia úlohy

Formou intenzívnej mediálnej kampane, sprievodných podujatí a súťaže zvýšiť informovanosť obyvateľstva o význame pohybovej aktivity v prevencii chronických neinfekčných ochorení, propagovanie minimálneho objemu a intenzity pohybovej aktivity, ktoré už môžu byť efektívne pri priaznivom ovplyvnení zdravia jedinca s cieľom zvýšiť úroveň pohybovej aktivity dospelaj populácie SR aspoň na túto postačujúcu hranicu, vytvoriť u účastníkov súťaže návyk na pravidelnú pohybovú aktivitu.

Analýza údajov z účastníckych listov a výsledkov vyšetrení u účastníkov so záujmom o konzultáciu v „poradni pre optimalizáciu pohybovej aktivity“ metódami bioštatistiky.

Odpočet plnenia:

„Svetový deň pohybom ku zdraviu“ – v mesiaci máj prebehla rozsiahla zdravotno-výchovná kampaň k X. ročníku celonárodnej súťaži „Vyzvi srdce k pohybu“ vo všetkých regionálnych médiách (5) a na webovej stránke RÚVZ (1), kde boli zverejnené opakovane články, video a účastníci list ku kampani. Jej cieľom bolo zvýšiť informovanosť obyvateľstva o význame pohybovej aktivity v prevencii chronických neinfekčných ochorení, propagovanie minimálneho objemu a intenzity pohybovej aktivity, ktoré už môžu byť efektívne pri priaznivom ovplyvnení zdravia jedinca s cieľom zvýšiť úroveň pohybovej aktivity dospelaj populácie SR a u účastníkov súťaže vytvoriť návyk na pravidelnú pohybovú aktivitu. Kompletne informácie o súťaži boli zaslané na všetky základné, stredné a špeciálne základné školy nášho regiónu (85), tiež veľkým zamestnávateľom (18) a mestským úradom v regióne (6). Propagačné materiály ako aj účastnícke listy sme ponúkli tiež fitnesscentrám v meste

Rimavská Sobota a Revúca (5). Napriek našej veľkej snahe sa žiaľ z okresu Rimavská Sobota a Revúca do kampane zapojilo len 10 účastníkov.

9.3 PODPORA ZDRAVIA ZNEVÝHODNENÝCH KOMUNÍT

Cieľ

Zabezpečiť dostupnosť aktivít pre obyvateľov segregovaných a separovaných rómskych osád zameraných na podporu zdravého životného štýlu

Anotácia

Akčný plán pre oblasť zdravia vychádza predovšetkým zo stratégie, z relevantných národných a medzinárodných strategických dokumentov. Pre oblasť zdravia je zdôraznená potreba zabezpečenia ochrany a dôstojnosti pre najslabšie sociálne skupiny; podpory lepšieho prístupu znevýhodnených komunít k zdravotnej starostlivosti; zabezpečenia dôstojných a spravodlivých podmienok v prístupe zdravotníckych zamestnancov a v dostupnosti poskytovanej zdravotnej starostlivosti; posilnenia výchovy a vzdelávania detí a žiakov k zdravému životnému štýlu.

Odpočet plnenia:

Počas celého sledovaného obdobia sme spolupracovali s príspevkovou organizáciou Ministerstva zdravotníctva SR „Zdravé regióny“, prostredníctvom koordinátora sme distribuovali zdravotno-výchovné materiály pre asistentov zdravotnej výchovy k ďalšiemu použitiu priamo v komunitách. Zamerali sme sa hlavne na povinné očkovanie (očkovací kalendár), prevenciu infekčných ochorení (materiály hlavne k hepatitíde typu A, ako sa chrániť, prevencia, liečba, očkovanie, ako predchádzať respiračným ochoreniam, ako rozpoznať chrípku od prechladnutia...), ale tiež na prevenciu onkologických ochorení (faktory vplývajúce na vznik rakoviny)

V spolupráci s ústredím práce sociálnych vecí a rodiny pre okresy Rimavská Sobota a Revúca sme sa zamerali na aktivity pre deti zo segregovaných a separovaných rómskych osád so zameraním na podporu zdravého životného detí. Témy besied sme prispôbili konkrétnym potrebám v teréne. Naše aktivity prebiehali v dvoch fázach v jarných mesiacoch sme sa zamerali prevažne na zdravú výživu, hygienu potravín, konzumáciu energetických nápojov a prevenciu konzumácie legálnych a nelegálnych drog. V tejto fáze boli edukovaní žiaci Základnej školy v Jelšave (78) a Základnej školy v Muráni (40). Druhá fáza prebiehala v mesiaci október, kde sme boli súčasťou „Dňa zdravia“ v Špeciálnej základnej škole v Jelšave, kde okrem besied na tému zdravá výživa, konzumácia energetických nápojov, prevencia pedikulózy (počet edukovaných 40 žiakov a 10 rodičov žiakov) bola pripravená pre všetkých aj ochutnávka zdravej výživy.

9.4 STRATÉGIA ROZVOJA PORADENSKÝCH CENTIER OCHRANY A PODPORY ZDRAVIA V SR

Cieľ

Cieľom prípravy Stratégie rozvoja Poradenských centier ochrany a podpory zdravia je vytvorenie podmienok na zlepšovanie kvality a úrovne poskytovaných služieb.

Anotácia

Zámerom PCOPZ je zvyšovanie povedomia a informovanosti o možnostiach prevencie neprenosných chorôb a zvyšovanie zdravotnej gramotnosti jednotlivcov, komunít a obyvateľstva SR. Aktívnym vyhľadávaním a ovplyvňovaním rizikových faktorov zlepšiť zdravotný stav obyvateľov prostredníctvom poradenstva zameraného na pozitívnu zmenu spôsobu života s využitím vedecky overených poznatkov a metód z oblasti medicíny a verejného zdravotníctva.

Vytvorenie integrovanej stratégie na trvalé ovplyvnenie determinantov chronických ochorení v populácii SR na národnej a regionálnych úrovniach zahŕňa tri kľúčové funkcie verejného zdravotníctva:

1. Systematické a pravidelné monitorovanie zdravotného stavu a potrieb komún v oblasti zdravia.
2. Tvorba komplexnej politiky, ktorá je založená na aktuálnych, dostupných znalostiach a reaguje na potreby komún v oblasti zdravia.
3. Zabezpečenie zo strany riadiacich orgánov na všetkých úrovniach, že odsúhlasené, vysoko prioritné služby v oblastiach podpory zdravia sa poskytnú a budú dostupné každému členovi komunity kvalifikovanými organizáciami.

Súčasťou je vývoj, testovanie a vyhodnocovanie systémov determinantov a indikátorov zdravia, dotváranie a vylepšovanie programu Test zdravé srdce, vyhodnocovanie efektivity intervencií, tvorba metodík a vzdelávacích programov, budovanie partnerstiev a tvorba koordinačných nástrojov, tvarovanie sociálnych vzťahov, mestského plánovania, dlhodobé spoločenské plánovanie. Významnou stratégiou je spolupráca v rámci rezortu a snaha o zapojenie všetkých zdravotníkov do primárno-preventívnych aktivít, ako aj intersektorálna spolupráca (zdravé školy, zdravé pracoviská, zdravé mestá a i.).

Odpočet plnenia:

Čo sa týka činnosti základnej poradne zdravia, v hodnotenom roku bolo celkom za štandardných podmienok vyšetrených 279 klientov, z toho sme 241 klientov vyšetřili v rámci výjazdov v oboch spádových okresoch. Výjazdy poradne zdravia sa uskutočnili v Základnej škole Dr.V.Clementisa v Rimavskej Sobote (19 zamestnancov školy) v Základnej škole J.F.Rimavského v Hnúšti (24 zamestnancov), v ZŠ P.K.Hostinského v Rimavskej Sobote (43 zamestnancov), v Obchodnej akadémii v Rimavskej Sobote (21 zamestnancov), v Strednej odbornej škole obchodu a služieb v Rimavskej Sobote (12 zamestnancov), na Mestskom úrade v Tornali (9 zamestnancov), na Okresnom riaditeľstve policajného zboru v Rimavskej Sobote (24 zamestnancov), v Slovenských magnezitových závodoch a.s. v Jelšave (29 zamestnancov), v Stredoslovenskej vodárenskej prevádzkovej spoločnosti v Rimavskej Sobote (14 zamestnancov), v Sociálnej poisťovni-pobočka Rimavská Sobota (13 zamestnancov) vo f. HENRON Babin most (15 zamestnancov), v Hypermarkete TESCO Rimavská Sobota (18 zamestnancov). Len 38 klientov za hodnotené obdobie prišlo do poradne zdravia na základe vlastného uváženia a to čiastočne v rámci opakovane spropagovaných dní otvorených dverí. Prvovyšetrených bolo 163 klientov z toho 55 mužov a 108 žien, najviac vo vekovej kategórii 45-54 rokov. Na opakovanú kontrolu prišlo 116 klientov, z toho 34 mužov a 82 žien, najviac tiež vo vekovej kategórii 45-54 rokov. Najviac klientov v sledovanom roku malo vysokoškolské vzdelanie II.stupňa. Antropometrické merania a kompletná analýza zloženia tela bola vykonaná 278 klientov v rámci porady a 53 klientom v rámci iných aktivít - prevažne prednáškových činností a aktivít v teréne. Kompletné biochemické vyšetrenia boli vykonané u 278 klientov poradne zdravia, pri iných poradenských aktivitách bola zmeraná hladina cukru v krvi 58 záujemcom. V hodnotenom období sme vyšetřili 255 záujemcov smokerlyzerom-prevažne na aktivitách na základných a stredných školách zameraných na prevenciu tabakizmu a 290 vyšetření spirometrom, tiež v rámci aktivít v teréne. Osobná a rodinná anamnéza bola získaná od 278 klientov.

V rámci špecializovanej poradne zdravej výživy sme odborné poradenstvo na úpravu životosprávy a tým zníženie kardiovaskulárneho rizika poskytli 157, 11 klientov bolo na základe vyšetření odporučené k návšteve praktického lekára pre uskutočnenie doplňujúcich vyšetření.

Popri základnej poradni sme poskytli individuálne poradenstvo zamerané na zanechanie fajčenia 73 klientom.

V súvislosti s preventívnymi opatreniami zameranými na znižovanie výskytu infekčných ochorení – oddelenie epidemiológie RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote zabezpečilo poradenskú činnosť na základe hlásených prenosných ochorení zo spádovej oblasti okresov Rimavská Sobota (1317) a Revúca (435).

V rámci Poradne očkovania sa poskytovali v priebehu roku 2023 informácie zdravotníckym pracovníkom aj laickej verejnosti. Zdravotnícki pracovníci konzultovali predovšetkým problémy súvisiace so zabezpečovaním dodržiavania termínu povinného očkovania detskej a dospeljej populácie v okresoch Rimavská Sobota a Revúca a kontraindikácie vakcinácie. Laická verejnosť sa zaujímala predovšetkým o očkovanie pred cestou do zahraničia a očkovanie proti COVID-19.

V roku 2023 sme zaznamenali aj odmietnutia povinného očkovania: 45 v okrese Rimavská Sobota a 16 v okrese Revúca. Odmietnutia sa riešili zaslaním stanoviska zákonných zástupcov elektronickou formou. Prípady sú v štádiu vyšetrovania.

V rámci Európskeho imunizačného týždňa odborní zamestnanci RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote v dňoch 23.4. – 29.4.2023 pripravili článok o efektívnosti očkovania pre zdravotníckych pracovníkov a laickú verejnosť uverejnený na webových stránkach RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote a 5 regionálnych informačných serveroch. V priestoroch RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote bol pripravený panel s témami: povinné očkovanie v SR, očkovanie proti chrípke, vírusovej hepatitíde typu A, B a kliešťovej encefalitíde. V rámci vakcinačnej poradne poskytnutie informácie laickej verejnosti (telefonicky – 10x) v súvislosti s povinným očkovaním v SR a o možnostiach vakcinácie pred cestou do zahraničia. V rámci prebiehajúcej epidémie VHA v okrese Revúca bola v rámci vakcinačnej poradne zabezpečená poradenská činnosť v súvislosti s očkovaním proti VHA (10x zdravotnícki pracovníci, 50x rómska komunita).

9.5 NÁRODNÝ AKČNÝ PLÁN PRE PROBLÉMY S ALKOHOLOM NA ROKY 2021-2030

Cieľ

Cieľom je zvýšiť zdravotné uvedomenie a zdravotnú gramotnosť o rozsahu a povahe zdravotných, sociálnych a ekonomických účinkov škodlivého užívania alkoholu, ako aj redukovať negatívne dopady pitia alkoholu na rôzne cieľové skupiny, presadzovaním dôsledného dodržiavania regulačných opatrení zo strany štátu.

Anotácia

Národný akčný plán pre problémy s alkoholom vychádza z Globálnej stratégie znižovania škodlivých účinkov alkoholu, ktorá bola prijatá na 63. Svetovom zdravotníckom zasadnutí v Ženeve v roku 2010. Hlavnou víziou Globálnej stratégie je zlepšenie zdravotného stavu a sociálnych vplyvov na jednotlivca, rodiny a komunity, s výrazným znížením chorobnosti a úmrtnosti, ktoré vznikli v dôsledku škodlivého užívania alkoholu. Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2021-2030 nadväzuje na Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2013-2020, ktorý bol schválený vládou Slovenskej republiky uznesením č. 341 z 3. júla 2013, ako aj na jeho aktualizáciu schválenú uznesením č. 491 z 25. októbra 2017.

Odpočet plnenia:

V rámci európskeho týždňa boja proti drogám“ a v rámci primárnej prevencie látkových závislostí u detí a mládeže sme v mesiaci november pripravili celkovo 6 prednášok pre žiakov základných škôl na tému prevencie užívania legálnych a nelegálnych drog a 6 prednášok pre študentov stredných škôl – v rámci prevencie najčastejšie používanej návykovej látky na Slovensku alkoholu, hlavne u mladých dievčat. Jedna beseda bola organizovaná online formou. Celkový počet edukovaných bol 293 žiakov a študentov. Verejnosť sme

prostredníctvom článku do regionálnych médií (4) a tiež na webovú nášho úradu informovali o škodlivých účinkoch konzumácie alkoholu.

9.6 NÁRODNÝ PROGRAM PODPORY ZDRAVIA PRE ROKY 2021-2030

Cieľ

Hlavným cieľom aktualizovaného Národného programu podpory zdravia je zlepšovať zdravotný stav obyvateľstva Slovenskej republiky, prostredníctvom zvyšovania úrovne zdravotného uvedomenia a podpory zdravia. Ďalším cieľom je dlhodobu zlepšiť úroveň zdravého životného štýlu obyvateľov SR založeného na prevencii a minimalizácii rizík a udržať vykonávanie preventívnych opatrení z hľadiska výskytu infekčných ochorení v minimálne rovnakom rozsahu ako sa vykonávajú v súčasnosti.

Anotácia

Aktualizovaný Národný program podpory zdravia vychádza v kontexte existujúcich Programov a Akčných plánov v rezorte zdravotníctva a Agendy 2030. Na základe programu EU4Health 2021-2027 sa predkladajú materiály zameriava na zlepšenie a podporovanie zdravia prevenciou chorôb v spolupráci s inými rezortami pomocou aktivít a kampaní v oblasti zdravia. Program je prioritne zameraný na ovplyvňovanie determinantov zdravia, znižovanie rizikových faktorov vyskytujúcich sa u obyvateľstva a na zvyšovanie zainteresovanosti jednotlivých zložiek spoločnosti.

Odpočet plnenia

V mesiaci január ako mesiaca povedomia o rakovine sme pripravili článok (5x médiá, 1x webová stránka RÚVZ). Následne vo februári k „Svetovému dňu boja proti rakovine“ sme zverejnili plagát s faktormi vplyvujúcimi na vznik rakoviny (5x médiá, 1x webová stránka RÚVZ) a zabezpečili prednášku(1) aj s pozitívom modelu prsníka zameranú na prevenciu rakoviny prsníka v Obchodnej akadémii v Rimavskej Sobote (počet edukovaných 21).

Pri príležitosti „Svetového dňa encefalitídy“ sme zverejnili článok, ktorý upozorňuje na ochorenie, ktoré môže zanechať celoživotné následky fyzického alebo psychického charakteru, prípadne skončiť úmrtím a na Slovensku má rastúci trend (5x médiá, 1x webová stránka RÚVZ).

„Svetový deň vody“ - v spolupráci s oddelením hygieny životného prostredia a zdravia sme v priestoroch RÚVZ pripravili pre žiakov ZŠ Dobšinského v Rimavskej Sobote prednášky (2) spolu s kontrolným testom a vyhodnotením najúspešnejších žiakov aj s darčkovými predmetmi (počet edukovaných 40).

„Týždeň mozgu“ - v rámci odborných seminárov pre zamestnancov nášho RÚVZ sme pripravili prednášku s praktickými cvičeniami na tréning mozgu a tiež prednášku „Čo prospieva a škodí fungovaniu mozgu“ (21 zúčastnených), všetkým Domovom dôchodcov a domovom sociálnych služieb v okrese Rimavská Sobota a Revúca sme poskytli materiály s danou tematikou (9).

Zorganizovali sme v poradni zdravia „Deň otvorených dverí“ spojený tiež s výjazdovými vyšetreniami. (2x výjazd - počet vyšetrených 27 ľudí).

K „Európskemu imunizačnému týždňu“ sme pripravili informáciu pre verejnosť o faktoch o očkovaní spolu s grafikou povinných a odporúčaných očkovaní podľa dosiahnutého veku a rizika nákazy v SR (5x médiá, 1x webová stránka RÚVZ).

V mesiaci máj – ako mesiaci povedomia o rakovine kože sme zverejnili článok s typmi ako znížiť škodlivé dopady slnečného žiarenia na našu pokožku (5x médiá, 1x webová stránka RÚVZ).

O následkoch vysokého krvného tlaku sme informovali verejnosť pri príležitosti „Svetového dňa hypertenzie“ s upozornením na rizikové faktory, ktoré vedú k hypertenzii (5x médiá, 1x webová stránka RÚVZ).

Pri príležitosti „Svetového dňa diabetu“ sme sa zamerali na dostupnosť vzdelávania v oblasti diabetu. Zdravotno-výchovné aktivity boli zamerané na zvýšenie informovanosti obyvateľstva v oblasti prevencie ochorenia diabetes mellitus 2. typu.

Dve prednášky v Strednej odbornej škole v Hnúšti boli zamerané na zdravú výživu - počet edukovaných 60.

V rámci „Svetového dňa Alzheimerovej choroby“ sme v spolupráci s Klubom dôchodcov v Rimavskej Sobote pripravili besedu pre seniorov na tému prevencie Alzheimerovej choroby, ktorá bola spojená s praktickými cvičeniami zameranými na tréning mozgu a meraním krvného tlaku (11 seniorov), tiež sme pripravili článok s výzvou pre aktívnejší mozog (5x médiá, 1x webová stránka RÚVZ).

Ďalšia aktivita pri príležitosti „Svetového dňa srdca“ bola zameraná na staršiu generáciu, kde sme opäť navštívili Klub dôchodcov v Rimavskej Sobote a učili ich ako správne merať krvný tlak v pohodlí domova (12). Pre verejnosť sme pripravili dni otvorených dverí v poradni zdravia, ktoré sa uskutočnili v 40. a 41. KT/2023 a v rámci individuálneho poradenstva sme záujemcom ponúkli možnosť naučiť sa správne si merať tlak krvi a tiež článok „Ako sa dá primeranou fyzickou aktivitou znižovať riziko kardiovaskulárnych ochorení a zmiernovať ich dopady“ (5x médiá, 1x webová stránka RÚVZ).

„Svetový deň duševného zdravia“ zverejnili sme článok „Ako podporiť svoje duševné zdravie“ spolu s plagátom a tipmi ako sa dá stráviť deň duševného zdravia aktivitami, ktoré prispievajú k psychickej pohode (5x médiá, 1x webová stránka RÚVZ).

Článok o tom, ako podporiť zdravie a odolnosť svojich kostí sme zverejnili spolu s plagátom k „Svetovému dňu osteoporózy“ (5x médiá, 1x webová stránka RÚVZ).

9.7 NÁRODNÝ AKČNÝ PLÁN PRE PODPORU POHYBOVEJ AKTIVITY NA ROKY 2022-2030

Cieľ

Zlepšenie úrovne verejného zdravia prostredníctvom podpory pohybovej aktivity naprieč sektormi. Dosahtnutie minimálneho odporúčaného času stráveného pohybovou aktivitou podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO):

- u detí a dospelujúcich priemerne aspoň 60 minút denne väčšinou aeróbnej fyzickej aktivity miernej až silnej intenzity
- u dospelých aspoň 150 minút týždenne aeróbnej fyzickej aktivity strednej intenzity

Anotácia

Pohybová aktivita ako súčasť životného štýlu je jeden z najvýznamnejších determinantov zdravia. V posledných desaťročiach došlo k výraznému zníženiu množstva času stráveného pohybovou aktivitou v zamestnaní aj v rámci trávenia voľného času počas dňa. Nedostatočná fyzická aktivita v spojení s nízkou hladinou fyzickej zdatnosti je významný rizikový faktor pre vznik chronických neprenosných ochorení.

Národný akčný plán bude vychádzať z relevantných národných a medzinárodných strategických dokumentov. Národný akčný plán pre podporu pohybovej aktivity na roky 2022-2030 nadväzuje na Národný akčný plán pre podporu pohybovej aktivity na roky 2017-2020, ktorý bol schválený vládou Slovenskej republiky uznesením č. 218 z 3. mája 2017.

Odpočet plnenia:

Tak, ako je uvedené vyššie, v mesiaci máj prebehla rozsiahla zdravotno-výchovná kampaň k X. ročníku celonárodnej súťaži „Vyzvi srdce k pohybu“ vo všetkých regionálnych médiách (5) a na webovej stránke RÚVZ (1), kde boli zverejnené opakované články, video a účastníci list ku kampani. Kompletne informácie o súťaži boli zaslané na všetky základné, stredné a špeciálne základné školy nášho regiónu (85), tiež veľkým zamestnávateľom (18)

a mestským úradom v regióne (6). Propagačné materiály ako aj účastnícke listy sme ponúkli tiež fitnesscentrám v meste Rimavská Sobota a Revúca (5). Napriek našej veľkej snahe sa žiaľ z okresu Rimavská Sobota a Revúca do kampane zapojilo len 10 účastníkov.

Časť aktivít zameraných na zvýšenie pohybu dospelaj populácie prebehla v rámci Svetového dňa obezity, zverejňovaním informačného materiálu webovej stránke úradu postupne počas jedného pracovného týždňa (korene obezity siahajú hlboko, ako predchádzať detskej obezite, faktory vplývajúce na riziko vzniku obezity, chôdza je základom pohybu-5x).

V mesiaci november sme zaslali plagát „Pohybom k lepšiemu zdraviu“ všetkým základným školám a špeciálnym základným školám v okrese Rimavská Sobota a Revúca (74) ohľadne zdravotných benefitov pravidelnej pohybovej aktivity. V rámci celoročných aktivít zameraných na zvýšenie pohybovej aktivity dospelých sme si pripravili celkom 13 prednášok na tému „Pohyb prospieva zdraviu“ a „Pohybová aktivita ako prevencia civilizačných ochorení“. Počet edukovaných 125.

V rámci pohybových aktivít prospešných pre zdravie bol pre všetkých zamestnancov RÚVZ organizovaný „Športový deň“ spojený s turistickou vychádzkou z Dobšinej na sedlo Besník, ktorej sa zúčastnilo 20 zamestnancov. V decembri mali opäť zamestnanci športový turnaj v bowlingu (32).

9.8 NÁRODNÝ AKČNÝ PLÁN NA KONTROLU TABAKU A SÚVISIACICH VÝROBKOV NA ROKY 2023-2030

Cieľ

Hlavným cieľom nového akčného plánu je zavedenie komplexu opatrení zameraných na zníženie dopytu po výrobkoch určených na fajčenie, ako aj súvisiacich a novovznikajúcich produktov. Ďalším cieľom je zvyšovanie informovanosti verejnosti o rizikách spojených s ich užívaním.

Anotácia

Návrh nového akčného plánu na kontrolu tabaku a súvisiacich výrobkov bude tematicky vychádzať z Národného programu kontroly tabaku, ktorý prijala vláda SR uznesením č. 398 z 2. mája 2007, z Národného akčného plánu na kontrolu tabaku na obdobie rokov 2009-2010, z Národného akčného plánu na kontrolu tabaku na roky 2012-2014 a v zmysle odporúčaní Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO).

Hlavným zámerom nového akčného plánu je zavedenie komplexu opatrení zameraných na zníženie dopytu po výrobkoch určených na fajčenie, ako aj súvisiacich a novovznikajúcich produktov. Ďalším cieľom je zvyšovanie informovanosti verejnosti o rizikách spojených s ich užívaním.

Predkladaný materiál charakterizuje súčasný stav v rámci užívania tabakových a súvisiacich výrobkov na základe prieskumov: Zdravotné uvedomenie a správanie obyvateľov (2019), Eurobarometer (2020), Health Behaviour in School Aged Children (HBSC, 2018) a Global Youth Tobacco Survey (GYTS, 2016). Monitorovanie spotreby tabaku je dôležitým ukazovateľom v rámci sledovania reálnej spotreby a určuje východiskový stav.

Národný akčný plán na kontrolu tabaku a súvisiacich výrobkov na roky 2023-2030 definuje konkrétne úlohy, časové plnenie, rezortnú zodpovednosť a finančné krytie naplánovaných úloh. V súlade so stanovenými úlohami je potrebné vyhodnotiť po ukončení realizácie akčného plánu odpočet činnosti, ktorý bude predložený na rokovanie vlády Slovenskej republiky.

Odpočet plnenia:

Pri príležitosti „Svetového dňa bez tabaku“ sme zorganizovali „Deň otvorených dverí“ na RÚVZ so sídlom v Rimavskej Sobote, ktorý bol vyhlásený v termínoch dvoch po sebe nasledujúcich dní 30.5.-31.5.2023. Akcia bola spropagovaná prostredníctvom webovej

stránky úradu a 5-tich regionálnych médií, kde boli okrem informácie o konanej akcii zverejnené aj články k „Svetovému dňu bez tabaku“ a tiež plagáty, ktoré boli poskytnuté ÚVZ SR. V priestoroch RÚVZ bol pripravený informačný panel s tematikou nových druhov bezdymových tabakových výrobkov a rizikách ich užívania. Poradňu zdravia v tieto dni navštívilo celkovo 25 klientov (v rámci výjazdu), ktorým bolo poskytnuté kompletne poradenstvo a vyhodnotené kardiovaskulárne riziko v Teste zdravého srdca. Pre fajčiarov bolo vykonané meranie oxidu uhoľnatého v krvi a tiež navrhnutá možnosť ďalších návštev špecializovanej poradne na odvykanie od fajčenia- túto možnosť žiaľ nikto nevyužil. Ďalšou akciou zameranou na prevenciu fajčenia bol výjazd Poradne zdravia pre zamestnancov Mestského úradu v Tornali, kde bolo celkovo vyšetrených a kardiovaskulárne riziko stanovené 10-tim záujemcom. Spirometria bolo vykonaná tiež 10-tim klientom a vyšetrenie Smokerlyzerom 2 záujemcom. Bolo uskutočnených celkovo 9 prednášok priamo na Základných školách v okrese Rimavská Sobota a Revúca (ZŠ Jelšava, ZŠ Muráň, ZŠ Komenského Revúca, Stredná odborná škola technická a agropotravinárska Rimavská Sobota, Gymnázium I.Krasku Rimavská Sobota, ZŠ Dr.V.Clementisa Rimavská Sobota, ZŠ Sirk). Prednášky boli na tému „Fajčenie a jeho škodlivé účinky“, „Prevencia užívania legálnych drog-tabakizmus“, „Fajčenie mladistvých a nové druhy tabakových výrobkov“ – prevažne boli orientované na cieľovú skupinu detí zo sociálne znevýhodneného prostredia, kde je situácia veľmi zlá, čo sa týka užívania legálnych aj nelegálnych drog. Jedna prednáška bola zorganizovaná v priestoroch RÚVZ. Celkovo bolo edukovaných 321 žiakov a študentov. Spirometria bolo vykonaná u 246 žiakov a pedagogických pracovníkov a vyšetrených smokerlyzerom bolo 102 záujemcov.

V hodnotenom období bolo celkovo vykonaných 718 kontrol dodržiavania ustanovení zákona č. 377/2004 Z. z o ochrane nefajčiarov v zariadeniach v ktorých sa vykonáva ŠZD.

9.9 NÁRODNÁ PROTIDROGOVÁ STRATÉGIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA OBDOBIE ROKOV 2021-2025 S VÝHLADOM DO ROKU 2030

Cieľ

Cieľom je chrániť a zvyšovať blaho spoločnosti a jednotlivcov, chrániť verejné zdravie, poskytovať vysoký stupeň bezpečnosti pre širokú verejnosť a zabezpečiť multidisciplinárny, integrovaný, vyvážený a faktami podložený prístup k drogovej problematike.

Anotácia

Národná protidrogová stratégia Slovenskej republiky na obdobie rokov 2021-2025 s výhľadom do roku 2030 je definovaná ako základný strategický dokument Slovenskej republiky v oblasti protidrogovej politiky. Je v poradí šiestym strategickým, nadrezortným materiálom pre oblasť drogovej politiky v Slovenskej republike, ktorým v roku 1995 položila základy národnej protidrogovej politiky a ktoré ďalej rozvíja a aktualizuje. Nadväzuje na Národnú protidrogovú stratégiu Slovenskej republiky na obdobie rokov 2013-2020, ktorá bola schválená uznesením vlády SR č. 380/2013. Plnenie stratégie bude zároveň zabezpečené prostredníctvom Akčného plánu realizácie Národnej protidrogovej stratégie Slovenskej republiky na obdobie rokov 2021-2025 s výhľadom do roku 2030.

Odpočet plnenia:

Časť aktivít je popísaná v časti 9.5., okrem toho sme v mesiaci jún v rámci „Medzinárodného dňa boja proti drogám“ zabezpečili prednášky na tému „Čo by sme mali vedieť o drogách“, a „Užívanie legálnych a nelegálnych drog“ pre žiakov stredných škôl v okrese Rimavská Sobota (6 prednášok, počet edukovaných 83, 17 študentov absolvovalo aj spirometrické vyšetrenie) a tiež jednu besedu v knižnici M.Hrebendu v Rimavskej Sobote pre študentov nadstavbového štúdia, teda dospelých (40 edukovaných).